

LXIII	Bonifacius Cuthberto. — Scriptum est.	65	73	105
LXIV	Zacharias Bonifacio. — Egrege.	64	74	139
LXV	Zacharias Pippino. — Gaudio.	65	75	—
LXVI	Bonifacius viris religiosi in Gallia. — Non incognitum.	66	76	—
LXVII	Zacharias Adhuno. — Quare non.	67	77	42
LXVIII	Zacharias diversis episc. — Gratias ago.	68	78	136
LXIX	Bonifacius quibusdam monachis. — Paterno.	69	79	17
LXX	Wethbertus quibusdam monachis. — Benedictus.	70	80	53
LXXI	Zacharias Bonifacio. — Sacris liminibus.	71	82	140
LXXII	Zacharias Bonifacio. — Qualiter Dominus.	72	83	—
LXXIII	Ethelbertus Bonifacio. — Ante paucos.	73	84	40
LXXIV	Benedictus Bonifacio. — Præsens Lullus.	74	85	145
LXXV	Bonifacius Zachariæ. — Paternæ pietatis vest.	75	86	141
LXXVI	Zacharias Bonifacio. — Benedictus Deus pater.	76	87	142
LXXVII	Zacharias Bonifacio. — Quoniam semper.	77	88	—
LXXVIII	Bonifacius Stephano. — Sanctitatis vestræ.	78	89	91
LXXIX	Bonifacius Fubredo. — Fraternæ dilectionis.	79	90	92
LXXX	Bonifacius Pippino. — Celsitudinis vestræ.	80	91	104
LXXXI	Bonifacius Griponi. — Obsecro et adjuro.	81	92	26
LXXXII	Bonifacius Optato. — Venerandam Sanct.	82	93	106
LXXXIII	Theophylacias Bonifacio. — Inter sua.	83	94	146
LXXXIV	Theophylacias Bonifacio. — Inter amœna.	84	95	147
LXXXV	N..... Bonifacio. — Sacra Scriptura.	85	96	99
LXXXVI	Bonifacius Gemulo. — Sæpe spiritalis.	86	97	18
LXXXVII	Bonifacius anonymo. — Clementiam fraterni.	87	98	23
LXXXVIII	Bonifacius Dencardo. — Mando tibi.	88	99	50
LXXXIX	Bonifacius Aldherio. — Charitatis vest. . . . . medullatis.	89	100	24
XC	Bonifacius Stephano. — Nam tempore.	94	105	97
XCI	Pippinus Bonifacio. — Quia veneranda.	95	106	151

APPENDIX

XCII	Attotam. . . . . — Dominationi vestræ.	151	141	107
XCIII	..... Ludovico. — Pissimis auribus.	152	142	115
XCIV	Anonymus anonymo. — Fateor, o beatus.	153	143	68
XCv	Anonymus anonymo. — Direximus itaque.	154	144	108
XCVI	Anonymus anonymo. — Interdum enim.	155	145	75
XCvII	Anonymus anonymo. — Aliæ usque ad.	157	147	71
XCvIII	Daniel Portherio. — Recitatis supplicatoriis.	158	148	66
XCIX	..... Balhardo. — Notum sit. . . . . quod.	159	150	64
C	Bergitha Balhardo. — Tædet.	140	151	65
CI	Latito N..... — Audio de te.	141	152	61
CII	Anonymus anonymo. — Deprecor te ergo.	142	153	60
CIII	Anonymus anonymo. — In nomine Domini.	145	154	59
CIV	Berthwaldus Portherio. — Quomodo petitio mea.	144	155	58
CV	H..... N..... — Quid est, frater mi.	145	157	56
CVI	Anonymus anonymo. — Fateor charitati tuæ.	146	158	55
CVII	Wethbertus anonymo. — Intimæ charitatis.	147	159	54
CVIII	Congregatio trium monast. Coengilso, etc. — Libenter nanque.	148	160	52
CIX	Anonymus anonymo. — In Dei nomine.	149	161	—
CX	Anonymus anonymo. — Quorundam venerab.	150	162	48
CXI	Anonymus anonymo. — Puto enim.	151	165	34
CXII	Eliseia Adalana. — Ex quo.	152	166	51

SANCTI BONIFACII

MUGUNTINI ARCHIEPISCOPI

OPERUM QUÆ EXSTANT OMNIUM

PARS PRIMA.

I. EPISTOLÆ.

* EPISTOLA I.

DANIEL UNIVERSIS REGIBUS, ETC. [A. D. 718.]

Piissimis ac clementissimis regibus, ducibus universis reverendissimis et dilectissimis episcopis,

* Hæc videtur esse epistola quam Bonifacius, Anglia Romam proficiscens, ab episcopo suo accepit, ad conciliandum favorem eorum ad quos per-

religiosis nec non abbatibus, presbyteris et spiritalibus filiis Christi nomine consignatis, Daniel Dei famulorum famulus.

Dum universis fidelibus devotione sincerissima venturus foret. Quocirca recte ad annum 718 referenda esse videtur. WORTWEIN.

Dei mandata sunt observanda, quantum sit hospitalitatis munus, quamque acceptabile Deo humanitatis officium vianibus exhibere, sanctis Scripturis attestantibus demonstratur, dum et beatus Abraham propter hospitalitatis misericordiam sanctorum angelorum præsentiam suscipere meruit, et venerando eorum colloquio perpetuari. Loth quoque per huiusmodi mysterium pietatis de Sodomorum flammis ereptus est. Salvavit eum hospitalitatis gratia de flammarum interitu, mandatis cœlestibus obsequentem; ita et vestræ dilectioni proveniet ad salutem, dum horum portitorem religiosum presbyterum, Deique omnipotentis famulum suscipientes Winfridum, charitatem ei, quam Deus et diligit et præcipit, exhibetis. Recipientes ergo Dei famulos, eum recipitis cujus majestati deseruiunt omnia ita pollicenti: *Qui vos recipit, me recipit*; hæc itaque cum cordis devotione facientes, et Dei mandata peragitis, et de divinæ promissionis oraculo confidentes, mercedem apud eum habebitis sempiternam. Incolumem eminentiam vestram superna gratia custodiat.

^a EPISTOLA II.

GREGORIUS BONIFACIO. [A. D. 719.]

^b Gregorius servus servorum Dei Bonifacio religioso presbytero.

Exigit manifestata nobis religiosi propositi tui pie in Christo flagrantis intentio, et approbata sincerissimæ fidei tuæ prolata relatio, ut ad dispensationem verbi divini, cujus per gratiam Dei curam gerimus, te comministro utamur. Experientes proinde te ab infantia sacras litteras didicisse, profectusque indolem ad augmentum crediti cœlitus talenti prospecta divini timoris [*Parisiensis, amoris*] extendere, videbit gratiam cognitionis cœlestis oraculi in laborem salutiferæ prædicationis, ad innotescendum genti-

^a Gregorius Secundus per hanc epistolam Bonifacium apostolum Germanorum instituit. Annum quo hoc fecit, indictio secunda, quæ cum anno Christi 719 congruit, declarat. GILES.

^b Gregorius. In hisce sancti Bonifacii epistolis quini maxime pontifices sunt ad quos vel a quibus epistolæ sunt. Primus est Gregorius II, et de illo jam ab hac epist. 118, usque ad 127. Alter est Gregorius III, ab eadem epistola 127, usque ad 151. Tertius Zacharias, ab eadem 151, usque ad 145. Quartus est Stephanus III, et de ipso, supra, epist. 94, 97. Quintus est Leo III, supr., epist. 75. Coepit autem, uti tomo II refert Baronius, sedem apostolicam tenere Gregorius II anno Domini 714. Gregorius III ejus immediatus successor, 731. Zacharias hujus immediatus idem successor, 742. Stephanus III hujus etiam pœne immediatus (nam qui omnino immediatus fuit Stephanus II dies tantum IV fuit pontifex) successor, 752. Huic successit Paulus I, anno 757. Huic Stephanus IV, anno 768. Huic Adrianus, anno 772. Huic Leo tandem III, anno 796. Atque hæc temporis notatio proderit epistolarum ipsarum tempora, imo et ipsuum quandoque ipsarum epistolarum auctorem examinatum, prout, infra, in Gregorio II et III patebit. Nam hæc epistolam 122 tribuit Baronius, quam alii Gregorio II, Et istarum alius in pontificum epistolis, tomo II Conciliorum, ordo, quam hic. Nam. 119 est illic 4; et 120, 5; 121, 8; 122, 2; 124, 3; 125, 7. SERRARIUS.

^c Cum præfatis litteris et collecta numerosa reliquiarum multitudine Bonifacius reciproco suorum

A bus incredulis mysterium fidei instanti conatu expendere; collætatur fidei tuæ et adjutores effici cupimus gratiæ prærogatæ. Idcirco quia præmissi conatus pium affectum usque ad apostolicæ sedis modesta provisione perduxisti consultum, ut, membrum ex membro proprii corporis caput requirens, motum mentis probares, capitique arbitrio humiliter te submitte, ejus directione justo tramite properans solidari, compaginis plenitudo existas; ideo in nomine indivisibilis Trinitatis per inconcussam auctoritatem beati Petri apostolorum principis, cujus doctrinæ magisterio fungimur, et locum sacræ sedis administramus, modestiam tuæ religionis instituimus, atque præcipimus ut in verbo Dei, quo igne salutifero, quem *Dominus mittere venit in terram* enitere videris, ad quascunque gentes infidelitatis errore detentas properare, Deo annuente, potueris, ministerium regni Dei per insinuationem nominis Christi Domini Dei nostri veritatis suasionem designes, et per spiritum virtutis et dilectionis ac sobrietatis prædicationem utriusque Testamenti mentibus indoctis consona ratione transfundas. Disciplinam denique sacramenti, quam ad initiandos Deo prævio credituros tenere studeas, ex formula officiorum sanctæ vestræ [*Leg. nostræ*] sedis apostolicæ, instructionis tuæ gratia prælibata, volumus ut intendas. Quod vero actioni susceptæ tibi deesse perspexeris, nobis ut valueris intimare curabis. Bene vale. Data Id. Maii, imperante Domino piissimo Augusto Leone a Deo coronato magno imperatore, anno 3 imperii ejus, indictione 2. ^e

^d EPISTOLA III.

BUGGA BONIFACIO. [CIR. ° A. D. 730.]

Venerando Dei famulo et plurimis spiritualium charismatum ornamentis prædico Bonifacio, sive

reditu servorum Longobardorum regem Luitprandum adiit, a quo honorifice susceptus; viribus ibidem resumtis, inde profectus, arduus et prærupta Alpium juga transcendit incognitosque Bajoariorum et confines Germaniæ terminos perlustrans in Thuringiam devenit juxta insitum sibi mandatum apostolici pontificis, senatores et populi principes verbis spiritualibus alloquens ad veram agnitionis viam et intelligentiæ lucem revocavit; sed et sacerdotes sceleribus variis deditos sermonibus evangelicis admonens, ad institutionis canonicæ normam corripuit. Audita interim Rathodi regis Frisonum morte, in Frisiam navigans, doctrinæ cœlestis semina ministravit, et, verbi Dei fame expulsa, gentem paganam superstitione infectam pabulo æternæ prædicationis refecit, et partem maximam ab errore idololatriæ retraxit. Sub eodem tempore Willibrordus Trajectensis Ecclesiæ præsul munus prædicationis obivit in Frisia, cujus studio Bonifacius omni modo congaudens et adherens per tres continuos annos cum eo laboravit, tam in destruendis fanis quam in construendis veri Numinis ecclesiis omnibusque negotiis divinis. WURDT.

^d Bonifacium ad Frisonas, quorum rex Rathbodus anno Dom. 719 mortuus est, Bugga, quæ est Eadburga, hæc epistola prosequitur.

^e Rathbodum hoc anno 719, quo a Francis ad Suessionas pugnatum, mortuum esse tradunt annalistæ Nazarianus, Petavianus et Tilianus. Ejus interitum prædixit sanctus Ermino abbas Laubiensis et episcopus. In ejus enim Vita ab Ansove ejusdem monasterii abbate scripta habetur: *Cum completa*

Winfrido dignissimo Dei presbytero, Bugga vitis A liter] charitas tua quod passiones martyrum, quas vernacula perpetuæ charitatis salutem.

Notum sit almitatis tuæ auctoritati quod gratias omnipotenti Deo referre non desino, eo quod tibi, ut in [Wurdt. om. in] scriptione beatitudinis tuæ agnovi, multipliciter misericordiam suam tribuisti, et te transeuntem per ignotos pagos piissime conduxit. Primum, pontificem gloriosæ sedis ad desiderium mentis tuæ blandiendum inclinavit; postea inimicum catholicæ Ecclesiæ Rathbodum coram te consternavit; deinde per somnium semet ipse [W., ipso] revelavit, quod debuisti manifeste messem Dei metere, et congregare sanctarum animarum manipulos in horreum Regis cælestis. Idcirco eo magis confiteor quod nulla varietas temporalium vicissitudinum statum mentis meæ inclinare queat a proposita charitatis tuæ custodia, sed ardentius vis amoris in mecalescit, dum pro certo cognosco per orationum tuarum suffragia ad portum alicujus quietis pervenisse. Ideo iterum humiliter moneo ut intercessionum tuarum studia pro mea parvitate Domino offerre digneris, quatenus sua gratia me faciat incolumem cum tuis protectionibus. Simulque sciat [W., Sciatque simi-

esset malitia præfati viri Radbodi, cepit adunare turbas gentilium, exercitumque valde copiosum, cupiens irrumperere in Francorum terras, ut suam in eis ultionem exerceat. Hæc audientes Franci metuebant eum nimis, ramiscentes quod olim ab eo graviter vulnerati terga vertissent. Tunc miserlus Dominus servis suis non permisit illum intrare in regnum Francorum, sed percussit eum et mortuus est. Contigit autem ut ipsa die sanctus Ermino equitaret de suo monasterio ad villam quæ vocatur Fleon, circa horam fere diei nonam, paulum præfigit gradum, et ait circumstantibus sibi comitibus: Vere dico vobis quia cecidit modo terrena et sublimis altitudo. Addit Anso Radbodum mortuum esse eo ipso momento quo sancto Erminoni fuerat revelatum. — Tres annos sanctum Bonifacium in Frisia permansisse, asserit cum Willibaldo Othlonus, lib. 1, c. 11, idque confirmatur ex pontificatu Gregorii PP. II, a quo, an. 725, hoc est, post quatuor annos, quam in Germaniam directus fuerat, Bonifacius ordinatus est episcopus. Ex his corrigendi sunt ii qui Bonifacium tredecim annis in Frisia commoratum tradidere, WURDT.

Ad notatiunculæ genus alterum venio, quæ speciales et variarum epistolarum propriæ. Et in prima quidem illud primo notandum, vix usquam ab typographo quam hic toties vel erratum, vel à Cæsareo ms. deslexum. Cujus causa, quod cum hæc epistola sit Ingo'stad, ms. 39, hujus apographum ille ante oculos habuit. Corrigenda igitur ad Cæsareum exemplar omnia sic: 1° tollendum illud *Winfredus Nithardo*, nam id satis in sequentibus expressum verbis; 2° scribendum: *quem mihi non temp.*; 3° pro *adulantium*, *adulantium*; 4° *immarcescibilis*; 5° *catena charitatis V. Nithardo*; 6° *Wynfretus*, et hoc postremum etiam deinceps observandum. Notandum secundo. In hac et aliquot epistolis, maxime tamen quatuor prioribus, recentissimum quemdam (qui a me in margine vocatur interdum *Anonymus*) verbis nonnullis aut lineolis aut puncta supposuisse, nonnullis vero nonnullam conjecturam, ut in isto titulo videtur fuisse scriptum *facetiæ urbanitas*; ipsa vero correxit *facetia*, Ingulstadiense ms. *faceta*. Et hoc quidem postremum, sive *blandimenta facetæ*, sive *Mellitæ facetæ*, sive *urbanitas*, per mellitatem *facetæ*, intelligatur, non malum; primum tamen illud videtur retinendum, ut *mellitæ facetiæ urbanitas* dicatur, vel

certe *mellitata*, per *blandimenta adulantium verborum faceta*, *urbanitas*. Quemadmodum enim pro *serlis*, quæ Latinis tantum plurales sunt, dicitur ab Ecclesia, feria prima, secunda, etc., ubi notat lib. de Rat. tem., cap. 6, V. Beda, sic pro *facetiæ* hic *facetiæ*; et quemadmodum ex melle tam suaviter veteres *mellitum* et *mellinam*, itemque verbum *mellare*, unde apud Plinium, l. xi, cap. 15 et 16, *mellatio*; expresserunt ita et nunc Sanctus Bonifacius aut *mellitatem*, aut verbum *mellitare*, unde *mellitatus*, *mellitata*, *mellitatum*. Sed tertio notanda magis causa, quæ inter Sanctum Bonifacium et Nithardum veram excitavit amicitiam, quarto quomodo idem sanctus olim vocatus sit *Wynfretus* aut *Winfredus* et postea *Bonifacius*, qua de mutatione largiter dicitur lib. iii, Mogunt., not. 16, p. 466. Alius ille Winfridus de quo Beda, l. iv Histor., cap. 3 et 5. Deinceps vero ut verba tulerint notabitur aliquid. SER.

EPISTOLA IV.

WINFRIDUS NITHARDO. [CIR. A. D. 720.]

Charissimo sodali et amico dilectissimo, quem mihi nec temporalis caducum auri munus nec mellitate per blandimenta adulantium verborum faceta urbanitas ascivit, sed spiritualis necessitudinis famosa affinitas immarcessibili catena charitatis nuper copulavit, Nithardo Winfridus supplex in Christo Jesu perpetuæ sospitat's salutem.

Charissimo sodali et amico dilectissimo, quem mihi nec temporalis caducum auri munus nec mellitate per blandimenta adulantium verborum faceta urbanitas ascivit, sed spiritualis necessitudinis famosa affinitas immarcessibili catena charitatis nuper copulavit, Nithardo Winfridus supplex in Christo Jesu perpetuæ sospitat's salutem.

Winfridus. Anno 722 Clemens episcopus Trajectensis, ætate jam decrepita gravatus, Bonifacium obsecrat ut episcopalis regiminis susciperet gradum et commissum sibi populum regeret; is vero minime se dignum esse episcopali munere referebat, et ne in annis adolescentiæ adhuc constituto tantæ dignitatis fastigium imponeret, precibus omnibus instabat, addens se à Gregorio pontifice in Germaniam directum esse ad prædicandum infidelibus Evangelium. Discessit igitur e Frisia pervenitque (cum in palatiolo infra Treviros diversatus inde secum duxisset Gregorium) ad locum cui nomen est Amanaburgum, ubi collecta non pauca fratrum congregatione monasterium construxit, et Cattorum, qui contemniunt Saxonibus, terras adiit, eosque ab idolorum cultu revocatos sacro baptismate imbuit. Saluberrimos hosce fidei catholicæ progressus Gregorio pontifici litteris notificat, misso ad eum fideli quodam, nomine Binna, qui litteras apostolici præsulis retulit, quibus Romam accersitus est Bonifacius; is ad summum obedientiæ gradum contendens, fratrum agmine stipatus mox Italiam petit, conspectisque Romanarum urbium mœnibus, Deo agens gratias, beatorum apostolorum patrocinio se commendavit. Romanus pontifex illum ad se statim invitans et verbis familiaribus salutatum honorifico xenodochio deputavit. Opportuno die in ecclesia sancti Petri convenientes, de Symbolo et traditione fidei catholicæ miscuit collo-

mandata sunt observanda, quantum sit hospiti-
 s munus, quamque acceptabile Deo humani-
 ficium vianibus exhibere, sanctis Scripturis
 vianibus demonstratur, dum et beatus Abraham
 r hospitalitatis misericordiam sanctorum an-
 m præsentiam suscipere meruit, et venerando
 colloquio perpotiri. Loth quoque per hujus-
 mysterium pietatis de Sodomorum flammis
 s est. Salvavit eum hospitalitatis gratia de
 arum interitu, mandatis cœlestibus obsequen-
 ita et vestræ dilectioni proveniet ad salutem,
 horum portitorem religiosum presbyterum,
 s omnipotentis famulum suscipientes Winfri-
 charitatem ei, quam Deus et diligit et præci-
 pibetis. Recipientes ergo Dei famulos, eum
 is cujus majestati deservit omnia ita polli-
 : *Qui vos recipit, me recipit*; hæc itaque cum
 devotione facientes, et Dei mandata peragitis,
 divinæ promissionis oraculo confidentes, mer-
 i apud eum habebitis sempiternam. Incolumem
 ntiam vestram superna gratia custodiat.

^a EPISTOLA II.

GREGORIUS BONIFACIO. [A. D. 719.]

Gregorius servus servorum Dei Bonifacio reli-
 presbytero.

igit manifestata nobis religiosi propositi tui pie-
 risto flagrantis intentio, et approbata sinceris-
 fidei tuæ prolata relatio, ut ad dispensationem
 divini, cujus per gratiam Dei curam gerimus,
 ministro utamur. Experientes proinde te ab
 ia sacras litteras didicisse, profectusque in-
 ad augmentum crediti cœlitus talenti prospere-
 vini timoris [*Paris.*, amoris] extendere, vide-
 ratiam cognitionis cœlestis oraculi in laborem
 eræ prædicationis, ad innotescendum genti-

regorius Secundus per hanc epistolam Bonifa-
 apostolum Germanorum instituit. Annum quo
 cit, indictio secunda, quæ cum anno Christi 719
 nit, declarat. GILES.

regorius. In hisce sancti Bonifacii epistolis quini-
 re pontifices sunt ad quos vel a quibus epistolæ
 Primus est Gregorius II, et de illo jam ab hac
 118, usque ad 127. Alter est Gregorius III, ab
 epistola 127, usque ad 151. Tertius Zacha-
 b eadem 151, usque ad 145. Quartus est Ste-
 s III, et de ipso, supra, epist. 91, 97. Quintus
 o III, supr., epist. 75. Cœpit autem, uti tomo II
 Baronius, sedem apostolicam tenere Grego-
 anno Domini 714. Gregorius III ejus immedia-
 cessor, 751. Zacharias hujus immediatus idem
 sor, 742. Stephanus III hujus etiam pœne im-
 tus (nam qui omnino immediatus fuit Stepha-
 dies tantum IV fuit pontifex), 752.
 accessit Paulus I, anno 757. Huic Stephanus IV,
 768. Huic Adrianus, anno 772. Huic Leo tan-
 II, anno 796. Atque hæc temporis notatio prop-
 epistolarum ipsarum tempora, imo et ipsun-
 que ipsarum epistolarum auctorem exanti-
 arout, infra, in Gregorio II et III patebit. Nam
 epistolam 122 tribuit Baronius, quam alii
 to II. Et istarum alius in pontificum epistolis,
 I Conciliorum, ordo, quam hic. Nam. 119 est
 ; et 120, 5; 121, 8; 122, 2; 124, 3; 125, 7.
 tus.

na præfatis litteris et collecta numerosa reli-
 u multitudinem Bonifacius reciproco suorum

A bus incredulis mysterium fidei instanti conatu ex-
 pendere; collætatur fidei tuæ et adjuutores effici
 cupimus gratiæ prærogatæ. Idcirco quia præmissi
 conatus pium affectum usque ad apostolicæ sedis
 modesta provisione perduxisti consultum, ut, mem-
 brum ex membro proprii corporis caput requirens,
 motum mentis probares, capitisque arbitrio humili-
 ter te submittens, ejus directione justo tramite pro-
 perans solidari, compagini plenitudo existas; ideo in
 nomine indivisibilis Trinitatis per inconcussam aucto-
 ritatem beati Petri apostolorum principis, cujus do-
 ctrinæ magisterio fungimur, et locum sacræ sedis ad-
 ministramus, modestiam tuæ religionis institimus,
 atque præcipimus ut in verbo Dei, quo igne saluti-
 fero, quem *Dominus mittere venit in terram* enitere
 B videris, ad quasunque gentes infidelitatis errore
 detentas properare, Deo annuente, potueris, mini-
 sterium regni Dei per insinuationem nominis Chri-
 sti Domini Dei nostri veritatis suasionem designes,
 et per spiritum virtutis et dilectionis ac sobrieta-
 tis prædicationem utriusque Testamenti mentibus
 indoctis consona ratione transfundas. Disciplinam
 denique sacramenti, quam ad initiandos Deo prævio
 credituros tenere studeas, ex formula officiorum
 sanctæ vestræ [*Leg. nostræ*] sedis apostolicæ, instru-
 ctionis tuæ gratia prælibata, volumus ut intendas.
 Quod vero actioni susceptæ tibi deesse perspexeris,
 nobis ut valueris intimare curabis. Bene vale. Data
 Id. Maii, imperante Domino piissimo Augusto Leone
 a Deo coronato magno imperatore, anno 3 imperii
 C ejus, indictione 2. ^c

^d EPISTOLA III.

BUGGA BONIFACIO. [CIR. ° A. D. 730.]

Venerando Dei famulo et plurimis spiritualium
 charismatum ornamentis prædito Bonifacio, sive

reditu servorum Longobardorum regem Luitprandum
 adiit, a quo honorifice susceptus; viribus ibidem
 resumptis, inde profectus, ardua et prærupta Alpium
 juga transcendit incognitosque Bajoariorum et confi-
 nes Germaniæ terminos perlustrans in Thuringiam
 devenit juxta insitum sibi mandatum apostolici ponti-
 ficis, senatores et populi principes verbis spiritua-
 libus alloquens ad veram agnitionis viam et intelli-
 gentiæ lucem revocavit; sed et sacerdotes sceleribus
 variis deditos sermonibus evangelicis admonens, ad
 institutionis canonicæ normam correxerat. Audita inte-
 rim Ratbodi regis Frisonum morte, in Frisiam navi-
 gans, doctrinæ cœlestis semina ministravit, et, verbi
 Dei fame expulsa, gentem pagana superstitione in-
 fectam pabulo æternæ prædicationis refecit, et partem
 maximam ab errore idololatriæ retraxit. Sub eodem
 tempore Willibrordus Trajectensis Ecclesiæ præsul
 munus prædicationis obivit in Frisia, cujus studio
 Bonifacius omni modo congaudens et adherens per
 tres continuos annos cum eo laboravit, tam in des-
 truendis fanis quam in construendis veri Numinis
 ecclesiis omnibusque negotiis divinis. WURDT.

^d Bonifacium ad Frisonas, quorum rex Rathbodus
 anno Dom. 719 mortuus est, Bugga, quæ est Eadbur-
 ga, hac epistola prosequitur.

^e Rathbodum hoc anno 719, quo a Francis ad
 Suessionas pugnatum, mortuum esse tradunt anna-
 listæ Nazarianus, Petavianus et Tillianus. Ejus into-
 rium prædixit sanctus Ermino abbas Laubiensis et
 episcopus. In ejus enim Vita ab Ansoue ejusdem
 monasterii abbate scripta habetur: *Cum completu*

memorare novissima tua, et in æternum non peccabis. A Et alibi. Currite, dum lucem (vitæ) habetis, ne tenebræ (mortis) vos comprehendant. Quia cuncta velociter transitura sunt instantia, et in æternum mansura cito adfutura, et universa mundi hujus pretiosa sive in specie auri et argenti, sive in stellantium varietate gemmarum, vel in luxuriosorum ciborum, aut com-piorum vestimentorum acquisita diversitate simillima collectione [P., collatione] rerum, ut umbra prætereunt, ut fumus fatiscunt, ut spuma marcescunt, juxta veridicam Psalmigraphi sententiam dicentis: *Homo sicut fenum dies ejus, et sicut flos agri, ita floriet.* Et alibi: *Dies mei sicut umbra declinaverunt: et ego sicut fenum arui.* Et hac de re universi aurilegi^b Ambrones^c apoto grammaton agiis frustratis afflicti inservire excubiis, et fragilia aranearum incassum ceu flatum tenuem, sive pulverem captantia tetendisse retia dignoscuntur, quia^d κατὰ Psalmistam. *Thesaurizant, et ignorant cui congregent illa, et dum exactrix invisit Plutonis, mors videlicet, cruentatis crudeliter frendens dentibus in limine latrat, tum tremebuadi, et divino [W., omni] suffragio destituti, animam pariter^e pretiosam, et fallacem gazam, cui avari diu noctuque sollicitè inserviebant, subito amittentes perdent; et exinde, diabolicis rapti*

auctor significatur Salomon, id accipiendum putat, lib. de Verbo Dei, cap. 14, Bellarminus quasi Salomonis sententias collegerit, in unumque volumen redegerit, seu brevius et certius id factum ob similitudinem sapientiæ, doctrinæ, parabolicæque seu proverbialis phraseos. Ita enim diserte sanctus Augustinus, lib. xvii Civit., cap. 20: *Sapientia, inquit, et Ecclesiasticus propter eloqui nonnullam similitudinem, ut Salomonis dicantur obtinuit consuetudo, non autem esse ipsius non dubitant doctiores.* Et lib. ii de Doct. Christ., cap. 8: *Illi duo libri, unus qui Sapientia, et alius qui Ecclesiasticus inscribitur, de quadam similitudine Salomonis esse dicuntur. Nam Jesus filius Sarach, eos scripsisse constantissime perhibetur.* Rabanus, lib. v de Universo, cap. 3: *Ecclesiasticus propter nimiam sensus similitudinem, et eloqui paritatem, Salomonis titulo prænotatur.* Atque hoc ipsum etiam significat Athanasiana synopsis, et ex ea Complutensis ille citatus prologus cum ait: *Ὁρατὸς τοῦ Σολομῶντος οὗτος ὁ ἰσοῦς γέγονεν, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἐκείνου περὶ τῶν σοφίαν, παιδείαν εὐδοκίμησης, πολυπραθῆς ἀληθῶς καὶ ὦν καὶ καλούμενος.* Atque hæc de auctore satis: *de auctoritate vero, quæ canonica est, agit ipse, lib. de Doct. Christ. citato, sanctus Augustinus, Bellarminus loco item citato, et copiosius Jod. Coccius, lib. vi The-sauri Catholici, artic. 17. SER.*

^a *Floriet.* Quemadmodum olim multa diversæ declinationis verba fuere, sic etiam dictum *florere, et florere*; hocque posterius in Italica et Gallica lingua, quæ a Latina quædam veluti stolones et surculi sunt, modico cum flexu, retentum. Sic enim *servit, lavit, sonit, fulgit, obedibo, cperibo, paribit, pervenibunt, dicebo, pro fervet, lavat, sonat, fulget, obediam, operiam, pariet, pervenient, dicam, leguntur* (Vide Nonnium), et usitatissimum *exiet ac transiet, pro exhibit ac transibit. Tibullus: At si tardus eris, transiet ætas. SER.*

^b *Ambrones.* Ambrones fuerunt, ait Festus, gens quædam Gallica, qui subita inundatione maris, cum amisissent sedes suas, rapinis et prædationibus se suosque alere cæperunt. Eos et Cimbros, Teutonisque C. Marius delevit. Ex quo factum est ut turpis vitæ homines Ambrones dicerentur. Historiæ quidem partem priorem negare Scaligerò videtur Strabo, l. i, et maxime l. vii. Sed is tantum negat quotidianis statisque

manibus, teterrima subeunt elaustra^f Erebia, æterna luituri supplicia. His autem omnibus, absque scrupulo falsitatis, ita se habentibus, precibus charitatis interlitis obnixè flagitantibus, te implorare procuro, ut, hiis universis veraciter perspectis, resuscitare festines gratiam ingenii naturalis, quæ in te est, et liberalium litterarum scientiam, et divini intellectus flagrantem spiritualiter ignem aquoso luto et humido terrenæ cupiditatis pulvere non exstinguas, sed memor Psalmigraphi de beato viro sententiam proferentis: *In lege Domini fuit voluntas ejus, et meditabitur die ac nocte.* Et alibi: *Quomodo dilexi legem tuam, Domine! tota die meditatio mea est: Et Moyses* s in Deuteronomio: *Non recedat liber legis de ore tuo: et meditaberis in ea diebus ac noctibus omnibus.* B^b Non profuturis aliarum rerum obstaculis porro abolitis, studium sacrarum litterarum mentis intentione sequi nitaris, et inde gloriosæ ac veræ pulchritudinis venustatem acquirere, id est, divinam sapientiam, quæ est splendidior auro, speciosior argento, ignitior carbunculo, candidior crystallo, pretiosior topazio, et secundum sanctionem ingeniosiⁱ concionatoris, omne pretiosum non est ea dignum. Quid enim, frater Christiane, a juvenibus decentius quæritur? aut quid a senibus demum i so-

maris æstibus percussos discessisse, non autem aliqua subita, ut loquitur Festus, et insolita maris inundatione. Sic enim e contrario Isidorus, lib. x Orig., cap. 2: *de Umbris historia perhibent quod tempore aquosæ cladis imbribus superfuerint, et ob hoc ἀμβρόσιος Græce nominatos.* Historiæ reliquum persequuntur Plutarchus, in Mario; Livius, lib. lxxvii, lxxviii; Florus, l. iii, cap. 3. In Isidori autem glossario: *Ambro, devorator, consumptor patrimoniorum, decocor, luxuriosus, profusus, idque prorsus locum hunc explicat, et illum qui infra occurrit, epistola 65: Ambronibus faucibus.* Vide et Adag. Ambrones. SER. — De Ambronibus vid. not. ad epist. 9. EPIE.

^c *Apoto.* sic in Cæs. Latine scribuntur ista; sed sibi quid volunt? An, ad superiore de inundatione historiam alluendo, legendum ἀπό τῶν χυμάτων agris frustrati vel frustratis, afflictis? Agris inquam, non agiis, ut mendose impressum. SER.

^d κατὰ. Et hoc Latine scriptum in C; sed semi Græce libebat illis tum loqui pro secundum Psalmistam, et sic infra etiam alias. SER.

^e *Pretiosam.* In Cæs. diphthongus est, sed hujusmodi mendosa quorsum notanda? SER.

^f *Erebia.* C., erebia. Est apud Hebræos vox, Genes. i, 5; Exod. xviii, 15. psal. lxx, 7; psal. civ, 9. Alibi, quæ vesperam significat; quæ aut *Heret* aut *ereb* scribi potest, ut in Trihæresio, l. iii, cap. 3, et Minerval., lib. iii, nuper dixi, atque idcirco scribi potest *heribus, aut erebus*, quia hic ab illa, ut in Festum docet Scaliger, p. lxx. SER.

^g *In Deuteron.* Sensus quidem in Deut., c. vi, sed verba magis in Josue, cap. 1. Unde apparet, ex memoria solitum scripturam sacram citare sanctum Bonifacium. SER.

^h Pluribus in locis, etiam ubi sensus satis patet, structura grammatica omnino laborat, quam, nisi novis prolatis Codicibus manuscriptis, emendare temerarium nimis esset. GILES.

ⁱ *Concionatoris.* Qui psitato nomine Græco Ecclesiastes dicitur. SER.

^j *Sobrius.* Pro magis sobrie. Ven. Beda, lib. de Orthogr., p. 94: *Sobrius nec comparativum recipit, nec superlativum; sed pro his dicimus, magis sobrius*

brius possidetur, quam scientia Scripturarum sacra-
rum, quæ, sine ullo naufragio periculose tempestatis,
navem animæ nostræ gubernans, deducit ad amœ-
nissimi litus paradisi, et ad perpetua superiorum
[W., superna] gaudia angelorum, de quibus supra
dictus sapiens dixit: *Sapientia vincit malitiam. Attingit, ergo usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter. Hanc amavi, et exquisivi a juventute mea, et*
^a *exquisitor sum formæ illius: generositatem [W., generositatem] clarificat, contubernium [W., contubernium] Dei habens, sed et omnium dominus dilexit illam, doctrix est enim disciplina Dei.* Propterea si Dominus omnipotens voluerit ut aliquando ad istas partes remearem, sicut propositum habeo, per viam spondeo me tibi in his omnibus fore fidelem amicum, et ^b in studio divinarum Scripturarum, in quantum ^B vires suppeditent, devotissimum adiutorem.

^c Vale, frater, florentibus
Juventutis cum viribus,
Ut floreas cum Domino
In sempiterno solio
Qua martyres in cuneo
Regem canunt æthereo,
Prophetæ apostolicis
Consonabunt et laudibus
Nidharde, nunc nigerrima
Imi cosmi contagia
Temne fauste tartarea,
Hæc contra hunc supplicia
Altaque super æthera
Rimari petens agmina
Domini quæ semper cœlicolis
Verum comunt angelicis.
Qua Rex regum perpetuo
Cives ditat in sæculo
Iconisma sic ^d Cherubin
Ut et gestes cum seraphin,
Editus apostolorum

et MAXIME SCRIBIS. Sed hoc ut, apud Lucretium, l. iv, *egregius pro magis egregium.*

Sed nihil egregium quam res seceruere apertas
A dubiis;

et apud Ulpianum *exiguus*; apud Petrum Damianum, *epist.* ad Gisleterium, *idoneior*; in tomo XI, Baron., *Briss.* l. sing. SER.

^a *Exquisitor.* Vulgata nostra versio habet *amator*, sed *contubernium* lege, non *contuberniam*. SER.

^b *In studio divinarum Scripturarum.* Vide quam studii hujus amans fuerit sanctus Bonifacius! quam sacras Litteras et magis magisque discere, et quod in illis didicisset alios docere, concupierit! Confer hanc epistolam cum sancti Augustini 44, quæ ad Licentium, divi Gregorii *epist.* 40 l. iv, et *epist.* 26 l. vi, et *epist.* 25 l. xii, ubi sic: *Quæsvi qui vobis adhæreant in lectionis sacræ collegio, et neminem reperi, et vehementer ingenui paupertatem boni. Et quamvis peccator ego valde occultus, tamen si ad beati Petri Apostoli limina venire volueritis, in sacro eloquio strictum poteritis me habere collegam.* SER.

^c In cod. Par. hi versus de-unt. GILES.

^d *Cherubin.* Hebraica terminatio est *cherubim, seraphim*; Chaldaica, *cherubin, seraphin*. SER.

^e *Castaldis.* Scribitur ab aliis *guastaldus*, et putat in Caroli Magni Constitution. Amerbachius esse

Filius prophetarum,
Summa sede ut gaudeas,
Unaque simul fulgeas,
Excelsi regni præmia
Lucidus captes aurea
Inque throno æthereo
Christum laudes præconio.

EPISTOLA V.

GREGORIUS CAROLO. [A. D. 723.]

Domino glorioso filio Carolo duci Gregorius papa. Comperientes te, in Christo dilectissime, religiosæ mentis, etc. (*Vide sup. ep. 2 Gregorii papæ II.*)

EPISTOLA VI.

GREGORIUS UNIVERSIS GERM. EPISCOPI. [A. D. 723.]

Gregorius episcopus servus servorum Dei universis reverendissimis et sanctissimis fratribus, coepiscopis, religiosis presbyteris seu diaconibus, gloriosis ducibus, magnificis ^e castellis, comitibus etiam, vel cunctis Christianis Deum timentibus.

Sollicitudinem nimiam gerentes, etc. (*Vide sup. ep. 5 Gregorii papæ II.*)

EPISTOLA VII.

GREGORIUS POPULO THURINGORUM. [A. D. 723.]

Gregorius servus servorum Dei universo populo Thuringorum.

Dominus Jesus Christus, Filius Dei, verus Deus, qui de cœlo descendit, etc. (*Vide sup. ep. 6 Gregorii papæ II.*)

EPISTOLA VIII.

GREGORIUS OPTIMATIBUS THURINGORUM. [A. D. 723.]

^C Viris magnificis Asolfo, Godolao, Wilario, Cuthario, Albordo, et omnibus Deo dilectis Thuringis fidelibus Christianis Gregorius papa.

Insinuatam nobis magnificæ fidei, etc. (*Vide sup. ep. 5 Gregorii papæ II.*)

EPISTOLA IX.

GREGORIUS POPULO ALTSAXONUM. [A. D. 723.]

Gregorius Papa Universo Populo Provinciæ ^f Altsaxonum.

hospitem seu cauponem, quasi *gasthalter*. Sed repugnat hoc loco pontifex, qui *magnificos gastaldos* vocat, eosque comitibus antepont; repugnat et in eodem Zacharia Pontificale, dum Luithprandum Longobardorum regem ait in *obsequium pontifici misisse Aldeprandum ducem, Tacipertum castaldum, et Ramingum castaldum Tuscanensem*. Repugnat Carolus Magnus scribens *ducibus, comitibus, gastaldis*. Subdit idem Amerbachius sibi non displicere ut *gastaldi* exponantur *constituti*, quasi *gestelle*, seu *bestelle*. Sed quam ad rem constituti? Explicatur in lib. ii Lombard., tit. 17, et alibi, dum dicitur, *demandatas iis fuisse curtes, casaque regins*, ut sint qui in Polonia, Gallia et alibi *castellani* vocantur, et vel a Latino *casa*, vel *castrum*, dicti sunt, vel a Germanico *gast*; quia *curtes* et *arces* sunt, in quibus fere hospitium habent reges, et in re etiam bellica ducibus erant proximi, lib. i Lombard., tit. 15; Paulus Diac., l. v, c. 11; Petrus de Vin., *epist.* 6, c. 25, apud quem de *castaldis feudis* agens imperator Fridericus, *ita* inquit, *quod castrum a nobis*, ut videatur indicare nomen a castro ductum, cum et hodie adhuc usitatum sit *ein castel*. HOROMANN., de Verbis feud. SER.

^f Leibnitius, tom. I Script. Rer. Brunsvicensium, p. 57, inter excerpta veterum adducit locum ex Nennii Historia Britonum a Thoma Gale edita, desumpta de Anglo-Saxonum introitu in Britanniam; XII mil-

Sapientibus et insipientibus debitor sum, fratres, etc. (*Vide sup. ep. 7 Gregorii papæ II.*)

EPISTOLA X.

GREGORIUS ^a POPULO ET CLERO GERMANIÆ. [A. D. 725.]

Gregorius episcopus servus servorum Dei clero ordini et plebi consistenti dilectissimis filiis in Domino salutem.

Probabilibus desideriis nihil tarditatis præstantes, etc. (*Vide sup. ep. 4 Gregorii papæ II.*)

EPISTOLA XI.

CAROLUS EPISCOPIS, DUCIBUS, ETC. [A. D. 724.]

Dominis sanctis et apostolicis in Christo Patribus episcopis, ducibus, comitibus, vicariis, domesticis seu omnibus agentibus, junioribus nostris, seu missis decurrentibus, et amicis nostris, illustris vir Carolus major domus bene cupiens vester.

Cognoscatis qualiter apostolicus vir in Christo Pater Bonifacius episcopus ad nos venit, et nobis suggestit quod sub nostro ^b mundeburdio vel defensione eum recipere deberemus. Quod ita nos gratanti animo hoc fecisse cognoscite. Proinde nos taliter visi, fecimus ei manum nostram roboratam dare, ut ubicunque, ubi et ubi ambulare videtur, cum nostro amore vel sub nostro mundeburdio et defensione quietus vel conservatus esse debeat, in ea ratione, ut justitiam reddat, et similiter justitiam recipiat. Et si aliqua causatio vel necessitas ei advenerit, quam per legem definiri non potuerit, usque ad nos quietus

lia hominum in uno die baptizati sunt cum eo (*Edvino*), sanctus Paulinus Eboracensis archiepiscopus eos baptizavit, et per XL dies non cessavit baptizare omne genus Ambronum, id est Altsaxonum. Notatu dignum est Saxonem hic Ambronum nomine appellari, fors appellatione sumpta ex veteri Romana historia, ubi Cimbrum, Teutones atque Ambrones conjungebantur, quo sensu, putat Leibnitiuss, nihil aliud significaverint hoc loco quam Teutones, sive Germanos; fors aliquod ejus nominis vestigium apud Saxonem superfuerit, cum in Britanniam transirent, et aliquando post Altsaxonum nomine sæpe Westfali a veteribus designantur, quorum (latius sumptorum, ut comprehendant quiddam intra Rhenum et Visurgim est) pars Angarii. WURDT.

^a Bonifacius tot tantisque litteris apostolicis instructus in Germaniam rediit, veniensque ad Carolum principem, litteras ei Romani pontificis detulit, sequæ ejusdem tutelæ humiliter commendavit. Annuente dein Carolo ad Cattorum, quos vocant Hessos, regionem adiit, quibus et antea prædicare jam cœperat. Ibi ex eis plures reperit, relicta Christianæ religionis cultura, variis erroribus implicatos. Alii namque lignis et fontibus clam vel aperte sacrificabant; alii vero aruspicia et divinationes, præstigia et incantationes exercebant; pauci vero in via veritatis, quam semel acceperant, perstiterunt; horum ope et consilio quamdam miræ magnitudinis arborem, quæ paganorum vocabulo arbor Jovis compellabatur, in loco Gesmare, servis Dei secum assistantibus succidere tentavit. Magna paganorum tunc multitudo concurrat, in sanctum virum deorum suorum inimicum irruere volentes; sed cum vidissent arborem paululum incisam, mox in quatuor partes disruptam, omnem abjicientes malitiam, in verum credere Deum. Ex hæc ingenti arboris inole oratorium construxere in honore sancti Petri dedicatum. WURDT.

^b Mundeburgio. Sic in C., sed in hac eadem epistola bis mundeburdium scribitur. Ut unumque bonum,

aut vel conservatus esse debeat, tam ipse, quam qui per ipsum sperare videntur, ut ei nullus ullam contrarietatem vel damnationem adversus eum facere non debeat, nisi ut omni tempore sub nostro mundeburdio vel defensione quietus, vel conservatus residere debeat. Et ut certius credatur, manu propria subterfirmavi et de annulo nostro subter sigillavimus. c

EPISTOLA XII.

BONIFACIUS ^d DANIELI.

Domino dilectissimo Danieli episcopo Bonifacius servus servorum Dei optabilem, in Christo, charitatis salutem.

Consuetudo apud homines esse dignoscitur, cum aliis triste et onerosum quid acciderit, anxietatis solatium vel consilium ab illis querere, de quorum maxime [*W. in marg.*, maxima] amicitia, vel sapientia, et fœdere confidunt. Eodem modo et ego de paternitatis vestræ probabili sapientia et amicitia confidens, vobis fessæ mentis angustias expono, et vestræ pietatis consilium et solatium quero. Sunt enim nobis, juxta decretum [*W. in marg.*, dictum] Apostoli non solum foris pugnæ, et intus timorcs, sed etiam intus pugnæ simul cum timore, maxime per falsos sacerdotes et hypocritas, qui et Deo adversantur, et sibi perduntur, et populum per plurima scandala et varios errores seducunt, dicentes populis, juxta dictum Prophetæ, Pax, pax! et non est

ut ait in Verbis feudalibus Hotomannus. Est autem illud nihil aliud quam procuratio vel protectio, et mamburgus, protector vel advocatus. In formula regni accepti a Bosone apud Guil. Paradinum, I. Burgund.: Omnibus, ut monuistis, legem, justitiam, et rectum mamburgium auxiliante Deo conservabo. In Cæsareo Codice post varios libros et tractatus est Wiliberti cujuadam donatio facta Coloniensi Ecclesiæ sancti Petri, anno 871, in eaque sic legitur: Ut sis sub defensione, et mundeburde ipsius Ecclesiæ, et sub ala pontificis, qui tum temporis ibidem præesse videtur. SER.

^c Vir Apostolicus omni paupertate pressus inter gentiles feros, immites et agrestes in Deo solo confusus negotium salutis operabatur. Interea Nummius providentia direxit fidelium animos, qui ad illum vestimenta, alii ad victum stipem, libros alii, alii vero consolationem exhortationemque litteris impartiebantur. Inter hos Daniel ille Ventanus in Anglia episcopus, qui commendatitias illi vice prima Romam proficiscenti ad Gregorium papam dedit, cum percipisset, ipsum perarduam ad prædicandum gentibus Evangelium suscepisse provinciam, catechesin ad eum misit, qua possent ipsi gentiles instrui in articulis fidei. WURDT.

^d Danieli. In C. characteres de quibus in epist. 4 ignoti, et valent: Danielo episcopo Bon. Sicuti et iisdem characteribus antecedit hoc: Epistola boni Bonifacii episcopi. Iste vero est Daniel Ventanus civitatis apud Occidentales Saxonem episcopus, sanctitatis doctrinæque fama inclutus, de quo Venerabilis Beda, lib. v Hist., cap. 19 et 24; Othlonus, lib. 1 Vitæ Bonif., c. 10; et hæc, infra, epist. 66, 67, in qua, sub finem, de cæcitate quæ hic tangitur mentio. SER.

^e Onerosum. C. nonerosum. Illud hodie usitatus; et tamen, si Varronem, l. iv de Lingua Lat. consulamus, istud melius. Honor, ait, ubi honesto honere. Itaque honestas dicitur, quod honoratus, et dictum: Honor est honos qui sustinet republicam. SER.

pac; et semen verbi quod de sinu catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ sumptum, et nobis commendatum, seminare aliquantulum studemus, illi cum lolio supereminare, et suffocare nituntur, vel in herbam pestiferi generis convertere. Et quod plantamus, non irrigant, ut crescat, sed evellere student, ut marcescat, offerentes populis, et docentes a novas sectas, et diversi generis errores; quidam abstinentes a cibis, quos Deus ad percipiendum creavit, quidam melle et lacte proprie pascentes se; panem et cæteros abjiciunt cibos; quidam autem affirmant (quod plurimum populo nocet) homicidas vel adulteros, in ipsis sceleribus perseverantes, fieri tamen posse Dei sacerdotes. Populi autem, juxta dictum Apostoli, sanam doctrinam non sustinebunt, sed coacervabunt sibi magistros secundum sua desideria prurientes auri-
 bus. Nos quidem patrocinatus auxilium in palatio Francorum quærentes, a talium corporali communione abstinere et segregare nos juxta præceptum canonum non possumus, nisi hoc tantum, quod per sacra missarum solemniam in sacris mysteriis corporis et sanguinis Domini, cum eis non communicavimus, sed et b consilium et consensum eorum devitamus. Nam cum talibus, et cum paganis, et cum permista et cum [W. in marg. om. cum] plebeia multitudine nostri labores et pugnae c forastica videntur esse; intimæ vero, quando quis de gremio matris Ecclesiæ presbyter, vel diaconus, ecclesiasticus [W. in marg., clericus] vel monachus discedit a fide et veritate, tum deinde prorumpit cum paganis in contumelias aliorum Ecclesiæ, et est obstaculum horrendum Evangelio gloriæ Christi. De his namque omnibus, ut sine detrimento animæ cursum ministerii nostri implere possimus, in primis apud Deum paternitatis vestræ intercessionem quærimus. Et intimis, per Deum, obsecramus precibus, ut pro nobis intercedere dignemini, ut pius laborantium consolator Deus inter tales turbines diversarum causarum animas nostras illæsas et sanas a peccatis custodire dignetur. De supra dicta autem dictorum sacerdotum communione salubre consilium vestrum audire et

* *Novas sectas.* Vide Vincent. Lirinensem, *Compendiorii* cap. 26, 27. SER.

b *Cod. Par.* habet in margine: « Puto legendum *consilium et consensum.* » GILES.

c *Forastica.* Exteriores, quæ foris sunt, quibus opponuntur interiores. Unde subditur: *Intimæ vero quando.* Et nota duplex tentationum genus, quibus sanctorum et eorum qui in aliorum salutem incumbunt serio afficiantur et discredantur animi. Sunt enim exteriores molestiæ, ut labor, fames, sitis, defatigatio, vigilia. Sunt et interiores, quæ multo fodiunt animum vehementius, ut scandala, et quorundam apostasiæ. Sic et infra, epist. 13, 85. SER.

d *Sine patrocinio.* Quemadmodum malleus et securis fabro, aliaque artificibus aliis instrumenta ipsique animo corpus, suum ad finem, famulari et operam operamque suam præstare debet, sic temporalis potestas spiritali. Vide sanctum Augustinum, epist. 50, Bellarminum, lib. III de Laicis, cap. 18. SER.

e *De illa communione.* Sic et, infra, epist. 141 (ep. 75). SER.

f *In corpore.* Infra est hæc sancti Bonifacii juratio, p. 165. Quomodo autem ad sancti Petri corpus facta

exaudire inhiantur desidero. Nam d sine patrocinio principis Francorum, nec populum regere, nec presbyteros vel diaconos, monachos vel ancillas Dei defendere [W. in marg., om. defendere] possum, nec ipsos paganorum ritus et sacrilegia idolorum in Germania, sine illius mandato et timore, prohibere valeo. Cum autem ad illum de istis causis auxilium quærens pervenero, a talium communione abstinere canonice nullatenus corporaliter possum, nisi tantum a consensu illorum. Nam ego e de illa communione culpam timeo, quia recolo me, ordinationis meæ tempore, juxta præceptum Gregorii papæ, jurasse f in corpore sancti Petri, talium communionem me declinaturum, si eos ad viam canonicam convertere nequiverim. Sed iterum timeo majus damnum de prædicatione, quam populis impendere debeo, si ad principem Francorum non venero. De istis quid paternitas vestra tristi et dubitanti g filio dæcernere et judicare et mandare ad consilium voluerit, indicare dignemini. Mihi enim maxima ex parte segregatus ab illis esse videor, si ab illis, voluntatis consilio, et consensu et ecclesiastico ministerio, ubi canonici non sunt, abstinero. Præterea paternitatis vestræ clementiam de uno solatio peregrinationis meæ intimis precibus diligenter rogare velim, si præsumam; id est, ut librum Prophetarum, quem venerandæ memoriæ h Winbertus abbas et magister quondam meus, de hac vita ad Dominum migrans dereliquit, i sex prophetæ in uno corpore, claris et absolutis litteris, scripti reperiuntur, mihi transmittatis. Et si hoc Deus cordi vestro facere inspiraverit, majus solatium vitæ meæ senectuti, et majus vobis, mercedis præmissum transmittere non potestis. Quia librum Prophetarum talem in hac terra, qualem desidero, acquirere non possum, et, caligantibus oculis, minutas ac connexas litteras j clare discernere non possum. Et propterea de illo libro supradicto rogo, quia tam clare discretis et absolutis litteris scriptus est. Interca per Fortherium presbyterum litteras et parva k munuscula, propter indicium puræ charitatis, transmittito vobis: id est, l casulam non

illa sit, exposui l. III Mogunt., not. 15. Vide sanctum Greg., epist. 5 l. x. SER.

m *Filio.* Causa ex citato antea Othlono, l. I, c. 10. SER.

n *Wymbertus.* Othl. l. I, c. 4. SER.

o *Sex.* Vel ista verba usque reperiuntur, legenda *παρθετικῶς*, vel, ut in Cæsareo, legendum *ubi sex*, etc. SER.

p *Wurditwein* habet *litteras discere* et in marg. *litteras clare discere.* GILES.

q *Munuscula.* Hic ad charitatis indicium, fomentum ac incrementum sanctis olim fuit mos, ut ex sancti Augustini, Paulini et aliorum epistolis patet. Atque hic, infra, sæpius occurrunt exempla, ut epist. 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 20. Longum sit numerare omnes. Vide sanctum Gregorium, epist. 37 l. VI, epist. 57 l. VII, epist. 47 l. XI, epist. 16 l. XII. SER.

r *Casulam.* Hodie in sacris pro extima veste sacra, qua sacris operaturus amicitur sacerdos, accipitur, prout in miraculo etiam sancti casulam exeuntis Althelmi, de quo seq. epist. 4. Apud veteres pro domuscula rusticana, a casa, infr., epist. 83, ex qua Fest. *casaria*, quæ custodit domum, *οικουαίς*. V. p. 160

holosericam, sed caprina lanugine mistam et villosam ad tergendos pedes dilectionis vestrae. Nuper quoque, revelante presbytero, qui a vestra praesentia ad Germaniam venit, corporalem orbitatem vobis contigisse cognovi: sed ut vos, Domine, melius scitis, qui, vel per quem dixit: *Quem Deus diligit, corrigit*: et caetera. Et Paulus apostolus: *Quando infirmor, tunc potens sum, et virtus in infirmitate perficitur*. Et Psalmigraphus: *Multae tribulationes justorum*: et reliqua. Habes, Pater mi, sicut Antonius de a Didymo fertur dixisse, *oculos scilicet, quibus potest Deus videri, et angeli ejus, et superna Jerusalem gloriosa gaudia speculari*. Et propter hoc, de sapientia et patientia tua confidens, credo quia hoc Deus ad perfectionem virtutum, et ad augmentum meritorum tibi dedisset, et ut eo magis spiritualibus oculis ea conspicias et desideres quae praecipit et diligit Dominus, et eo minus respicias vel concupiscas quae non amat, sed interdixit Dominus. Quid enim sunt, isto periculoso tempore, corporales oculi, nisi, ut ita dicam, maxima ex parte, veraciter c fenestras peccatorum? Per quas aut peccata, et ad peccantes aspiciamus, aut, quod pejus est, ad nos ipsos flagitia considerantes et concupientes contrahimus. Valere sanctitatem vestram, et pro me orare in Christo, diligenter opto.

EPISTOLA XIII.

DANIEL BONIFACIO. [A. D. 724.]

Domino reverendissimo et merito ab omnibus orthodoxis amplectendo, multiplici scientia variarumque virtutum gratia insigniter decorato, Bonifacio archiepiscopo Danieli Dei plebis famulus sincerissimam in Domino cuncta caelorum culmina praeminenti salutem.

Lectis litteris a tua fraternitate transmissis, mul-

vulgari etiam indumento, ut apud sanctum August., l. xxii, c. 8, de sartore qui casulam perdiderat, et sanctorum martyrum precibus egregie rursus vestitus fuit. Vestis vero est quaedam veluti proxima hominis domus, et domus est quasi remotior ampliorque vestis. Rabanus, lib. i Institut. Cleric., cap. 21: *Casula dicitur a casa, eo quod totum hominem tegat, quasi minor casa*. Et forte ab Hebraeo verbo *casah*, quod est tegere, seu operire, a quo, Exod. xxii, 25, Job xxiv, 7, et xxxi, 19, *casuth*, id est, vestis operimentum. Et forte Gallis et Germanis quibusdam *casaque*. Sed vide Stephanum Durandum lib. ii de ritib. Eccl., cap. 9, num. 17. Hic pro villosa quodam panno sumitur, et forte queat legi *ad tergendos pedes*, ut infr., epist. 89, licet, infra, epist. 8, non queat, quia additur ibi *cum laveris*. Sed haec ubique lectio, etiam infra, epist. 11. Dum autem dicitur *non holoserica*, videtur significari, non esse sacram casulam, quae holoserica fere est. In C. autem scribitur *otoserica*. SER. — Nescio an in hoc loco *villosam* substantive interpretari possimus, nam casula ad tergendos pedes usos esse patres nostros vix concedas. GILES.

a *Didymo*. Se hujus Alexandriae in divinis Litteris auditorem fuisse notat sanctus Hieron., epist. ad Pamm. et Oceanum, quae incipit *Schedulae*, et de eo in catal. scr. eccl. sic: *Didymus Alexandrinus captus a parva aetate oculis, et ob id elementorum quoque ignarus tantum miraculum sui omnibus praebuit, ut dialecticam quoque et geometricam, quae vel maxime visu indiget, usque ad perfectum didicerit. Is plura opera et nobilitate conscripsit; et ubi haec enumeravit, cum ait*

A tum moerore commoti sumus, quia hoc amantibus intolerabile visum fuerit, si iis a quibus amantur aliquid incommodi contigerit. Quaedam tamen consolationem, saepius revolventes, invenimus in eo, quia hostis callidi inextricabilis astutia nequaquam ritus religionis nostrae tanta violentia, et tam variis bellorum seu errorum oppositionibus per sublimes sacerdotum vel caeterorum quorumcunque reproborum personas expugnare tentaverit, nisi et in illis majoris meriti excellentiam agnosceret. Unde vos operam dare primitus oportet, ut inceptio gloriosa quae est (ut arbitror) apostolicis coaequanda certaminibus, nullatenus propter illorum deseratur insidias, qui dolis instructi salutaris solent resistere doctrinae; sed tanto libentius illatae difficultates ferendae sunt, quanto certius comperimus sanctorum esse ac martyrum in mundo pressuras, in caelo autem copiosissimam, Domino promittente, mercedem, quem et hic auxiliatorem (si tantum in tribulationibus tolerantiae non tædet) et illic cum justis gavisuri remuneratorem habere mereamur. Quapropter cum charitas excellentiae tuae consilium sibi a nostra parvitate petere dignata sit, hoc existimamus profuturum, quatenus invicta patientia perferre studeat quod absque Dei providentia provenire non nesciat. Quamvis ergo forasticae pugnae perniciosa saeva sit, ipsaque atrociori intestina formidanda ferocitas noceat (quod utique non miror cum Christus Jesus olim fratrem a fratre in mortem esse tradendum testatus est, et filium a patre, et parentes a nepotibus propter nomen suum necandos), scilicet impugnantibus per escarum superstitionis observatorem, Domini opus destrui quaerentes, quae prope modum in ipso usu hominis pari detrimento peribunt; aut si turpe lucrum sectantes, adulationis

B

superstitem adhuc tum fuisse *annorum lxxxiv*. Cum vero infans esset sanctus Hieronymus, id est, ante annos facile lx (nam librum istum scribebat *anno 14 Theodosii*, ut in extremo ait), accidit quod de Didymi caeci oculis hic refertur, prout idem sanctus Hieronymus narrat in epistola ad caecum Castrutium, quae incipit *Sanctus filius*. De nostri vero saeculi homine Genebrardus in Chronico sic: *Robertus Mancop Scotus a puero caecus, usque eo Parisiis in litteris profectus, ut theologiae doctor Romae creatus archiepiscopus Armacanus; deinde legatus a latere in Hibernia feret.*

D *Non doleas*, inquit epist. ad caecum rursus atium, Abiguum nomine, sanctus Hieronymus, *et hoc non habes quod formiculae, et muscae, et serpentes, habent, id est, carnis oculos, sed illum te oculum habere latere, de quo in Cantico canticorum dicitur: Vulnerasti me, soror mea sponsa, uno de oculis tuis, quo Deus videtur*. Idemque sanctus Didymus illum caecum vocat *videntem suum*, praefat. Comment. in epist. ad Galatas, quemadmodum apud Hebraeos Joseph caecus hagiographorum paraphrastes Chaldaeus vocari solet *Sagginehor*, id est, lumine multus, seu oculissimus. SER.

b *Speculari*. Passive, ut apud sanctum Augustinum, lib. ii contra Maxim., cap. 11, *contemplari*; lib. xviii, cap. 54, *exordiri*; in Psalm. *venerari*. De oculis quibus videtur Deus, videatur Augustinus, epistola 6, 111, 112. SER.

c *Fenestras*. Eodem utitur argumento citata jam ad Abiguum epistola sanctus Hieronymus. SER.

per; et semen verbi quod de sinu catholice et apostolicæ Ecclesiæ sumptum, et nobis commendatum, seminare aliquantulum studemus, illi cum lolio supereminare, et suffocare nituntur, vel in herbam pestiferi generis convertere. Et quod plantamus, non irrigant, ut crescat, sed evellere student, ut marcescat, offerentes populis, et docentes a novas sectas, et diversi generis errores; quidam abstinentes a cibis, quos Deus ad percipiendum creavit, quidam nulle et lacte proprie pascentes se; panem et cæteros abjiciunt cibos; quidam autem affirmant (quod plurimum populo nocet) homicidas vel adulteros, in ipsis sceleribus perseverantes, fieri tamen posse Dei sacerdotes. Populi autem, juxta dictum Apostoli, sanam doctrinam non sustinebunt, sed coacervabunt sibi magistros secundum sua desideria prurientes auri-
 bus. Nos quidem patrocinatus auxilium in palatio Francorum quærentes, a talium corporali communione abstinere et segregare nos juxta præceptum canonum non possumus, nisi hoc tantum, quod per sacra missarum solemnias in sacris mysteriis corporis et sanguinis Domini, cum eis non communicavimus, sed et b consilium et consensum eorum devitamus. Nam cum talibus, et cum paganis, et cum permixta et cum [W. in marg. om. cum] plebeia multitudine nostri labores et pugnae c forasticæ videntur esse; intimæ vero, quando quis de gremio matris Ecclesiæ presbyter, vel diaconus, ecclesiasticus [W. in marg., clericus] vel monachus discedit a fide et veritate, tum deinde prorumpit cum paganis in contumelias filiorum Ecclesiæ, et est obstaculum horrendum Evangelio gloriæ Christi. De his namque omnibus, ut sine detrimento animæ cursum ministerii nostri implere possimus, in primis apud Deum paternitatis vestræ intercessionem quærimus. Et intimis, per Deum, obsecramus precibus, ut pro nobis intercedere dignemini, ut pios laborantium consolator Deus inter tales turbines diversarum causarum animas nostras illæsas et sanas a peccatis custodire dignetur. De supra dicta autem dictorum sacerdotum communione salubre consilium vestrum audire et

a *Novas sectas.* Vide Vincent. Lirinensem, *Compendiorii* cap. 26, 27. SER.

b *Cod. Par.* habet in margine: « Puto legendum *consilium et consensum.* » GILES.

c *Forastica.* Exteriores, quæ foris sunt, quibus opponuntur interiores. Unde subditur: *Intimæ vero quando.* Et nota duplex tentationum genus, quibus sanctorum et eorum qui in aliorum salutem incumbunt serio afficiantur et discruciantur animi. Sunt enim exteriores molestiæ, ut labor, fames, sitis, defatigatio, vigilia. Sunt et interiores, quæ multo fodiunt animum vehementius, ut scandala, et quorundam apostasiæ. Sic et infra, epist. 13, 85. SER.

d *Sine patrocinio.* Quemadmodum malleus et securis fabro, aliaque artificibus aliis instrumenta ipsique animo corpus, suum ad finem, famulari et operamque suam præstare debet, sic temporalis potestas spiritali. Vide sanctum Augustinum, epist. 50, Bellarminum, lib. III de Laicis, cap. 48. SER.

e *De illa communione.* Sic et, infra, epist. 141 (ep. 75). SER.

f *In corpore.* Infra est hæc sancti Bonifacii juratio, p. 165. Quomodo autem ad sancti Petri corpus facta

exaudire inhiantur desidero. Nam d sine patrocinio principis Francorum, nec populum regere, nec presbyteros vel diaconos, monachos vel ancillas Dei defendere [W. in marg., om. defendere] possum, nec ipsos paganorum ritus et sacrilegia idolorum in Germania, sine illius mandato et timore, prohibere valeo. Cum autem ad illum de istis causis auxilium quærens pervenero, a talium communione abstinere canonice nullatenus corporaliter possum, nisi tantum a consensu illorum. Nam ego e de illa communione culpam timeo, quia recolo me, ordinationis meæ tempore, juxta præceptum Gregorii papæ, jurasse f in corpore sancti Petri, talium communionem me declinaturum, si eos ad viam canonicam convertere nequiverim. Sed iterum timeo majus damnum de prædicatione, quam populis impendere debeo, si ad principem Francorum non venero. De istis quid paternitas vestra tristi et dubitanti s filio dæcernere et judicare et mandare ad consilium voluerit, indicare dignemini. Mihi enim maxima ex parte segregatus ab illis esse videor, si ab illis, voluntatis consilio, et consensu et ecclesiastico ministerio, ubi canonici non sunt, abstinuero. Præterea paternitatis vestræ clementiam de uno solatio peregrinationis meæ intimis precibus diligenter rogare velim, si præsumam; id est, ut librum Prophetarum, quem venerandæ memoriæ h Winbertus abbas et magister quondam meus, de hac vita ad Dominum migrans dereliquit, i sex prophetæ in uno corpore, claris et absolutis litteris, scripti reperuntur, mihi transmittatis. Et si hoc Deus cordi vestro facere inspiraverit, majus solatium vitæ meæ senectuti, et majus vobis, mercedis præmissum transmittere non potestis. Quia librum Prophetarum talem in hac terra, qualem desidero, acquirere non possum, et, caligantibus oculis, minutas ac connexas litteras i clare discernere non possum. Et propterea de illo libro supradicto rogo, quia tam clare discretis et absolutis litteris scriptus est. Interea per Fortherum presbyterum litteras et parva k munuscula, propter indicium puræ charitatis, transmittito vobis: id est, l casulam non

illa sit, exposui l. III Mogunt., not. 15. Vide sanctum Greg., epist. 3 l. x. SER.

m *Filio.* Causa ex citato antea Othlono, l. I, c. 10. SER.

n *Wymbertus.* Othl. l. I, c. 4. SER.

o *Sex.* Vel ista verba usque reperiuntur, legenda *παρθετικῶς*, vel, ut in Cæsareo, legendum *ubi sex*, etc. SER.

p *Wurdwein* habet *litteras discere* et in marg. *litteras clare discere.* GILES.

q *Munuscula.* Hic ad charitatis indicium, fomentum ac incrementum sanctis olim fuit mos, ut ex sancti Augustini, Paulini et aliorum epistolis patet. Atque hic, infra, sæpius occurrent exempla, ut epist. 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 20. Longum sit numerare omnes. Vide sanctum Gregorium, epist. 37 l. VI, epist. 57 l. VII, epist. 47 l. XI, epist. 16 l. XII. SER.

r *Casulam.* Hodie in sacris pro extima veste sacra, qua sacris operaturus amicitur sacerdos, accipitur, prout in miraculo etiam sancti casulam exeuntis Althelmi, de quo seq. epist. 4. Apud veteres pro dumuscula rusticana, a casa, infr., epist. 83, ex qua Fest. *casaria*, quæ custodit domum, *οικουαίς*. V. l. p. 100

holosericam, sed caprina lanugine mistam et villosam ad tergendos pedes dilectionis vestrae. Nuper quoque, revelante presbytero, qui a vestra praesentia ad Germaniam venit, corporalem orbitatem vobis contigisse cognovi: sed ut vos, Domine, melius scitis, qui, vel per quem dixit: *Quem Deus diligit, corrigit: et caetera.* Et Paulus apostolus: *Quando infirmior, tunc potens sum, et virtus in infirmitate perficitur.* Et Psalmigraphus: *Multae tribulationes justorum:* et reliqua. Habes, Pater mi, sicut Antonius de ^a Didymo fertur dixisse, *oculos scilicet, quibus potest Deus videri, et angeli ejus, et supernae Jerusalem gloriosa gaudia speculari.* Et propter hoc, de sapientia et patientia tua confidens, credo quia hoc Deus ad perfectionem virtutum, et ad augmentum meritum tibi dedisset, et ut eo magis spiritualibus oculis ea conspicias et desideres quae praecipit et diligit Dominus, et eo minus respicias vel concupiscas quae non amat, sed interdixit Dominus. Quid enim sunt, isto periculoso tempore, corporales oculi, nisi, ut ita dicam, maxima ex parte, veraciter ^c fenestrae peccatorum? Per quas aut peccata, et ad peccantes aspiciamus, aut, quod pejus est, ad nos ipsos flagitia considerantes et concupientes contrahimus. Valere sanctitatem vestram, et pro me orare in Christo, diligenter opto.

EPISTOLA XIII.

DANIEL BONIFACIO. [A. D. 724.]

Domino reverendissimo et merito ab omnibus orthodoxis amplectendo, multiplici scientia variarumque virtutum gratia insigniter decorato, Bonifacio archiepiscopo Daniel Dei plebis famulus sincerissimam in Domino cuncta caelorum culmina praeminenti salutem.

Lectis litteris a tua fraternitate transmissis, mul-

vulgari etiam indumento, ut apud sanctum August., l. xxii, c. 8, de sartore qui casulam perdidit, et sanctorum martyrum precibus egregie rursus vestitus fuit. Vestis vero est quaedam veluti proxima hominis domus, et domus est quasi remotior ampliorque vestis. Rabanus, lib. i Institut. Cleric., cap. 21: *Casula dicitur a casa, eo quod totum hominem legat, quasi minor casa.* Et forte ab Hebraeo verbo *casah*, quod est legere, seu operire, a quo, Exod. xxii, 25, Job xxiv, 7, et xxxi, 19, *cesuth*, id est, vestis operimentum. Et forte Gallis et Germanis quibusdam *casaque*. Sed vide Stephanum Durandum lib. ii de ritib. Eccl., cap. 9, num. 17. Hic pro villosa quodam panno sumitur, et forte queat legi *ad tergendos pedes*, ut infr., epist. 89, licet, infra, epist. 8, non queat, quia additur ibi *cum laveris*. Sed haec ubique lectio, etiam infra, epist. 11. Dum autem dicitur *non holoserica*, videtur significari, non esse sacram casulam, quae holoserica fere est. In C. autem scribitur *oloserica*. SER. — Nescio an in hoc loco *villosam* substantive interpretari possimus, nam casula ad tergendos pedes usos esse patres nostros vix concedas. GILES.

^a *Didymo.* Se hujus Alexandriae in divinis Litteris auditorem fuisse notat sanctus Hieron., epist. ad Pamm. et Oceanum, quae incipit *Schedulae*, et de eo in catal. scr. eccl. sic: *Didymus Alexandrinus captus a parva aetate oculis, et ob id elementorum quoque ignarus tantum miraculum sui omnibus praebuit, ut dialecticam quoque et geometriam, quae vel maxime visu indiget, usque ad perfectum didicerit. Is plura opera et nobilia conscripsit;* et ubi haec enumeravit, eum ait

A tum mœrore commoti sumus, quia hoc amantibus intolerabile visum fuerit, si iis a quibus amantur aliquid incommodi contingeret. Quaedam tamen consolationem, saepius revertentes, invenimus in eo, quia hostis callidi inextricabilis astutia nequaquam ritus religionis nostrae tanta violentia, et tam variis bellorum seu errorum oppositionibus per sublimes sacerdotum vel caeterorum quorumcunque reproborum personas expugnare tentaverit, nisi et in illis majoris meriti excellentiam agnosceret. Unde vos operam dare primitus oportet, ut inceptio gloriosa quae est (ut arbitror) apostolicis coaequanda certaminibus, nullatenus propter illorum deseratur insidias, qui dolis instructi salutiferam solent resistere doctrinam; sed tanto libentius illatae difficultates ferendae sunt, quanto certius comperimus sanctorum esse ac martyrum in mundo pressuras, in caelo autem copiosissimam, Domino promittente, mercedem, quem et hic auxiliatorem (si tantum in tribulationibus tolerantiae non tædet) et illic cum justis gavisuri remuneratorem habere mereamur. Quapropter cum claritas excellentiae tuae consilium sibi a nostrae parvitate petere dignata sit, hoc existimamus profuturum, quatenus invicta patientia perferre studeat quod absque Dei providentia provenire non nesciat. Quamvis ergo forasticæ pugnae pernicies aeva sit, ipsaque atrocius intestina formidanda ferocitas noceat (quod utique non miror cum Christus Jesus olim fratrem a fratre in mortem esse tradendum testatus est, et filium a patre, et parentes a nepotibus propter nomen suum necandos), scilicet impugnantibus per escarum superstitionosissimam observationem, Domini opus destrui quaerentes, quae prope modum in ipso usu hominis pari detrimento peribunt; aut si turpe lucrum sectantes, adulationis

superstitem adhuc tum fuisse *annorum lxxxiv.* Cum vero infans esset sanctus Hieronymus, id est, ante annos facile lx (nam librum istum scribebat anno 14 Theodosii, ut in extremo ait), accidit quod de Didymi caeci oculis hic refertur, prout idem sanctus Hieronymus narrat in epistola ad caecum Castrutium, quae incipit *Sanctus filius.* De nostri vero saeculi homine Genebrardus in Chronico sic: *Robertus Mancop Scotus a puero caecus, usque eo Parisiis in litteris profecit, ut theologiae doctor Romae creatus archiepiscopus Armacanus; deinde legatus a latere in Hibernia feret. Non doleas, inquit epist. ad caecum rursus alium, Abiguum nomine, sanctus Hieronymus, si hoc non habes quod formiculae, et muscae, et serpentes, habent, id est, carnis oculos, sed illum te oculum habere lactare, de quo in Cantico canticorum dicitur: *Vulnerasti me, soror mea sponsa, uno de oculis tuis, quo Deus videtur.* Idemque sanctus Didymus illum caecum vocat *videntem suum*, praefat. Comment. in epist. ad Galatas, quemadmodum apud Hebraeos Joseph caecus hagiographorum paraphrastes Chaldaeus vocari solet *Sagginehor*, id est, lumine multus, seu oculosissimus. SER.*

^b *Speculari.* Passive, ut apud sanctum Augustinum, lib. ii contra Maxim., cap. 11, *contemplari*; lib. xvii, cap. 54, *exordiri*; in Psalm. *venerari.* De oculis quibus videtur Deus, videatur Augustinus, epistola 6, 111, 112. SER.

^c *Fenestrae.* Eodem utitur argumento citata jam ad Abiguum epistola sanctus Hieronymus. SER.

faciant, cur ergo parcunt Christianis totum pene orbem ab eorum cultura avertentibus, idolaque evertentibus? Et cum ipsi, id est Christiani, fertiles terras, vinique et olei feraces, cæterisque opibus abundantes possident provincias, ipsis autem, id est paganis, frigore semper rigentes terras cum eorum diis reliquerunt, in quibus jam tantum toto orbe pulsus falso regnare putantur. Infe enda quoque sæpius iis est orbis auctoritas Christiani, in quorum comparatione ipsi paucissimi in vanitate antiqua adhuc perseverant; et ne quasi de legitimo semper a principe super ipsas gentes deorum jactitent imperio, intimandum iis cunctum prius mundum idolorum deditum culturæ, donec, Christi gratia veri omnipotentis conditoris, rectoris uniusque Dei notitia illuminatus, vivificatus, reconciliatusque Deo est. Nam quod apud Christianos fidelium quotidie baptizantur filii, quæ aliud faciunt, nisi a sorde et reatu gentilitatis, qua totus olim constitutus mundus est, per singulos eos purgant. Hæc charitatis intuitu, frater mi, breviter tuæ commemorare libuit dilectioni, et qui corporali prægravatus a languore laborata, ut congrue illud Psalmistæ dicere possim: *Cognovi, Domine, quia justum iudicium tuum, et vere affixisti.* Unde obnixius tuam peto reverentiam, quatenus cum his qui tecum Christo in spiritu serviunt, pro me supplicationum fundere preces digneris, ut Dominus, qui me vino compunctionis potavit, cito sua etiam anticipet misericordia, ut qui juste

^a Languore. Supra epist. 5 (ep. 42). Ser.

^b Baronius, qui Leonis imperium anno uno anticipavit, in harum litterarum margine annum Leonis nonum loco octavi notavit, sed perperam. Cum enim Leo et Constantinus eius filius eodem mense, nempe Martio, dicti sint imperatores, ille anno 717, hic anno 720, in omnibus subscriptionibus anni tres Leoni amplius quam Constantino, nunquam vero quatuor tribuuntur. Serrarius, in notis ad eandem epistolam, legit: *Imperante Aug. Leone anno octavo, patriatus eius anno octavo.* Verum consulatus nomen omnino retinendum, legendumque cum Sirmondo, *anno octavo, post consulatum eius anno octavo.* Sed quia qui decretalium Editioni præfuit, ignoravit a tempore Constantini Pogonati imperatores tot consulatus quot imperii annos memorasse, de industria consulatum prætermisit; imo neque Sirmondus in hoc arcanum penetravit, cum, in notis ad indiculum Sacramenti a Bonifacio Romæ editi, de Leonis imperio et consulatu scribat: *Leo Isaurus imperium iniiit viii Kalendas Aprilis et mox, ut conjectura est, consulatum proximis Kalendis anno Christi 717.* In eodem consulatu hæsit Cointius l. c., n. 20, et præterea annum patriatus cum Serrario etiam retinendum putavit. Verum imperatores a Constantino Pogonato eodem die et imperium et consulatum cepere, eo prorsus modo quo veteris Romæ imperatores tribuniciam potestatem cum imperio inibant. *Pagi ad an. 724, n. 4.* Prædicans ergo et baptizans [A. D. 725] Bonifacius in Thuringorum et Hessorum regionibus, messem perspexit quidem copiosam, sed paucos operarios, qui populum in fide instruerent: in partem misit et exinde religiosas feminas virosque et virtute et doctrina conspicuos plures venire fecit, sique laboris sacri onus inter eos divisit. — Inter hos, Othlono, lib. 1, c. 25, referente, erant præcipui viri Burchardus et Lullus, Willibalt et Wunnibalt

corripuit, clementer ignoscat, propheticumque illud sua faciat pietate me quoque gratulandum posse cantare: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ, Domine, lætificaverunt animam meam.* Opto ut in Christo bene valeas, et mei memineris, consacerdos charissime.

EPISTOLA XV.

GREGORIUS BONIFACIO. [A. D. b 724.]

Reverendissimo et sanctissimo fratri Bonifacio (episcopo, Gregorius servus servorum Dei.

Credite speculationis sollicitudine permoti, etc. (Vide sup. ep. 9 Gregorii papæ II.)

EPISTOLA XVI.

N . . . DIACONUS EADBURGÆ. [A. D. 725.]

Reverendissimæ et in Christo charissimæ Eadburgæ abbatissæ, N. indignus et exiguus diaconus penem in Domino salutem.

Altitatis tuæ clementiam intimis obsecro precibus, ut mei memor esse digneris in tuarum sacrosanctis orationum subsidiis, sicut mihi per redemptem fratrem nostrum N. tua benigna charitas concedens promisit. Hoc etiam obnixia prece flagito, ut meæ fragilitatis navem, quæ quotidie presentis mundi procellarum turbinibus quatitur, tuæ stabilitatis suffragio fulciatur, ut contra antiqui hostis venenata spicula oraminum tuorum frequente juvenio munias. Parva munuscula tuæ venerandæ dilectioni transmissi, id est, unum graphium argenteum, et storacis et cinnamomi partem

C frater ejus, Witta et Gregorius, feminae vero religiosæ, matertera scilicet Lulli, nomine Chunihilt et filia ejus Berathgit, Chunitrat et Tecla, Lioba et Walturgis soror Willibaldi et Wunnibaldi. Sed Chunihilt et filia ejus Berathgit valde eruditæ in liberali scientia, in Thuringorum regione constituebantur magistræ. Chunitrat in Bajarum destinata est, ut verbi divini semina ibi spargeret; Teclam vero juxta fluvium Moin in locis Kihlingen (Kützigen) et Oelsnofrutt (Oelsenfurt) nuncupatis collocavit; Liobam quoque ad Bischofesheim (ad Tubarim) ut illic multitudini virginum congregatæ præses, constituit. *Pagi, ad h. a., num. 41, de Lioba notat quod et Leobgytha fuerit vocata: harum autem religiosarum feminarum in Germaniam adventum sub Gregorio II non esse statuendum, cum ex Vita sanctæ Liobæ a Rudolpho monacho Fuldensi scripta constat, a Bonifacio missum Sturmionem abbatem, qui ex Anglia moniales et ancillas Dei in Germaniam evocaret; Sturmio autem, anno demum 744, abbas Fuldensis dictus fuerit.* Obloquitur vero Eccardus, l. c., p. 358, et sua permanet in sententiâ, hanc evocationem factam anno 725. Favebat autem Bonifacio in Evangelio laboranti omnis Ecclesia Anglicana, aliis se ipsos in opus ministerii exhibentibus, aliis (ut supra vidimus) libris, aliisque muneribus eundem adjuvantibus, preces aliis impertientibus, epistolas aliis scribentibus, etc. Inter alios qui hoc ipso anno in paternum successit Cantia regnum (teste Beda, lib. v, c. 24) ad illum ista transcripsit Ælthbertus. *Wurd.*

^c Graphium dicitur stylus ab una parte acutus, qua exarabantur in cera litteræ, ab altera parte planus, qua inducebatur, quod perperam erat exaratum et rursus complanabatur. *Symposius, in ænigmate, cuius lemma Graffio:*

De summo planus, sed non ego planus in imo.

WURDT.

aliquam, quatenus ex his minimis cognoscas alata munera tuæ salutationis quam grata mihi sunt; et si quid mihi per gerulum horum apicum, qui dicitur ^a Ceola, vel per alium quemlibet, imperare volueris, scit charitas illa quæ inter nos est copulata spiritali germanitate, id meam parvitatem totis nisibus implere velle. Interea rogo ut mihi litteras tuæ dulcedinis destinare non deneges. Bone valere te desidero, et sanctis successibus proficere in Christo optamus.

EPISTOLA XVII.

BONIFACIUS EADBURGÆ. [A. D. 725.]

Aureo spiritalis amoris vinculo amplectendæ et divino ac virgineo charitatis osculo stringendæ sorori Eadburgæ abbatissæ Bonifacius episcopus legatus Romanæ Ecclesiæ in Domino salutem.

Dilectionis vestræ clementiam intimis imploramus precibus, ut pro nobis apud auctorem omnium intercedere dignemini. Et ut non ignoretis causam hujus precis, sciatis quia, nostris peccatis exigentibus, conversatio peregrinationis nostræ variis tempestatibus illiditur. Undique labor, undique mæror, foris pugna, intus timores. Super omnia gravissimum, quod vincunt insidiæ falsorum fratrum malitiam infidelium paganorum; rogate ergo pium defensorem vitæ nostræ, et unicum salutare laborantium refugium, *Agnem Dei, qui abstulit peccata mundi*, ut nos inter talium luporum cubilia lustrantes, dextera sua protegente, illæsos custodiat, ut ubi debuerunt esse speciosi pedes portantium lucernam pacis evangelicæ non inveniatur tenebrosa errantium apostatarum vestigia, sed magis Pater piissimus, accinctis lumbis nostris, perficiat lucernas ardentes in manibus nostris, et illuminet corda gentilium ad contemplandum Evangelium gloriæ Christi. Interea precor ut intercedere pietas vestra pro istis paganis qui nobis ab apostolica sede commissi sunt dignetur, ut eos Salvator mundi ab idolorum cultura eripere dignetur, et aggregare unicæ matris Ecclesiæ catholicæ filiis, ad laudem et gloriam nominis sui, qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire. Vale.

EPISTOLA XVIII.

BONIFACIUS ^b EADBURGÆ. [A. D. 725.]

Dilectissimæ sorori, et jam dudum spiritalis clien-

^a *Ceola*. Infra ep. 12 (ep. 52), Bar. 175 Ccda. An. Ven. Beda lib. c. 8 de ipso? SER.

^b *Eadburgæ*. Baronius, an. 719, num. 15., existimat Eburgam seu Buggam haud aliam esse quam Eadburgam abbatissam, ad quam exstant Bonifacianæ litteræ 17, 18, 19 et aliæ. Verum Buggam et Eadburgam diversas fuisse verosimile est, ut inquit Mabillonius, tum quia Bonifacius ad illam scribens, semper Buggam cognominat, hanc vero Eadburgam; tum quia hæc videtur fuisse Eadburga, a qua Leobgytha testatur in epist. 36, inter Bonifacianas, ut proinde abbatissa fuerit Winimburnensis monasterii, in quo Leobgytha educata est, cum tamen Eadburga abbatissa Tanetensis monasterii exstiterit. Pagi, ad an. 724, n. 2. WCRET.

^c *Cum auro*. Calligraphiæ perita fuit Eadburga, nec bonarum artium imperita. Leobgytha enim sanctimo-

nialis Winimburnensis, epist. 36, testatur se artem poeticam ab Eadburga didicisse. Citata hic epistola est in computatione nostra 21. Cæterum mos jam erat antiquior in membranis purpureis auro argenteoque describere Codices et variegatis coloribus exornare. Sanctus Hieronymus, præfatione in Jobum, ait: *Hæbant, qui volunt, veteres libros vel in membranis purpureis, auro argenteoque descriptos, vel uncialibus (ut vulgo aiunt) litteris, onera magis exarata, quam Codices; dummodo mihi meisque permittant pauperes habere schedulas et non tam pulchros Codices quam emendatos*. Idem, in epistola ad Eustochium, *Influcuntur*, inquit, *membrane colore purpureo, aurum liquescit in litteras*. Codices ejusmodi duo Epistoliarum et Evangeliorum ævo Francicorum imperatorum exarati ascervantur in Ecclesia Wormatiensi. WÖRDT.

telæ propinquitate connexæ Eadburgæ abbatissæ Bonifacius servus servorum Dei perennem in Christo salutem.

Charissimam sororem remunerator æternus justorum operum in superna lætificet curia angelorum, quæ, sanctorum librorum munera transmittendo, exsulem Germanicum spiritali lumine consolata est, quia qui tenebrosos angulos Germanicarum gentium lustrare debet, nisi habeat lucernam pedibus, et lumen semitis suis verbum Domini, in laqueum mortis incidet. Præterea de charitate tua diligenter confidens obsecro, ut pro me orare digneris, quia, peccatis meis exigentibus, periculosi maris tempestatibus quatior, rogans ut ille *qui in altis habitat, et humilia respicit*, indulgens flagitia, præstet mihi verbum in apertione oris mei, ut currat et clarificetur inter gentes Evangelium gloriæ Christi.

EPISTOLA XIX.

BONIFACIUS EADBURGÆ. [A. D. 725.]

Reverendissimæ ac dilectissimæ sorori Eadburgæ abbatissæ, Bonifacius servus servorum Dei optabilem in Christo charitatis salutem.

Dominum omnipotentem, retributorem et remuneratorem omnium bonorum operum deprecor, ut tibi in cælestibus mansionibus, et in æternis tabernaculis omnium beneficiorum tuorum, quæ mihi præstitisti, æternalem mercedem, et insuperna curia beatorum angelorum restituat. Quia sæpe sive solamine librorum, sive vestimentorum adjuvamine, pietas tua tristitiam meam consolata est. Sic et adhuc deprecor ut *auges* quod cœpisti, id est ut, mihi ^c cum auro conscribas Epistolas Domini mei sancti Petri apostoli, ad honorem et reverentiam sanctarum Scripturarum ante oculos carnalium, in prædicando et quia dicta ejus qui me in hoc iter direxit maxime semper in præsentia capiam habere, et ad scribendum hoc quod rogo Eoban [*Par.*, per Eoban] presbyterum destino. Fac ergo, soror charissima, de hac petitione nostra, sicut benignitas tua de cunctis precibus meis semper solebat, ut et hic opera tua, ad gloriam celestis Patris, æreis litteris fulgeant. Valere in Christo, et sanctis virtutibus ad meliora conscendenda proficere opto.

EPISTOLA XX.

BONIFACIUS ^a EADBURGÆ. [A. D. 725.]

Beatissimæ virgini, imo dilectissimæ dominæ Eadburgæ, monasticæ normulæ conversationis emeritæ, Wifredus exiguus in Christo Jesu intimæ charitatis salutem.

Rogas me, soror charissima, ut admirandas visiones de illo redivivo, qui nuper in monasterio Milburgæ abbatissæ mortuus est, et revixit, quæ ei ostensæ sunt, scribendo intimare et transmittere curarem, quemadmodum istas, veneranda abbatissa Hildelida W., et S. Hebelida,] referente didici. Modo siqui-

^a Serrarius habet: Bonifacii ad Eadburgam abbatissam notabilis epistola, et in nota: « Notabilis, non in C.; verumtamen epistola ob argumentum notatu digna. » Edit.

^b Ipse cum supradicto fratre redivivo. Tertull., visionem quamdam narraturus, lib. de Idol., cap. 15: *Ex auctoritate, ait, Dei contestor, quia nec tantum est subtrahere quodcumque viri fuerit ostensum, atque omnium causa.* Rei vero quæ hic narratur testimonium nobis duplex: primo, egregia ipsius narrantis sancti Bonif. fides, deinde ipsius qui ei narravit non aurita, sed oculata confirmatio. Dicebat Abrahamo infelicissimus ille apud inferos dives epulo, Luc. xvi, 30: *Si quis ex mortuis ierit ad eos, penitentiam agent, et multi, ut ait sanctus Chrysostom., serm. 66, solent dicere: O si quis a mortuis veniret, et quid ageret referret, ei omnes crederent, etc.* At sane non fit. Rediit ab illis Lazarus: *Et multi quidem in Jesum crediderunt, Joan. xi, 45; sed nunquid omnes? Rediit et adolescens ille viduæ in Naia filius, et accepit quidem præsentem tum omnes timor, et magnificabant Deum; sed nunquid omnes, qui hunc postea viderunt et audierunt, ad penitentiam adducti? Sic et de aliis quos ad vitam vel ipsemet Dominus, vel apostoli, vel prophetæ revocarunt. Cum Israelis rex, Achabi filius, Joram, de redivivo Sammitidis mulieris filio certum oculatumque testimonium audisset Giezi, imo ipsum redivivum illum suis ipse oculis conspexisset, narrantemque auribus item suis audisset, num se correxit? num impietatem moresque pravo abiecit? Accidit incredulis quod furibus et latronibus qui patibula passim rotasque vident, neque tamen furandi latrocinandique finem faciunt. Et isti quidem sperant evadere se fortassis posse, suaque semper celatum iri scelera, nos an æterna ullomodo, nisi penitentiam agamus, evadere supplicia possumus? Ante omnium nostrum oculos quotidiana notorum nobisque familiarium, juvenum et senum, divitum et pauperum, mortis ac funera sunt, et certissimum est, sequi oportere nos, et tamen num movemur? Non igitur sane si quis ex mortuis ad epulonis illius fratres iisset, iis esse ideo confestim reprehendissent, penitentiam egissent, vitæ licentiam abiecerent. Si, ait citatus sanctus Chrysost., hom. 4, de Lazaro, *Deus novisset profuturus viventibus mortuos, nunquam id omisisset, neque lucrum tantum prætermisisset, qui utilia nobis cuncta procurat.* Et hoc quidem, quoad ordinarium communemque mundi cursum; quoad extraordinariam vero et privatam veluti legem, interdum superna, ut ait sanctus Gregorius, l. iv Dial., cap. 56, *pietas ex magnæ misericordiæ suæ largitate disponit, ut nonnulli etiam post exitum repente ad corpus redeant, ut tormenta inferni, quæ audita non crediderant, saltem visu pertimescant; neque ipi modo, sed et alii, qui ab ipsis ista percipiunt. Fit autem hoc dupliciter. Vel enim illi vere mortui sunt, vel videntur tantum, et non sunt. Potest enim duplex animi a corpore fieri disjunctio: una perfecta, dissolutis**

A dem gratias omnipotentî Deo refero, quia in hac dilectionis tuæ voluntatem eo plenius liquidiusque, Deo patrociniûm præstante, implere valeo, quia ^b ipse cum supradicto fratre redivivo, dum nuper de transmarinis partibus ad istas pervenit regiones, locutus sum, et ille mihi stupendas visiones, quas extra corpus suum raptus in spiritu vidit, proprio exposuit sermone.

Dicebat quippe se per violentæ ægitudinis dolorem corporis gravèdine subito exutum fuisse; et simillimum esse collatione, veluti si videntis et vigilantis hominis oculi densissimo tegmine velentur, et subito auferatur velamen, et tunc perspicua sint

omnibus naturæ vinculis et compagibus; altera imperfecta, per ecstasim quæ vel solam, vel minimum unam retinet Informationem ac vitam licet perobscuram, et quasi nullam. In potiori genere sunt Lazarus, Naincus, et Sunamæus, de quibus supra; in posteriore sanctus Furseus apud Ven. Bedam, lib. iii Hist. cap. 19, et illi quos in citati capitis titulo scribit sanctus Gregorius, quasi per errorem educi e corpore videri, et a quibus ipsum orditur caput sic: *Hoc cum fit, si bene perpenditur, non error, sed admonitio est, quia sane ista vel ecstasis et imperfecta mors, vel vera et perfecta mors, ad eorum quibus contingit, et aliorum, siquidem velint utriusque commotionem et utilitatem divinitus conceditur. Quæ vero istiusmodi a corporibus perfecte aut imperfecto demigrantes vident animi, duplicia esse possunt, vel vera et prout illa in se ipsis sunt, vel verorum similia, prout expedit illa tum significari et declarari. Sic enim loco citato explicat sanctus Gregorius, et visas in altero sæculo extimas insignium domorum structuras, odorsque suavissimos et profundos horrendosque amnes, pontes lubricos, fetoresque terribiles, et ad istam formam accipienda quæ sancto hic narratur Bonifacio, quæ Ven. Bedæ, lib. v Hist., cap. 13, 15. Et narratur quidem hic omnia quasi vere perfecteque mortuus narrator fuerit (fieri que id potuit, possent tamen accipi omnia quoad ecstasiam mortis similitudinem, ex sancti Gregorii, citato loco, sententia, qui similibus tamen phrasibus in duobus vel tribus delimitis uitur, et ex eo quod in hac ipsa epistola sub extremum dicitur is qui sancto hæc Bonifacio retulit a corpore pauculis tantum horis abfuisse, a primo scilicet noctis gallicinio ad primam diluculum redi, lib. de Ratione temp., cap. 5: *Noctis partes sunt septem: Crepusculum, vesperum, conticinium, intempestum, gallicinium, matulinum, diluculum,* sicque fere Macrobi., l. i, Satur., c. 4. Sed quæ de futuri sæculi rebus ejusdem objecta fuere oculis, imagines tantum et pictæ rerum illarum tabulæ fuerunt, quæ ad Inferorum ignem æternamque damnationem, ad purgatorium terminandumque cruciatum, ad gaudium felicitatemque sempiternam, ad spirituum bonorum et malorum (sive ipsorum essent homines mortui, sive vivi adhuc, et virtuti aut vitio servirent), functionem ad conscientie humanæ vim, ejusdemque severitatem pertinent. Hæc enim fere omnium summa. Ad Rom. ii, 16, sunt *cogitationes se invicem accusantes et defendentes.* Esdr. IV, cap. ult., vers. 96: *Iniquitates accusatores stant.* Legi de istiusmodi mortuorum aut jam beatorum aut damnatorum resurrectione possint Abulensis, lib. iv Reg., cap. 4, q. 56; Gregorius noster; Valenianus, tom. IV, dist. 11, q. 1, p. 2; Raderus item noster, annot. in Viridariani suum, p. 175 et seq., quo in libro historiarum similes, p. 175 et 179; sanctus Aug., epist. 100 et 101, lib. de Cura pro morte, c. 12; Vita sancti Annonis in Surio.*

omnia, quæ ante non visa, et velata, et ignota fuerunt : sic sibi, abstracto terrenæ velamine carnis, ante conspectum universum collectum fuisse mundum, ut eunctas terrarum partes, et populos, et maria, sub uno conspectu contueretur, et tam magnæ claritatis et splendoris angelos eum egressum de corpore suscepisse, ut nullatenus præ nimio splendore in eos aspicere potuisset, qui jucundis et consonis vocibus canebant : *Domine, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripas me*, et sublevabant me in aera (dixit) sursum, et in circuitu totius mundi ignem ardentem videbam, et flammam immensæ magnitudinis anhelantem, et terribiliter ad superiora ascendentem, non aliter pene quam ut sub uno globo totius mundi machinam complecteretur, nisi eam sanctus angelus, impresso signo sanctæ crucis Christi, compereret; quando enim in obviam minacis flammæ signum crucis Christi expresserat, tunc magna flamma ex parte decrescens resedit, et istius flammæ terribili ardore intolerabiliter torquebar, oculis maxime ardentibus, et splendore fulgentium spirituum reverberatis, donec eplendide visionis angelus manus suæ impositione caput meum quasi protegens tangebatur, et me a læsione flammarum tutum reddidit. Præterea referebat, illo in temporis spatio quo extra corpus fuit, tam magnam animarum migrantium de corpore multitudinem illuc, ubi ipse fuit, convenisse, quam totius humani generis in terris non fuisse antea existimaret. Innumerabilem quoque malignorum spirituum turbam, nec non et clarissimum chorum supernorum angelorum adfuisse narravit; et maximam inter se miserimos spiritus et sanctos angelos de animabus egredientibus de corpore disputationem habuisse, dæmones accusando et peccatorum pondus gravando, Angelos vero relevando, et excusando; et se ipsum omnia audisse flagitiorum suorum propria peccamina quæ fecit a juventute sua, et ad confitendum aut neglexit, aut oblivioni tradidit, vel ad peccatum pertinere omnino nesciebat, ipsius propria voce contra illum clamasse, et eum dirissime accusasse, et ^a specialiter unumquodque vitium, quasi ex sua persona in medium se obtulisse, dicendo quoddam : Ego sum cupiditas tua, qua illicita frequentissime et contraria præceptis Dei concupisti; quoddam vero : Ego sum vana gloria, qua te apud homines jactanter exaltasti; aliud : Ego sum mendacium, in quo mentiendo peccasti; aliud : Ego sum otiosum verbum, quod inaniter locutus fuisti; aliud :

^a *Specialiter unumquodque vitium.* Sive instar habitus, sive instar actus cogitetur vitium. Et nota hic ab iis tantum peccatis accusationem institui, quæ per sacram confessionem discretim expiata non fuissent, idque non per fallax sacrilegumque silentium, sed per negligentiam aliquam, oblivionem, aut ignorantiam. At a etiam interdum, quæ delesset confessio, exprobrata leguntur peccata, sed ita ut noxæ aut deflecoris inferrent nihil. Et simile quidpiam apud energumenos, qui arcana interdum occultaque pandunt, videre est, e quibus unum, quod suis aut gestum diebus, commemorat hisce verbis, lib. 1 Cambriæ, cap. 12, Silvester Giralduus : *Cam hi quibus secretiora sua exprobraverat demon, confessione super his facta,*

A Ego visus, quo videndo illicita peccasti; aliud : Ego contumacia et inobedientia, qua senioribus spiritualibus inobediens fuisti; aliud : Ego torpor et desidia in sanctorum studiorum neglectu; aliud : Ego vaga cogitatio, et inutilis cura, qua te supra modum sive in ecclesia, sive extra ecclesiam occupabas; aliud . Ego somnolentia, qua oppressus tarde ad confitendum Deo surrexisti; aliud : Ego iter otiosum; aliud : Ego sum negligentia et incuria, qua dilatentus erga studium divinæ lectionis incuriosus fuisti; et cætera his similia omnia, quæ in diebus vitæ suæ in carne conversatus peregit, et confiteri neglexit. Multa quoque, quæ ad peccatum pertinere omnino ignorabat, contra eum cuncta terribiliter vociferabantur. Similiter et maligni spiritus in omnibus B vitiis consonantes accusando, et duriter testificando, et loca et tempora nefandorum actuum memorantes, eadem quæ peccata dixerunt conclamantes probabant. Vidit quoque ibi hominem quemdam, cui jam in seculari habitu degens vulnus infixit, quem adhuc in hac vita supere se referebat, ad testimonium malorum suorum adductum, cujus cruentatam et patens vulnus, et sanguis ipse propria voce clamans improperebat et imputabat ei crudele effusi sanguinis crimen, et sic cumulatis et computatis sceleribus et antiquum hostem affirmabant eum reum peccatorum juris eorum et conditionis indubitanter fuisse. E contra autem (dixit) excusantes me clamitabant parvæ ^b virtutes animæ, quas ego miser indigne et imperfecte peregi. Quædam dixit : Ego sum obedientia, quam senioribus spiritualibus exhibuit; quædam : Ego sum jejuniū, quo corpus suum contra desiderium carnis pugnans castigavit; alia : Ego pura oratio, quam effundebat in conspectu Domini; alia : Ego sum obsequium in arum, quod elementer regretantibus exhibuit; quædam : Ego sum psalmus, quem pro otioso sermone satisfaciens Deo cecinit. Et sic unaquæque virtus contra unumquemque suum peccatum, excusando me, clamitabat, et has illi immensæ claritatis angelici spiritus magnificando, defendentes me, affirmabant. Et istæ virtutes universæ valde auctæ et multo majores et excellentiores mihi esse videbantur quam unquam viribus meis digne perpetrata fuissent. Interea referebat se quasi in inferioribus in hoc mundo videri se igneos puteos horrendam eructantes flammam plurimos, et ^c erumpente terra terribilis flammæ ignes voluisse, et miserorum hominum spiritus, in similitudine

ex pœnitentia secuta redissent, nihil eis improperebat; sicut quidem, scivi, sed nunc ignoro. Aliis autem quasi convicium hoc emittebat : Et ego taceo. Quod enim scio, nescio. Ex quibus apparet quia post confessionem et pœnitentiam, vel omnino hominum peccata dæmones nesciunt, vel ad damnum eorum et dedecus ea nesciunt. Quia, ut ait Augustinus, si homo legit, Deus detegit; et si homo detegit, Deus legit. Lege totam enarrat. psal. xxii ejusdem divi Augustini.

^b *Virtutes.* Sive habitus, sive actus, ut supra, de vitiis.

^c *Par, erumpente tetra terribilis flamma ignis. An legendum est erumpentes vel erumpentem?*

nigrarum avium, per flammam plorantes et ululantes, et verbis et voce humana stridentes, et lugentes propria merita, et præsens supplicium, consedissee paululum, hærentes in marginibus puteorum, et iterum ejulantes cecidisse in puteos. Et unus ex angelis dixit : Parvissima hæc requies indicat quia omnipotens Deus in die futuri iudicii his animabus refrigerium supplicii, et requiem perpetuam præstiturus est. Sub illis autem puteis adhuc in inferioribus, et in imo profundo, quasi in inferno inferiori, audiui horrendum et tremendum, et dictu difficilem gemitum, et fletum lugentium animarum. Et dixit ei angelus : Murmur et fletus, quem in inferioribus audis illarum est animarum ad quas nunquam pia miseratio Domini perveniet, sed æterna illas flamma sine fine cruciabit. Vidit quoque miræ savenitatis locum, in quo pulcherrimorum hominum gloriosa multitudo niro lætabatur gaudio, qui eum invitabant, ut ad eorum gaudia, si ei licitum fuisset, cum iis gavisurus veniret. Et inde miræ dulcedinis fragrantia veniebat, quæ beatorum halitus fuit ibi congaudentium spirituum, quem locum sancti angeli affirmabant famosum esse Dei paradysum. Nec non et igneam piceumque flumen bulliens et ardens miræ formidinis et teterrimæ visionis cernebat, super quod lignum pontis vice positum erat ad quod sanctæ gloriæque animæ ab illo secedentes conventu, properabant, desiderio alterius ripæ, transire cupientes, et quædam non titubantes constanter transibant ; quædam vero labefactæ de ligno cadebant in tartareum flumen ; et aliæ tingebantur, quasi toto corpore mersæ : aliæ autem ex parte quadam ^a veluti ad genua media, quædam vero usque ad ascellas ; et tamen unaquæque cadentium multo clarior, speciosiorque de flumine in alteram ascendebat ripam, quam prius in piceum bulliens cecidisset flumen. Et unus ex beatis angelis de illis eudentibus animabus dixit : Hæ animæ sunt quæ, post exitum mortalis vitæ, quibusdam levibus vitis non omnino ad purum abolitis, aliqua pia miserentis Dei castigatione indigebant, ut Deo digne offerantur. Et citra illud flumen speculatus muros fulgentes clarissimi splendoris [W., stuporis], stupendæ longitudinis, et altitudinis immensæ, et sanctos angelos dixisse : Hæc est enim illa sancta et inclita civitas ^b celestis Jerusalem, in qua istæ perpetualiter sanctæ gaudebunt animæ. Illas itaque animas, et istius gloriosæ civitatis muros, ad quam post transitum fluminis festinabant, tam magna inmensi luminis claritate et fulgore splendentes esse dixit, ut, reverbentis oculorum pupillis, præ nimio splendore in eis nullatenus aspicere potuisset.

Narravit quoque ad illum conventum, inter alias,

^a Vurtdwein habet : *veluti ad genua, quædam usque ad genua media, quædam vero usque ad ascellas.* GALE.

^b *Speciosa.* Hic duorum sententias apostolorum considera. 1° sancti Petri, I, iv, 18 : *Si justus vix salvabitur, impius et peccator ubi parvum?* 2° sancti Jacobi, v, 20 : *Qui converti fecerit peccatorem ab er-*

venisse cujusdam hominis animam, qui in abbatis officio defunctus est, quæ ^b speciosa nimis et formosa esse visa est, quam maligni spiritus rapientes, contendebant sortis eorum et conditionis fuisse. Respondit ergo unus ex choro angelorum dicens : Ostendam vobis cito, miserrimi spiritus, quia vestræ potestatis anima illa probatur non esse. Et his dictis, repente intervenit magna cohors candidarum animarum, quæ dicebant : Senior et doctor master fuit iste, et nos omnes suo magisterio lucratus est Deo ; et hoc pretio redemptus est, et vestri juris non esse dignoscitur, et quasi cum angelis contra dæmones pugnam inirent, et adminiculo angelorum eripientes illam animam de potestate malignorum spirituum liberaverunt. Et tum increpans angelus ^b dæmones, dixit : Scitote modo, et intelligite, quod animam istam sine jure rapistis, et discedit, miserrimi spiritus, in ignem æternum. Cum vero hæc dixisset angelus, illico maligni spiritus levaverunt fletum et ululatum magnum in momento, et quasi in ictu oculi, pernici volatu jactabant se in supra dictos puteos ignis ardentis, et post modicum intervallum emersi, certantes in illo conventu iterum de animarum meritis disputabant. Et diversorum hominum in hac vita merita commorantium dicebat se illo in tempore speculari potuisse, et illos qui sceleribus obnoxii non fuerant, et qui, sanctis virtutibus freti, propitium omnipotentem Deum habuisse noscebantur, ab angelis semper tutos ac defensos, et iis charitate et propinquitate conjunctos fuisse. Illis vero, qui nefandis criminibus et maculatæ vitæ sordibus polluti fuerunt, adversarium spiritum assidue sociatum et semper ad scelera suadentem fuisse, et quandocunque verbo vel facto peccaverunt, hoc jugiter, quasi ad lætitiâ et gaudium, aliis nequissimis spiritibus in medium proferens manifestavit. Et quando homo peccavit, nequaquam malignus spiritus sustinuit moram faciens expectando donec iterum peccaret, sed sigillatim unumquodque vitium ad notitiâ aliorum spirituum offerebat, et subito apud hominem peccata suasit, et illico apud dæmones perpetrata demonstravit.

Interea narravit se vidisse puellam quamdam in hac terrena vita molentem in mola, quæ vidit juxta se jacentem alterius novam colum sculptura variatam, et pulchra ei visa fuit, et furata est illam. Tunc quasi ingenti gaudio replet quinque teterrimi spiritus hoc furtum aliis in illo referabant conventu, testificantes illam furti ream et peccatricem fuisse. Intulit quoque : Fratris cujusdam, qui paulo ante defunctus est, animam tristem ibi videbam, cui antea ipse in infirmitate exitus sui ministravi, et exsequias præbui, qui mihi moriens præcepit ut

rore vitæ suæ, salvabit animam suam a morte, et operit multitudinem peccatorum. Adde et illud Davieli, xii, 3 : *Fulgebunt qui ad justitiam erudini multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates,* prout hunc etiam locum ex Hebræis explicat R. Abraham Zacuth, præf. in lib. Iurhasin.

S. DONIFACII MOGUNTINI ARCHIEPISCOPI OPP. PARS I.

illius germano, verbis illius testificans, de-
 arem ut ancillam quamdam, quam in potestate
 auiter possederunt, pro anima ejus manumit-
 .. Sed germanus ejus, avaritia impediēte, peti-
 em ejus non implevit, sed de hoc supra dicta
 ma per alta suspiria accusavit fratrem infidelem,
 increpans graviter querebatur. Et similiter testa-
 s de Cooldredo rege Mercionum, quem illo tamen
 mpore quo hæc visa sunt in corpore fuisse non
 abium est. Quem, ut dixi, videbat angelico quodam
 mbraculo contra impetum dæmoniorum, quasi libri
 Allicujus magni extensione et superpositione defen-
 sum. Ipsi dæmones anhelando rogabant angelos, ut,
 ablata defensione illa, ipsi permitterentur crudelita-
 tis eorum voluntatem in eo exercere. Et imputabant
 ei horribilem ac nefandam multitudinem flagitio-
 rum, et minantes dicebant illum sub durissimis
 inferorum claustris claudendum, et ibi, peccatis
 promerentibus, æternis doloribus cruciandum esse.
 Tunc angeli solito tristiores facti dicebant: Proh
 dolor! quod homo peccator iste semetipsum plus
 defendere non permittitur, et ob ipsius propria me-
 rita nullum ei adjutorium possumus præbere. Et
 auferebant superpositi tutaminis defensionem. Tunc
 dæmones gaudentes et exultantes, de universis
 mundi partibus congregati, majori multitudine,
 quam omnium animantium in sæculo fieri existima-
 ret, diversis eum tormentis inæstimabiliter fatigan-
 tes lacerabant. Tum demum beati angeli præcipie-
 bant ei qui hæc omnia extra corpus suum raptus
 spiritali contemplatione vidit et audivit ut sine
 mora rediret ad proprium corpus, et universa quæ
 illi ostensa fuerunt credentibus et intentione divina
 interrogantibus manifestare non dubitaret, insultanti-
 bus autem narrare ^a denegaret; et ut cuidam mulieri,
 quæ inibi in longinqua regione habitabat, ejus per-
 petrata peccata per ordinem exponeret, et ei inti-
 maret quod omnipotentem Deum potuisset per sa-
 tisfactionem repropitiare sibi, si voluisset; et ut cui-
 dam presbytero Buggam istas spirituales visiones
 cunctas exponeret, et prius ea [Par., postea], quem-
 admodum ab illo instructus fieret, hominibus pro-
 nuntiaret, propria quoque peccata, quæ illi a spiri-
 tibus immundis imputata fuerunt, confessa, supra-
 dicti pre-byteri judicio emendaret, et ad indicium
 angelici præcepti, presbytero testificari quia jam
 per plurimos annos zonam ferream circa lumbos,
 nullo hominum conscio, amore Domini cogente,
 habuerat. Proprium vero corpus dicebat, se dum

A extra fuerat, tam valide perhorruisse, ut in omni-
 bus visionibus nihil tam odibile, nihil tam despe-
 ctum, nihil tam dirum fetorem evaporans, exceptis
 dæmonibus et igne flagranti, videret, quam pro-
 prium corpus; et fratres ejus conservos, quos in-
 tuitus est exsequias corporis sui clementer exhibe-
 re, ideo perhorruit, quia invisī corporis curam
 egerunt.

Jussus tamen ab angelis primo diluculo redit ad
 corpus, qui primo gallicinio exierat de corpore. Re-
 divivo autem in corpore, plena septimana nihil
 omnino corporalibus oculis videre potuit, sed oculi
 vesicis pleni frequenter sanguine stillaverunt. Et
 postea illa de presbytero religioso, et peccatrice
 muliere, sicut ei ab angelis manifestatum est, ita illis
 B profitentibus, verum esse probavit. Subsequens
 autem et circa scelerati regis exitus quæ de illo
 viso fuerunt, vera esse procul dubio probavit. Multa
 b aliâ et his similia referebat sibi ostensa fuisse,
 quæ de memoria labefacta per ordinem recordari
 nullatenus potuisset. Et dicebat se post istas visio-
 nes mirabiles tam tenacis memoriæ non fuisse ut ante
 fuerat. Hæc autem quæ te diligenter flagitante
 scripsi, c tribus mecum religiosis et valde venera-
 bilibus fratribus in communionē audientibus exposuit.
 Qui mihi in hoc scripto astipulatores fideles testes
 esse dignoscuntur. Vale veræ virgo vitæ, ut et vivas
 angelice recto rite et rumore regnes semper in
 æthere Christum.

EPISTOLA XXI.

^d LEONGITHA BONIFACIO. [A. D. 725.]

Domino reverendissimo et summæ dignitatis infula
 prædito Bonifacio atque in Christo charissimo et
 affinitatis propinquitate connexo Leongitha, ultima
 leve jugum Christi portantium famula, pereannem
 sospitatis salutem.

Rogo tuam clementiam ut memorare digneris
 prioris amicitia quam jam dudum cum patre meo
 copulasti, cujus vocabulum est Tinne in occiden-
 regionibus. Qui nunc ante octo annorum curriculum
 ab hac luce subtractus est, ut pro anima illius pro-
 ces offerre Deo non renuas; nec non et matris meæ
 memoriam commendo tibi, quæ est cognominata
 Ebbe, quæ tibi, ut melius nosti, consanguinitatis
 D nexibus copulatur, et adhuc laboriose vivit, et d
 valide ab infirmitate oppressa est. Ego unica fili-
 sum ambobus parentibus meis. Et utinam, licet sibi
 indigna, ut merear te in fratris locum accipere
 quia in nullo hominum generis mei tanta fide

videlicet et Teclæ (Junioris), Nanæ et Eoliba, et
 relatione conscripta. Pater ejus Diemo, vel Tin-
 mater vero Ebba fuit. Cum unica e-set paren-
 filia, a teneris Deo consecrata et Teclæ abbati
 Winburnensis disciplina subdita est. Bonifacius
 quot ad eam dedit epistolas. Ipse vero primus
 Bonifacium scripsisse videtur hanc epistolam,
 illi Patrem suum Tinne commendat ante annos
 defunctum, matremque Ebbam adhuc super-
 que tibi, inquit, consanguinitatis nexibus copu-
 Wendr.

^a Denegaret. Ne majus iis exinde judicium. Multi
 enim etiam talia irrident, neque iis ad salutarem
 timorem traducuntur, de quibus supra. SER.

^b Alia. Videntur ex iis esse nonnulla infra, epist.
 71, quam cum ista, si libet, compare. SER.

^c Ser. habet quo tribus, et in nota: c Quo tribus.
 In C. quo pro quæ, vel omnino tollendum quod, aut
 explicandum, sunt id quod. » EDIT.

^d Leongitha. Primum Truthgeha, dein cognomine
 Leongyia, et contracte Lioba, vel Lieba, dicta fuit,
 ut testatur Vita ipsius a Rudolpho monacho Fuldensi
 sæculo nono ex quatuor discipularum ejus, Agathæ

spei posita est mihi, quanta in te. Hoc parvum munusculum mittere curavi, non ut dignum esset tuæ almitatis aspectui, sed ut memoriam parvitas tuæ retineas, nec longa locorum intercapedine oblivioni tradas, quinimo veræ dilectionis ligatūra reliquum nodetur in ævum. Hoc, frater amande, enixius efflagito, ut tuarum orationum pelta muniar contra hostis occulti venenata jacula. Illud etiam peto, ut rusticitatem hujus epistolæ digneris emendare, et mihi aliqua verba tuæ affabilitatis, exempli gratia, transmittere non recuses, quæ inlianter audire satago. Istos autem subterscriptos versiculos componere nitabar secundum poeticæ traditionis disciplinam, non audacia confidens, sed gracilis ingenio rudimenta exercitare cupiens, et tuo auxilio indigens. Istam artem ab Eadburgæ magisterio didici, quæ indesinenter legem divinam rimari non cessat. Vale vivens ævo longiore, vita feliciore, interpellans pro me.

Arbiter omnipotens, solus qui cuncta creavit,
In regno Patris semper qui lumine fulget,
Qua jugiter flagrans, sic regnet gloria Christi,
Hæsum servet semper te jure perenni.

EPISTOLA XXII.

BONIFACIUS QUIBUSDAM MONIALIBUS. [A. D. 725.]

Venerandis et amandis charissimis sororibus Leobgithæ et Theclæ, nec non et Cynehildæ, et omnibus in Christo diligendis sororibus vobis cohabitantibus æternæ charitatis salutem.

Obsecro et præcipio quasi filiabus charissimis, quemadmodum vos jam incessanter facere, et fecisse, et facturæ esse confidimus, ut vestris orationibus crebris Dominum deprecemini, ut liberemur, juxta dictum Apostoli, *ab importunis et malis hominibus. Non enim omnium est fides.* Et scitote quia Deum laudamus, et tribulationes cordis nostri dilatæ sunt, ut Dominus Deus, qui est refugium pauperum, et spes humilium, de necessitatibus nostris et de tentationibus hujus sæculi nequam eripiat nos, ut sermo Domini currat, et clarificetur gloriosum Evangelium Christi, ut gratia Domini in me vacua non fiat. Et quia ultimus et pessimus sum omnium legatorum, quos catholica et apostolica Romana Ecclesia ad prædicandum Evangelium destinavit, ut omnino sine fructu Evangelii sterilis non moriar, et

* Ex Ingolstadiensis Codicis opinione dicendum foret tam epistolam 122 [Ord. Serr., i. e., epist. 40 Ed. nos.] quam hanc 126 [24 Ed. nos.] esse Gregorii II. Attamen illam tribuit Baronius Gregorio III, licet in conciliorum tomo II diserte Gregorio II tribuat; et quidem omnium ultima; eodemque modo et ordine citatur a Gratiano, c. *quos a paganis*, de Consecr., d. 4. Baronio tamen potius videtur assentiendum. Primo, quia idem tradit Othlonus, lib. 1 Vitæ sancti Bonifacii, c. 52. Secundo, quia qui hanc epistolam scripsit pontifex, idem archiepiscopale misit sancto Bonifacio pallium, ut in ipsa refertur epistola; sed Gregorius III est qui illum creavit archiepiscopum, eodem l. b. 1 Vitæ, c. 51. Tertio, quia notum omnibus in hujuscemodi titulis et numeris errare Gratianum non raro. Quoad posteriorem vero, contra Baronium astipulatur Conciliorum tomus II, qui hanc

A vacuus filiorum et filiarum numero non revertar, ne de abscondito talento, Domino veniente, reus esse judicer, nec, peccatis exigentibus, vice laboris pro mercede ultionem infructuosi laboris accipiam ab eo qui misit me. Multi enim (quod pejus est), quos oves in futuro judicio ad dexteram Christi ponendos fore censebam, versa vice, putidæ et petulcæ, et ad sinistram statuendæ capellæ esse dignoscuntur. Et pietatem Domini precamini, ut spiritu principali confirmet cor meum Deus, qui me indignum pastorem in populo vocari voluit, ut, lupo veniente, more mercenarii non fugiam, sed, exemplo boni pastoris, agnos pariter cum matribus, Ecclesiam scilicet catholicam cum filiis et filiabus suis, contra hæreticos, et schismaticos, vel hypocritas fideliter ac fiducia- liter defensare studeam. Præterea, quia dies mali sunt, nolite esse imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei. Quamobrem vigilate, et state in fide, et viriliter agite, et confortamini. Omnia vestra cum charitate fiant, et, juxta Evangelium, in patientia vestra possidebitis animas vestras. Et recordamini sanctorum apostolorum et prophetarum, quia multum laboraverunt in Domino: ideo adepti sunt præmia sempiterna. Et, juxta Psalmistam: *Multæ tribulationes justorum, et de his omnibus liberabit eos Dominus: et, juxta Evangelium, quia qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.*

EPISTOLA XXIII.

BONIFACIUS LEOBGITHÆ. [A. D. 725.]

Venerandæ Christi famulæ et charitate sincerissimæ perenniter continendæ Leobgithæ, Bonifacius servus servorum Dei, optabilem in Christo salutem.

Notum tuæ sit sanctitatis dilectioni quia frater et compresbyter noster nomine Forththar nobis referebat quod a te precibus suis impetraret ut puellæ cuidam doctæ laborem, si nostro consensus licentiam tribuisset, tempore impetres aliquanto. Quapropter secundum quod dilectio tua pro suæ mercedis augmento de hac re consultum putaverit, nostram consentire et favere voluntatem indubitanter agnosce. Vale in Christo.

EPISTOLA XXIV.

GREGORIUS BONIFACIO [A. D. 726.]

Reverendissimo ac sanctissimo fratri Bonifacio coepiscopo Gregorius servus servorum Dei.

Gregorii III epistolam quartam numerat et Gratianus persæpe, c. *Quod proposuisti* 32; q. 7, c. *Parvulus*, de Consecr., d. 4, c. *De homine*, d. 5, ibid.; Bellarm., lib. iv de Rom. pontif., cap. 12, l. 1 de Matr., c. 17, et ipsi etiam apud eundem centuriatores. Hisce tamen omnibus præponderat in ipsius epistolæ fine temporis indicatio, annus videlicet Isaurici Leonis decimus, ejus filii Copronymi septimus, indictio decima. Cum ante indictionem 14 ejusdemque Leonis annum 16 neque mortuus fuerit Gregorius II, uti testatur Anastasius Bibliothecarius, neque ad pontificatum electus Gregorius III. Ideoque et in hujus 126 ora lege sic: *Baron. anno 726 Gregor. II. Hæc enim ejus verba: Hæc Gregorii II litteræ sunt, sed male posita sub Gregorio III, siquidem ex indictione in eâ posita hoc anno 726 esse scriptæ reperiuntur.* Szx.

Desiderabilem mihi a te missus Denvat, etc. (Vide A sup. ep. 14 Gregorii papæ II.)

EPISTOLA XXV.

GREGORIUS BONIFACIO. [A. D. 732.]

Reverendissimo et sanctissimo fratri Bonifacio coepiscopo ad illuminationem gentis Germaniæ, vel circumquaque in umbra mortis morantibus gentibus, in errore constitutis, ab hac apostolica sede directo, Gregorius servus servorum Dei.

Magna nos habuit gratulatio, lectis sanctissimæ fraternitatis tuæ litteris, etc. (Vide sup. ep. 1 Gregorii papæ III.)

EPISTOLA XXVI.

SIGEBALDUS BONIFACIO. [A. D. 732.]

Reverendissimo præsuli et piæ paternitatis prærogativa divulgando archiepiscopo Bonifacio Sigebaldus, licet indignus et ultimus famulorum Dei famulos, optabilem in Domino salutem.

Primitus subnixis precibus, ac si progeniculans flexis poplitibus, ut indulgeas obsecro petitionem meam, quam rogavi te per tuum presbyterum nomine Eobo, id est, ut tibi indicaret meam petitionem et desiderium. Id est, ut tu meus esses episcopus cum meo episcopo Danielo. Pro tua clementia hoc mihi concedebas, si ita fecisset, sicut eum rogavi. Putabam a te, Domine mi, aliquem consolationis sermonem venire ad me. Notum sit tibi quod ex eo tempore nomen tuum ascriptum habuissem, cum missarum solemniam celebrarem simul cum nominibus episcoporum nostrorum, et modo non cesso quandiu subsistam; et si supervixero tibi, cum nomine Patris nostri Erenwaldi episcopi tuum ascribo nomen. Et hoc tibi intimare curabo, quod hoc scribo, non quia de merito mei peccatoris confidens sim, sed de misericordia Dei, et spe tua, quam habes in Deum.

Ideo deprecor te ut tecum memoria mea secundum parvitatem meam et in præsentem et in futuro persistat. Vale in Christo.

EPISTOLA XXVII.

BONIFACIUS CUIDAM. [A. D. 732.]

Reverendissimæ ac dilectissimæ ancillæ Christi N.

Sigebaldus. Rex fuit Occidentium Saxonum, apud quos Daniel episcopus, de quo supra. Isti vero occidentales vocabantur Gevisse. Bed., l. iii, hist. c. 7. Eosque ad fidem Christianam convertit, et primus eorum episcopus fuit Byrinus, cui successit Agilbertus Gallus, huic Wini, huic Eleutherius, ut ibidem ait Beda, l. iv, c. 12. Quintus vero episcopus fuit Heddi; ibid. Sextus Daniel et Aldhelmus. Nam ejus parochia seu diocesis in duos fuit divisa episcopatus; l. v, c. 19. Sed hic post annos IV mortuus successorem habuit Forthere; ibid., et c. ult., ac in Epit. Huic vero an successit Erenwaldus, de quo hic? an cum illo idem? De Forthereo epist. 53 et 66. Mabillonius, sæc. iii Benedict., part. ii, in observationibus præviis ad Vitam sancti Bonifacii, num. 8, deducit ex hac epistola: Sigebaldum regem Bonifacium jam in Cismarinis partibus constitutum rogasse, ut ejus episcopus esset, sed Bonifacium eam dignitatem recusasse, ne quilibet conversioni decisset. Verum ea epistola non a Sigebaldo

Bonifacius supplex servus servorum Dei in Christo sinceram charitatis salutem.

Charitatis vestræ clementiam intus obsecramus precibus, ut pro nobis peccatoribus apud Dominum intercedere curetis, quia multis et variis tempestatum turbinibus concussi et quassati sumus sive a paganis, sive a falsis Christianis, seu a fornicariis clericis, sive a pseudosacerdotibus; et maxime, ut timeamus, nostris meritis exigentibus, tribulamur. Sed ut consolemur, et eripiamur orationibus vestris, deprecamur, et confidimus in Domino Jesu quia per orationes vestræ dilectionis, et veniam peccatorum, et tranquillitatem tempestatum, invenire mereamur, quia fidelis promissor Jacobus apostolus dixit: *Confitemini alterutrum peccata vestra, ut salvemini. Multum enim valet deprecatio justis assidua.* Et Joannes evangelista in prima Epistola ait: *Scimus quoniam auditi nos, quidquid petierimus, scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo.* Et quia jam de hoc ipso ante deprecatus sum, rogo ut non indignemini, eo quod raro petere non debeo quod sine intermissione semper fieri desidero, quia quotidiana tribulatio divina solamina fratrum ac sororum me querere admonet. Præterea, quia timeamus easdem tentationes Satanae ibi esse, quæ hic sunt, secundum dictum Apostoli: *Stabiles estote, et immobiles, abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.* Et alibi: *Vigilate, et state in fide, viriliter agite, et confortamini, omnia vestra in charitate fiant.* Et si egestas tangat, dicti evangelici nolite oblivisci: *Beati pauperum spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.* Si tribulatio veniat, memores estote veritatis dicentis: *In patientia vestra possidebitis animas nostras:* Et in Psalmo: *Patientia pauperum non peribit in finem.* Si infirmitas corporis, Pauli apostoli sententia profertur, qua dixit: *Quando infirmor, tunc potens sum, et virtus in infirmitate perficitur.*

EPISTOLA XXVIII.

TORTHELMUS BONIFACIO. [A. D. 735.]

Domino meo dulcissimo, ac sincerissimo charitatis cultu, et præcipue Dei gratia copioso, semperque

rege, sed a Sigebaldo monacho scripta, ut humile scriptiois genus suadet, et mutua in sacrificiis memoria, quam petit, non vero ut Bonifacius in Angliam veniat, sicuti Alfordus hoc anno, num. 17, observavit. Neque enim Bonifacio vivente aliquis in Saxonia occidentali Sigebaldi nominis rex fuit, et, e contra, Lullo successore sancti Bonifacii Ecclesiam Mogunt. regente, scripta ab eo epistola inter Bonifacianas 107 cujus hæc est inscriptio: Charissimo Filio Denebaldo... Sigewaldo... qui Sigewaldus non videtur diversus a Sigebaldo, a quo est epistola præsens; qui ideo a Lullo obtinuit, quod a Bonifacio impetrare non potuerat, ut cum illo vivere posset. Ea enim epistola monachis in Thuringia positis scripta. Pagus.

Cuidam. Videtur hæc Eadburga esse, quia de precibus quas petit earumque causis ait sauctus Bonifacius: Jam de hoc ante deprecatus sum. At hoc supra factum epist. 17 et 18. Sen.

in Christo pastoralis curæ regimina gubernanti Bonifacio, qui et Winfridus, archiepiscopo, Torthelmus episcopus, servus servorum Dei, in Domino salutem.

Desiderabilis litteras excellentiæ vestræ suscepimus, quas relegentes cognovimus tuam piissimam devotionem, ferventissimumque amorem, quem habes propter beatam vitam, et, [Par., ut] dextera Domini protegente, meditaris die ac nocte ad fidem catholicam atque apostolicam, pro tuæ animæ redemptione, corda paganorum Saxonum converti. Quis enim audiens hæc suavia non lætetur? Quis non exultet et gaudeat in his operibus, quod gens nostra Christo omnipotenti Deo credat? Per gerulum vero apicam tuorum, modicum tibi munusculum, sed magni affectus pignus transmittio, simul et indicans, quod omnia quæ a parvitate nostra petere dignatus es libentissime suscepimus, hoc est, quod in sacris missarum celebritatibus, et in quotidianis precibus, tuæ sanctitatis memoria celebratur: optantes et obmixte deprecantes, nostræ fragilitatis conscii, hoc idem a vestra parte, quanto meritis excellentiores estis, tanto circa nos perfectius observari. Festinet igitur vestra celsitudo novum Christo populum coacervare et dedicare. Profecto enim habetis protectorem humani generis, Redemptorem Dominum nostrum Jesum. Fraternaliter itaque affectu salutantes vestram excellentiam, divinam deprecamur jugiter clementiam, quæ vos vestrosque omnes in omnibus operibus auxiliare dignetur, ut cum Christo in futuro regnet sæculo.

EPISTOLA XXIX.

EBWALDUS BONIFACIO. [A. D. 733.]

Domino gloriosissimo et cum omni honoris affectu venerantissimo Bonifacio archiepiscopo Ewaldus Estanglorum, Deo donante, regia potestate fretus, simul et tota abbatia cum omni congregatione servorum Dei in nostra provincia altithronum pro Ecclesiarum incolumitate die noctuque precibus pulsante, in Deo remuneratore omnium salutem.

In primis itaque scire te volumus, o dilectissime, quod gratanter accipimus nostram parvitatem vestris tenetis orationibus commendatam, ut sicut vestra benignitas de missarum solemnitatibus, et orationem assiduitatibus, Deo instigante, dictavit, ita quoque nostra mediocritas devota mente implere conetur, memoriaque nominis vestri * in septenis monasteriorum nostrorum synaxibus perpetua lege censi debet, quod in septenario numero perfectio sæpe designatur. His itaque bene compositis, et Deo adjuvante, de animarum regulis, rite compositis, et de interioris hominis habitu apte conductis, exteriora terrenæque substantiæ adminicula, quæ sub nostra potestate, Deo largiente, redacta sunt, sub vestræ voluntatis arbitrio contineri volumus; ita tamen, ut orationem vestrarum adiutoria per benevolentiam almitatis

* In septenis. Septem intelligit horarum canonicarum preces, de quibus sup. ep. 17 (nunc 69). Bedæ l. III, c., 127, solemnem canonici temporis psalmodiam

A: vestræ in Ecclesiis Dei frequentare faciatis; et sicut te pastorem in populo suo prædestinatio Dei fieri voluit, ita et nos patronum te sentire satagimus. Nomina quoque defunctorum et viam universalem ingredientium, prout opportunitas anni exegerit, ex utraque parte adducentur, quatenus ut Deus deorum, et Dominus dominantium, qui vos in episcopatus regimen ponere voluit, suam plebem ad individua Trinitatis agnitionem, et unitatis substantiam per vos adducere dignetur. Vivite felicibus finem clausuri calcibus.

S. . . . . us.

Præterea, o piissime Pater, tibi intimandum curamus, ut gerulum præsentium litterarum devota mente a nobis transmissum scias, et sicut fidelem tibi esse comperimus, ita et eum veridicum in omnibus nobis invenies.

EPISTOLA XXX.

^b CANGITHA BONIFACIO. [A. D. 733.]

Benedicto in Domino in fide ac dilectione venerabili Winfrido, cognomento Bonifacio, presbyteratus privilegio prædito, et virginalls castimoniam floribus velut liliorum sertis coronato, nec non doctrinam scientiam erudito, Cangitha indigna ancilla ancillarum Dei, et nomine abbatissa, sine merito functa, et unica filia ejus Eadburga, cognomento Bugge, in sancta Trinitate æternam salutem.

Ad referendas gratias amplitudinis et dilectionis, quam transmarinis litteris, per gerulum schedarum pietatis tuæ, transmisisti, nullus oris nostri sufficit sermo. Gratulandum est, si vera laus est, quia laudatæ sumus; timendum est valde ne magis vituperatio sit non merita laus quam laudatio. Amantissime frater, spiritualis magis quam carnalis et spiritualium gratiarum munificentia magnificate, tibi soli indicari volumus, et Deus solus testis est nobis, quas cernis interlitas lacrymis, quod multis miseriarum mobilibus, velut gravissima sarcina, aut pressura premente, depressæ sumus, et sæcularium rerum tumultibus tanquam spumosi maris vortices verrunt, et velut undarum cumulos, collisas saxis, quando ventorum violentia et procellarum tempestates sævissime enormem Euripum impellunt, et cymbarum carinæ sursum immutatæ, et malus navis deorsum dejicitur. Haud secus animarum nostrarum naviculæ magnis miseriarum machinis, et multifaria calamitatum quantitate quatuntur, et velut veritatis voce de Evangelica domo dicitur: *Descendit pluvia, venerunt flumina, flaverunt venti, et impegerunt in domum illam*, et reliqua. Igitur primum omnium ponitur, et super omnia alia illa, quæ exterius accendunt, memorata innumerabilium concatenatio criminum, et nullius boni plena et perfecta fiducia; et non tantum recordatio animarum nostrarum, sed (quod difficilius est et multo gravius) universarum commissarum anima-

vocat. Vide Steph. Durantum, toto fere l. III. Sæc. ^b Cangitha. Cangyth legitur, etiam Fangyth. WURDT.

rum promiscui sexus, et ætatis; et quod multorum membris et diversis moribus deservituræ, et postea aut sublimè tribunal Christi rationem reddituræ, non solum pro manifestis peccatis gestorum, sive dictorum, sed simul pro occultis cogitationibus, quæ homines latent, Deo tantum teste, et cum simplici acie adversus duplicem, et cum decem millibus adversus viginti millia duellum ducturæ; et acclivis [IV., additis] animabus nostris additur interea domesticæ rei difficultas et disputatio diversarum discordiarum, quas seminat omnium bonorum invisor, qui rancida corda virorum inficit malitia, et inter omnes homines spargit, maxime per monasticos, et monachorum contubernia. Et scit quia potentes potenter tormenta patiuntur. Angit præterea paupertas et penuria rerum temporalium, et angustia cespitis ruris nostri, et infestatio regalis, quia accusamur apud eum ab his qui nobis invident, ut quidam sapiens ait: Fascinatio et invidia obscurat multa bona. Similiter servitium regis et reginæ, episcopi et præfecti, et potestatum et comitum, quæ omnia enumerare longum est, et facilius possunt mente tractari quam sermone. Additur his omnibus miseris amissio amicorum et contribulium caterva propinquorum et consanguineorum turba. Non habemus filium, neque fratrem, patrem aut patruum, nisi tantum unicam filiam penitus destitutam omnibus charis in hoc sæculo, præter unam tantum sororem ejus, et matrem valde vetulam, et filium fratris earum, et illum valde infelicem propter ipsius mentis amentiam, et quia rex noster ejus gentem multum exosam habet; et nullus est alius, qui noster sit necessarius, sed diversis casibus transtulit illos Deus. Alii eorum obierunt in patrio solo, et corpora eorum in terræ pulvere squaleute requiescunt iterum resurrectura in die necessitatis, quando herilis tuba concrepabit, et humanum genus atris tumbis emerget, rationem redditurum, et spiritus eorum angelicis ulnis evecti regnaturi cum Christo, ubi omnis dolor deficiet, et invidia fatiscet, et fugiet dolor, et gemitus a facie sanctorum. Alii patria littora reliquerunt, et æquoreis campis se crediderunt, et sanctorum petivere apostolorum limina Petri et Pauli, et multorum martyrum, virginum atque confessorum, quorum numerum et nomina Deus scit. Pro his omnibus, et hujusmodi causis, quæ vix uno die enumerari possunt, quamvis, ut dicitur, Quintilis aut Sextilis tempora protelent ætatis, tædet nos vitæ nostræ, et pene nobis pertæsum est vivere. Omnis homo in sua causa deficiens, et in suis consiliis diffidens quærit sibi amicum fidelem, in cuius consiliis confidat, qui in suis diffidat, et talem fiduciam habeat in illo, ut omne secretum sui pectoris pandat et aperiat, et, ut dicitur, quid dulcius quam habeas illum cum quo omnia possis loqui, ut tecum? Et ideo duntaxat pro his omnibus miseriarum necessitatibus, quos lacinoso sermone enumeravimus, nobis necessarium fuit ut quæreremus amicum fidelem, et talem, in quem confidamus melius quam in nosmet-

A ipsas, et qui dolores nostros, et miserias, et tates suas deputaret, et compatiens nobis suis consolaretur nos, et sustentaret eloquiis suis luberrimis sermonibus sublevaret. Diu quæ et confidimus quia in te invenimus illum quem cupimus, et optavimus et speravimus nobis Deus dedisset ut per angelum suum (si bacuc prophetam cum prandiis in lacum leo Danielum vatem misit, et Philippum unum de diaconibus ad Eunuchum) in illas terras et in peregrinationem possemus pervenire ubi hab si licuisset nobis viva verba ex ore tuo audire dulcia faucibus meis eloquia tua, Domine, su et favum ori meo! Sed quia hoc nostris meruimus, sed longo intervallo terræ mari multarum provinciarum terminis dividimur, pro hac fiducia supra memorata, notum tibi volumus, frater Bonifaci, quia multum tempus ex quo desiderium habuimus, sicut plurimè necessariis nostris et cognatis, sive alienis, quam quondam orbis Romam peteremus, et ibi frum nostrorum veniam impetrarem, sicut alii fecerunt, et adhuc faciunt; et ego maxime, quaprovector sum, et multo plura in vita mea et et perpetravi. Et hujus meæ voluntatis atque siti mihi conscia fuit Wale abbatis quondam et mater spiritualis, et unica filia, quæ adhuc nis juvenilibus fuit, et hujus rei desiderium quæ nescivi. Sed quia scimus quod multi sunt qui voluntatem vituperant, et hunc amorem deorum sententiam his astipulationibus affi quod canones synodales præcipiant ut unus in eo loco ubi constitutus fuerit, et ubi votum voverit, ibi maneat et ibi Deo reddat vota et quia universi diversa voluntate vivimus, et incerta res et occulta Dei judicia sunt, sicut ait scripta: *Justitia tua sicut montes Dei: et Judicium abyssus multa*, et ejus secreta voluntas et ratio in hac re nobis valde occulta est, ergo incertis atque occultis ambæ te et atque prostratis vultibus flagitamus, ut sis nostron, id est, mons fortitudinis, orationum tuarum suffragio fulcias, et dirigas thuribulum depnum tuarum, sicut incensum in conspectu Dei et elevatio manuum tuarum comparetur et vespertino. Vere enim confidimus in Deum, clementiam exoramus, ut per supplicatione tua, et orationes medullatas, ostendat nobis quod nobis profuturum et utile judicaverit, patrio solo vivere, vel in peregrinatione et Similiter postulamus pietatem tuam ut tua rans pontum dirigere digneris, et respondens in his chartis exaravimus rustico stylo et impone quia nullam fiduciam habemus ad eos qui gloriantur et non in corde. De tua fide et e in Deum et dilectione in proximum, et illam supra memoratum sine nomine, necessarium: nostrum Denewaldum, si Deus disponat, vel

Wurdwein habet: propter nos absque illius meritis. EDIT.

verit, ut dirigat viam ejus in illas partes terræ, et A peregrinationem illam, in qua habitas, tu illum charitate et dilectione suscipias; et, si voluntas ejus vel desiderium flagitat, cum tua benedictione et gratia et eulogia dirigere digneris ad venerabilem fratrem, nomine Bertheri, presbyteratus gratia decoratum et a confessionis titulo notatum, qui diu incoluit illam peregrinationem. Vale, frater spiritualis fidelissime atque amantissime, et sincera et pura dilectione dilecte, et prosperis successibus polle in Domino dilecto. Amicus diu quaeritur, vix invenitur, difficile servatur. Ora pro nobis, ut non noceant nobis nozarum crimina amara.

b EPISTOLA XXXI.

BONIFACIUS BUGGÆ. [A. D. 733.]

Venerandæ ac dilectissimæ sorori Buggan Bonifacius, qui et Winfridus e, servus servorum Dei, optabilem in Christo charitatis salutem.

Soror charissima, d postquam nos timor Christi et amor peregrinationis longa et lata terrarum ac maris intercapedine separavit, multorum relatu audivi tempestates tribulationum quæ tibi in senectute, Deo permittente, supervenerunt. Mœrore contristatus ingemui, reputans quia postquam quietem contemplativæ vitæ quærendo majores monasteriorum sollicitudines abjecisti, frequentiores et validiores tribulationes occurrerunt. Nunc autem, soror veneranda, tribulationibus tuis compatiens, fraternas et hortatorias, et consolatorias, beneficiorum tuorum, et antiquarum amicitiarum memor, litteras ad te transmitto, rogans ut mente non excidat sententia

a Confessionis fit. De confessoris nomine ac titulo insigni d. vus Cyprianus et Baronius in Martyrologio, die 2 Januar. Et fieri potest ut iste confessor ejusmodi fuerit. Quia tamen Evangelii promulgatio vocatur *fidei confessio*, potest eo modo insignis dici confessor, qui Evangelio gentibus enuntiando insignem navavit operam. SEN.

b Optima et lectissima hæc, ad quam ista scribitur epistola, femini vocatur Buggan, et Bugge et Bugga, sicuti Bedan, infra, epist. 9, et Beda, epist. 8, et Bedas. Interdum etiam vocari Eadburgam notat Baronius, p. 55. Quæ regio genere nata esset propinqua Hedilberti Cantiorum regis, filia Cangyth, de qua sæpius postea epistola 13, 14, 20, 21, 23, 33, 40, alibi, ubi et ista quæ dixi probantur, et casti qui inter eam et sanctum Bonifacium fuit amoris occasio, aliaque plura, monstrantur. Mihi tamen dubii aliquid injicit Cesare: epistolæ 38 inscriptio, ubi non Edelburg, sed Heaburg, non Cangyth, sed Eangyth diligenter scriptum, quanquam perfacile unius vel alterius litterule immutatio potuit irrepere. Superstitem porro hanc sancto Bonifacio fuisse testis epist. 103. infra. Alia Edelburga regina, l. ii Historiæ, c. 9 et 14, Bed. et lib. iv, cap. 10. infra ver., epist. 21, Buggan est presbyteri nome.

c Servus servorum Dei. Hunc fere titulum soli hodie retinent summi pontifices, sed olim asciscerant alii etiam libenter: quod et demissionis argumentum, et officii quoddam veluti monumentum sit. Qui enim alii præsent, cum eorum commodo et utilitati servire debeant (Foret enim secus tyrannica potestas), merito se illorum servos intelligunt: Nos, ait apud poetam Agamemnon,

Fastus quidem specie reliquis præcellimus,

veritatis, qua dixit: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Et verbum sapientissimi Salomonis: *Quem diligit Deus, corripit, et flagellat omnem filium, quem recipit.* Et Psalmigraphi sententia: *Multæ tribulationes justorum, et de his omnibus liberabit eos Dominus.* Et alibi: *Sacrificium Deo Spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum Deus non spernit.* Et recordare apostolicæ sententiæ, qua dixit: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Et alibi: *Gloriamur in tribulationibus, scientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit.* De ista spe, soror charissima, semper gaude et lætare, quia non confunderis: et tribulationes mundanas toto mentis annisu contemne, quia omnes milites Christi utriusque sexus, tempestates et tribulationes infirmitatesque hujus sæculi despexerunt, pro nihiloque duxerunt, sancto Paulo attestante, qui ait: *Quando infirmor, tunc potens sum.* Et alibi: *Quis nos separabit a charitate Christi? An angustia? An fames? An nuditas? An periculum? An persecutio? An gladius? (sicut scriptum est, quia propter te mortificamur tota die, aestimati sumus, sicut oves occisionis), sed in his omnibus superamus propter eum qui nos dilexit, qui pater et amator castæ virginitatis tuæ, qui te primævo tempore juventutis tuæ, paternæ dilectionis voce, ad se invitans, filiam vocavit, dicendo per Prophetam: *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et domum patris tui, quia concupivisti rex speciem tuam.* Ipse est, qui modo in senectute tua laboribus et tribulationibus speciem et pulchri-*

Verum ministri multitudinis sumus.

Et laudatur a Plutarcho Nicias, quod talem se cogitarit, neque ipsa præstitit. Quanto igitur magis ea ecclesiasticos antistites cogitatio oratioque deceat? quibus maximus et primus ille secundum Salvatorem nostrum Jesum pontifex sanctus Petrus, l. epist. v: *Pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum; neque turpis lucri gratia, sed voluntarie; neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.* Et divus Hieron., in Ephes. v: *Audiant episcopi, audiant presbyteri, audiat omnis ordo doctorum subjectis suis se esse subjectos, et imitentur dicentem Apostolum: (Cum enim essem liber ex omnibus, omnibus me ipsum servum feci, ut omnes lucrifacerem, etc.* Hujus autem tituli occasio contigisse sancto Gregorio dicitur, e contrario Constantinopolitani patriarchæ Joannis fastu, qui *Œcumenicum*, seu *universalem episcopum* superbe ac falso inscribere se ausus est, de quo et ad quem idem sanctus Gregor., l. iv, epist. 54, 56, 38, 39. In glossa vero, c. *Quoties 1, quæst. 7*, ejusmodi refertur distinction:

Roma, tibi quondam servi domini dominorum; Servi servorum nunc tibi sunt domini.

d Par., priusquam; sed prius et post in codd. sæpissime inter se confusa sunt. GILES.

e Et flagellat. Deest in Ms. C. I.

f Tribulatio. In C. additur: *Et reliqua usque qui nos dilexit.* Ego integra hic, et interdum alibi, verba posui; interdum vero brevitas notam hanc, aut aliam, et cart., retinui, cujusmodi et in Scripturis, aliisque sententiis notis citandis usitata apud Hebræos notæ sunt א et ב. Sic epist. 3 et dæucepæ.

rum promiscui sexus, et ætatis; et quod multorum inenitibus et diversis moribus deservituræ, et postea ante sublime tribunal Christi rationem reddituræ, non solum pro manifestis peccatis gestorum, sive dictorum, sed simul pro occultis cogitationibus, quæ homines latent, Deo tantum teste, et cum simplici acie adversus duplicem, et cum decem millibus adversus viginti millia duellum ducturæ; et acclivis [W., additis] animabus nostris additur interea domesticæ rei difficultas et disputatio diversarum, discorsarum, quas seminat omnium honorum invisor, qui rancida corda virorum inficit malitia, et inter omnes homines spargit, maxime per monasticos, et monachorum contubernia. Et scit quia potentes potenter tormenta patiuntur. Angit præterea paupertas et penuria rerum temporalium, et angustia cespitis ruris nostri, et infestatio regalis, quia accusamur apud eum ab his qui nobis invident, ut quidam sapiens ait: Fascinatio et invidia obscurat multa bona. Similiter servitium regis et reginæ, episcopi et præfecti, et potestatum et comitum, quæ omnia enumerare longum est, et facilius possunt mente tractari quam sermone. Additur his omnibus miseriis amissio amicorum et contribulium caterva propinquorum et consanguineorum turba. Non habemus filium, neque fratrem, patrem aut patruum, nisi tantum unicam filiam penitus destitutam omnibus charis in hoc sæculo, præter unam tantum sororem ejus, et matrem valde vetulam, et filium fratris earum, et illum valde infelicem a propter ipsius mentis amentiam, et quia rex noster ejus gentem multum exosam habet; et nullus est alius, qui noster sit necessarius, sed diversis casibus transtulit illos Deus. Alii eorum obierunt in patrio solo, et corpora eorum in terræ pulvere squaleute requiescunt iterum resurrectura in die necessitatis, quando herilis tuba concrepabit, et humanum genus atris tumbis emerget, rationem redditurum, et spiritus eorum angelicis ulnis erecti regnaturi cum Christo, ubi omnis dolor deficiet, et invidia fatiscet, et fugiet dolor, et gemitus a facie sanctorum. Ast alii patria littora reliquerunt, et æquoreis campis se crediderunt, et sanctorum petivere apostolorum limina Petri et Pauli, et multorum martyrum, virginum atque confessorum, quorum numerum et nomina Deus scit. Pro his omnibus, et hujusmodi causis, quæ vix uno die enumerari possunt, quamvis, ut dicitur, Quintilis aut Sextilis tempora protelent ætatis, tædet nos vitæ nostræ, et pene nobis pertæsum est vivere. Omnis homo in sua causa deficiens, et in suis consiliis diffidens quærît sibi amicum fidelem, in cuius consiliis confidat, qui in suis diffidat, et talem fiduciam habeat in illo, ut omne secretum sui pectoris pandat et aperiat, et, ut dicitur, quid dulcius quam habeas illum cum quo omnia possis loqui, ut tecum? Et ideo duntaxat pro his omnibus miseriarum necessitatibus, quos lacinoso sermone enumeravimus, nobis necessarium fuit ut quæreremus amicum fidelem, et talem, in quem confidamus melius quam in nosmet-

A ipsas, et qui dolores nostros, et miseras, et paupertates suas deputaret, et compatiens nobis fuisset, et consolaretur nos, et sustentaret eloquiis suis, et saluberrimis sermonibus sublevaret. Diu quæsivimus, et confidimus quia in te invenimus illum amicum quem cupimus, et optavimus et speravimus. Et si nobis Deus dedisset ut per angelum suum (sicut Habacuc prophetam cum prandiis in lacum leonum ad Danielum vatem misit, et Philippum unum de septem diaconibus ad Eunuchum) in illas terras et in illam peregrinationem possemus pervenire ubi habitas, et si licuisset nobis viva verba ex ore tuo audire, quam dulcia faucibus meis eloquia tua, Domine, super mel et favum ori meo! Sed quia hoc nostris meritis non meruimus, sed longo intervallo terræ marisque, et multarum provinciarum terminis dividimur, tamen pro hac fiducia supra memorata, notum tibi facere volumus, frater Bonifaci, quia multum temporis fluxit ex quo desiderium habuimus, sicut plurimi, ex necessariis nostris et cognatis, sive alienis, quod dominam quondam orbis Romam peteremus, et ibi peccatorum nostrorum veniam impetraremus, sicut alii multi fecerunt, et adhuc faciunt; et ego maxime, quæ ætate provector sum, et multo plura in vita mea commisi et perpetravi. Et hujus meæ voluntatis atque propositi mihi conscia fuit Wale abbatissa quondam mea, et mater spiritualis, et unica filia, quæ adhuc in annis juvenilibus fuit, et hujus rei desiderium quærere nescivi. Sed quia scimus quod multi sunt qui hæc voluntatem vituperant, et hunc amorem derogant, et eorum sententiam his astipulationibus affirmant, quod canones synodales præcipiant ut unusquisque in eo loco ubi constitutus fuerit, et ubi votum suum voverit, ibi maneat et ibi Deo reddat vota sua; sed quia universi diversa voluntate vivimus, et nobis incerta res et occulta Dei judicia sunt, sicut ait Propheeta: *Justitia tua sicut montes Dei: et Judicia tua abyssus multa*, et ejus secreta voluntas et dispensatio in hac re nobis valde occulta est, pro his ergo incertis atque occultis ambæ te supplices atque prostratis vultibus flagitamus, ut sis nobis Aaron, id est, mons fortitudinis, orationum tuarum nos suffragio fulcias, et dirigas thuribulum deprecationum tuarum, sicut incensum in conspectu Divinitatis, et elevatio manuum tuarum comparetur sacrificio vespertino. Vere enim confidimus in Deum, et ejus clementiam exoramus, ut per supplicationem oris tui, et orationes medullatas, ostendat nobis per te quod nobis profuturum et utile judicaverit, sive in patrio solo vivere, vel in peregrinatione exulare. Similiter postulamus pietatem tuam ut tua rescripta trans pontum dirigere digueris, et respondeas his quæ in his chartis exaravimus rustico stylo et impolito sermone quia nullam fiduciam habemus ad eos qui in facie gloriantur et non in corde. De tua fide et charitate in Deum et dilectione in proximum, et illum fratrem supra memoratum sine nomine, necessarium amicum nostrum Dunewaldum, si Deus disponat, vel decre-

Wurdwein habet: *propter nos absque illius meritis.* EBR.

verit, ut dirigat viam ejus in illas partes terræ, et peregrinationem illam, in qua habitas, tu illum charitate et dilectione suscipias; et, si voluntas ejus vel desiderium flagitat, cum tua benedictione et gratia et eulogia dirigere digneris ad venerabilem fratrem, nomine Bertheri, presbyteratus gratia decoratum et a confessionis titulo notatum, qui diu incoluit illam peregrinationem. Vale, frater spiritualis fidelissime atque amantissime, et sincera et pura dilectione dilecte, et prosperis successibus polle in Domino dilecto. Amicus diu quæritur, vix invenitur, difficile servatur. Ora pro nobis, ut non noceant nobis nozarum crimina amara.

† EPISTOLA XXXI.

BONIFACIUS BUGGÆ. [A. D. 733.]

Venerandæ ac dilectissimæ sorori Buggan Bonifacius, qui et Winfridus *, servus servorum Dei, optabilem in Christo charitatis salutem.

Soror charissima, † postquam nos timor Christi et amor peregrinationis longa et lata terrarum ac maris intercapedine separavit, multorum relatu audivi tempestates tribulationum quæ tibi in senectute, Deo permittente, supervenerunt. Mœrore contristatus ingemui, reputans quia postquam quietem contemplativæ vitæ quærendo majores monasteriorum sollicitudines abjecisti, frequentiores et validiores tribulationes occurrerunt. Nunc autem, soror veneranda, tribulationibus tuis compatiens, fraternas et hortatorias, et consolatorias, beneficiorum tuorum, et antiquarum amicitiarum memor, litteras ad te transmitto, rogans ut mente non excidat sententia

* *Confessionis fit.* De confessoris nomine ac titulo insigni divus Cyprianus et Baronius in Martyrologio, die 2 Januar. Et fieri potest ut iste confessor ejusmodi fuerit. Quia tamen Evangelii promulgatio vocatur *fidei confessio*, potest eo modo insignis dici *confessor*, qui Evangelio gentibus enuntiando insignem navavit operam. SER.

† Optima et lectissima hæc, ad quam ista scribitur epistola, femina vocatur Buggan, et Bugge et Bugga, sicuti Bedan, infra. epist. 9, et Beda, epist. 8, et Bedas. Interdum etiam vocari Eadburgam notat Baronius, p. 53. Quæ regio genere nata esset propinqua Hedilberti Cantiorum regis, filia Cangyth, de qua sapius postea epistola 13, 14, 20, 21, 28, 33, 40, alibi, ubi et ista quæ dixi probantur, et casti qui inter eam et sanctum Bonifacium fuit amoris occasio, aliaque plura, monstrantur. Mihi tamen dubit aliquid injicit Casareus epistolæ 38 inscriptio, ubi non Edelburg, sed Heaburg, non Cangyth, sed Eangyth diligenter scriptum, quoniam per facile unius vel alterius litterule immutatio potuit irreperere. Superstitem porro hanc sancto Bonifacio fuisse testis epist. 103. infra. Alia Edelburga regina, l. II Historiæ, c. 9 et 14, Bed. et lib. IV, cap. 10. Infra vero, epist. 21, Buggan est presbyteri nomen.

‡ *Servus servorum Dei.* Hunc fere titulum soli hodie retinent summi pontifices, sed olim asciscerant alii etiam libenter: quod et demissionis argumentum, et officii quoddam veluti monumentum sit. Qui enim aliis præsent, cum eorum commodo et utilitati servire debeant (Foret enim secus tyrannica potestas), merito se illorum servos intelligunt: Nos, ait apud poetam Agavequon,

Fastus quidem specie reliquis præcellimus,

veritatis, qua dixit: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Et verbum sapientissimi Salomonis: *Quem diligit Deus, corripit, et flagellat omnem filium, quem recipit.* Et Psalmigraphi sententia: *Multæ tribulationes justorum, et de his omnibus liberabit eos Dominus.* Et alibi: *Sacrificium Deo Spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum Deus non spernit.* Et recordare apostolicæ sententiæ, qua dixit: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Et alibi: *Gloriamur in tribulationibus, scientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit.* De ista spe, soror charissima, semper gaude et lætare, quia non confunderis: et tribulationes mundanas toto mentis anisu contemne, quia omnes milites Christi utriusque sexus, tempestates et tribulationes infirmitatesque hujus sæculi despexerunt, pro nihiloque duxerunt, sancto Paulo attestante, qui ait: *Quando infirmor, tunc potens sum.* Et alibi: *Quis nos separabit a charitate Christi? An angustia? An fames? An nuditas? An periculum? An persecutio? An gladius? (sicut scriptum est, quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus, sicut oves occisionis), sed in his omnibus superamus propter eum qui nos dilexit, qui pater et amator castæ virginitatis tuæ, qui te primævo tempore juventutis tuæ, paternæ dilectionis voce, ad se invitans, filiam vocavit, dicendo per Prophetam: Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et domum patris tui, quia concupivit rex speciem tuam.* Ipse est, qui modo in senectute tua laboribus et tribulationibus speciem et pulchri-

Verum ministri multitudinis sumus.

Et laudatur a Plutarcho Nicias, quod talem se cogitarit, reque ipsa præstiterit. Quanto igitur magis ea ecclesiasticos antistites cogitatio oratione decet? quibus maximus et primus ille secundum Salvatorem nostrum Jesum pontifex sanctus Petrus, I epist. v: *Pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coacte, sed spontaneæ secundum Deum; neque turpis lucri gratia, sed voluntarie; neque ut dominantes in clericis, sed forma facti grevis ex animo.* Et divus Hieron., in Ephes. v: *Audiant episcopi, audiant presbyteri, audiat omnis ordo doctorum subjectis suis se esse subjectos, et imitentur dicentem Apostolum: Cum enim essem liber ex omnibus, omnibus me ipsum servum feci, ut omnes lucrifacerem,* etc. Hujus autem tituli occasio contigisse sancto Gregorio dicitur, e contrario Constantinopolitani patriarchæ Joannis fastu, qui *Œcumenicum*, seu *universalem episcopum* superbe ac falso inscribere se ausus est, de quo et ad quem idem sanctus Gregor., l. IV, epist. 34, 36, 38, 39. In glossa vero, c. *Quoties 1, quæst. 7*, ejusmodi refertur distinctio:

Roma, tibi quondam servi domini dominorum;
Servi servorum nunc tibi sunt domini.

† Par., priusquam; sed prius et post in codd. sæpissime inter se confusa sunt. GILES.

‡ *Et flagellat.* Deest in Ms. C. I.

† *Tribulatio.* In C. additur: *Et reliqua usque qui nos dilexit.* Ego integra hinc, et interdum alibi, verba posui; interdum vero brevitatis notam hanc, aut aliam, et cart., retinui, ejusmodi et in Scripturis, aliisque sententiis notis citandis usitata apud Hebræos notæ sunt 71 et 72. Sic epist. 3 et deinceps.

tudinem animæ tuæ decorare et adornare desiderat. Tu autem, charissime, de futura hereditate patriæ celestis, in spe gaudens, contra omnes adversitates sive cordis sive corporis, scutum fidei et patientiæ opponas ut et Christo sponso cooperante turris evangelicæ ædificium, quod in bona juventute coepisti, in senectute bella ad gloriam Dei perficias, ut cum Christo veniente, ^a cum sapientibus virginibus, lampadem cum oleo fulgentem obviam portare merearis. Interea intimis obsecro precibus, ut, memor promissionis antiq̄æ, pro me orare digneris, ut Dominus, qui est redemptor noster et salus omnium, de letis multifariis periculis animam meam eripiat in fructu spirituali. Vale in Christo.

EPISTOLA XXXII.

BONIFACIUS BUGGÆ. [A. D. 733.]

^b Domine dilectissime et in amore Christi omnibus ceteris feminei sexus præferendam sorori Buggan, abbatissæ, Bonifacius exiguus indignus episcopus in Christo salutem.

Notum sit tibi, soror charissima, de illo consilio quo me indignum per litteras interrogasti, quod ego tibi iter peregrinum nec interdicerem per me, nec audenter suadere præsumo. Sed quod visum est dicam. Si enim sollicitudinem quam erga servos Dei, et ancillas, et monasterialem vitam, habuisti, propter acquirendam quietem et contemplationem Dei dimisisti, quomodo debes nunc sæcularium hominum verbis et voluntatibus servire cum labore et tædiosa sollicitudine? Melius enim mihi videtur, si propter sæculares, in propria, libertatem quietæ mentis habere nullatenus possis, ut per peregrinationem, libertatem contemplationis, si volueris et possis, acquiras; quemadmodum soror nostra Wetberga faciebat, quæ mihi per suas litteras intimavit quod talem vitam quietam invenisset, juxta limina sancti Petri, qualem longum tempus desiderando quæsit. De isto autem tuo desiderio illa mihi mandavit (quia de te ad illam scripsi) ut expectes, donec rebelliones, et tentationes, et minæ Saracenorum, quæ apud Romanos nuper emergerunt, conquieverint. Et quoadusque illa, Deo volente, suas litteras invitorias ad te dirigat. Et hoc mihi optimum videtur esse, ut præpares tibi necessaria itineris, et sustineas verbum ejus, et postea, quod pietas Domini jusserit facias. De conscriptione autem sententiarum, de qua rogasti, peccatis meis indulgere debes, quia propter instantes labores, et itinera continua, adhuc perfecte conscriptum quod rogasti non habeo; sed cum implevero, ad præsentiam dilectionis tuæ transmittere curabo. De muneribus namque, id est vestimentis, quæ misisti, gratias agentes, Deum omnipotentem rogamus, ut tibi præmium remunerationis æternæ cum angelis et archangelis in alto cælorum culmine reponat. Obse-

^a Cum sapientibus. Matth. xxv.

^b Domine. Sic in C.; sed in B., Donna, ubi est epist. 96 (nunc 81.) Ser.

A cro igitur per Deum sororem charissimam, uno matrem ac dominam dulcissimam, ut assidue pro me orare dignetur, quia, pro peccatis meis, multis tribulationibus fatigor, et multo majore mentis tribulatione et sollicitudine quam corporis labore conturbor. Fidem inter nos antiquam nunquam deficere scias. Vale in Christo.

EPISTOLA XXXIII.

EGBURGA WINFRIDO.

[A. D. 733.]

Abbati sancto, veroque amico, jure ac merito honorando, divinæ scientiæ et religionis gratia repleto, Winfrido Egburga ultima discipulorum vel discipularum tuarum æternam in Domino sospitatis salutem.

^B Charitatis tuæ copulam fateor dum per interiorum hominem gustavi, quasi quiddam mellitæ dulcedinis, meis visceribus hic sapor insidet. Et licet statim ut nacta sum, aspectu corporali visualiter defraudata sim, sororis tamen semper amplexibus collum tuum constrinxero. Quamobrem, mi amando jam olim frater, nunc autem ambo pariter in Domino dominorum abba atque frater appellaris. Quia postquam a me separavit amara mors et crudelis illum quem supra omnes alios amare consueveram, germanum meum, Osherem, te pene omnibus ceteris masculini sexus, charitatis amore, præferebam. Et ne diutius varie verba protelarem, non volvitur dies, neque nox elabitur ulla, siue memoria magisterii tui. Idcirco, crede mihi, Deo teste, quia te summo complector amore, et de te confido, quod nunquam immemor sis illius amicitie quam cum fratre meo te certum fuit habere. Ego autem, licet scientia tardior, et meritis vilior illo sim, tamen ergo tuæ charitatis obsequium dispar non sum. Et quamvis temporum series ocium currendo discreverit, mœroris tamen nunquam me nebula atra deseruit; sed majora spatia temporum majora mihi addiderunt lucra injuriarum, ut scriptum est: *Amor hominis adducit dolorem, amor autem Christi illuminat cor.* Et postquam mihi simul charissima soror Wetberga, quasi inflicto vulnere, iteratoque dolore, subito ab oculis evanuit (cum qua adolevi, cum qua mihi idem nutricum sinus, una mater ambabus in Domino) et dereliquit, Jesum testor, ubique dolor, ubique pavor, ubique mortis imago. Malui mori, si sic Domino auspici, cui arcana non latent, placuisset, vel tarda mors non tricaverit. Sed quid dicam nunc? Ante improvida tandem nos non [W. om. non] amara mors, sed amarior divisio separavit ab invicem, illam, ut reor, felicem, me vero infelicem, quasi quoddam depositum huic sæculo servire permisit. Sciens enim quantum illam dilexi, quantum amavi, quam nunc, ut audio, Romana urbe carcer includit, sed amor Christi, qui in ejus pectore viruit floruitque, omnibus vinculis fortior, et validior est,

^c Wisberga. B., Wietberga, de qua infra epist. 111 (nunc 125). Plura quæ huc spectant Bar., p. 65. Ser.

et perfecta charitas foras mittit timorem; en ille, inquam, ille superi Rector olympi ineffabili gratulatur tripudio, qui taliter te doctrina exornat divina, et in lege ejus die noctuque meditaris, ut scriptum est. *Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona!* Illa arduum et arctum jam graditur callem; ego autem adhuc in infimis, lege carnali, cœna quadam compe, præpedita jaceo. Illa gratulabunda in judicio futuro pariter cum Domino decantans, dicit: *In carcere fui, et visitasti me.* Tu autem in regeneratione, cum sederint duodecim apostoli in sedibus duodecim, sedebis et ibi quantos labore proprio acquisieris, de tantis ante tribunal æterni regis, dux futurus deauratus gaudebis. Ego autem adhuc in valle lacrymarum, ut emeritum est, lugeo propria peccata, eo quod talibus me indignam fecisset Deus ad hæerere comitibus. Quapropter, crede mihi, non sic tempestate jactatus portum nauta desiderat, non sic sitientia imbes arva desiderant, non sic curvo litore auxia mater filium expectat, quam ut ego visibus vestris frui cupio. Sed quia, peccatis meis exigentibus, et innumeris delictis aggravata, ut hoc evenire queat, ut ab imminentibus periculis absoluta sim, in desperationem deducta sum, idcirco ego peccatrix vestigiis celsitudinis tuæ provoluta, ex intimis præcordiorum penetralibus implorans, a finibus terræ ad te clamavi, o beatissime domine, dum anxie requirit cor meum, ut in petra orationum tuarum exaltes me, quia factus es spes mea, turris fortitudinis a facie visibilis et invisibilis inimici. Et ut ad consolationem immensi doloris, ad sedandam mœroris undam, obsecro ut tuo suffragio mea fragilitas, quasi quibusdam sustentaculis, ut non prorsus corruat, fulciatur; similiter suppliciter rogo ut mihi aliquod solatium vel in reliquiis sanctis, vel paucula saltem per scripta beatitudinis tuæ verba destinare digneris, ut in illis tuam præsentiam semper habeam. Vale jugiter prosperis successibus vivens Deo, teique quaterque interpellans pro me.

Ego autem similiter Ealdbertus pauperculus Christi, in Domino cum omni affectu saluto te; deprecor te, ut illius amicitia, quam olim spondidisti, in tuis deificatis orationibus recorderis; et licet corpore separemur, tamen recordatione jungamur.

EPISTOLA XXXIV.

CENA BONIFACIO. [A. D. 733.]

Venerando Pontifici Bonifacio Christi amatore Cene indigna salutem.

Jam fateor tibi, charissime, quia licet te corporatibus oculis raro intuear, quod te tamen spiritualibus luminibus cordis jugiter aspicere non cesso. Et hæc parva munuscula magis indicia charitatis sunt, quam ut tuæ sanctitati digna sint. Et hoc tibi notum facio, quod usque ad finem vitæ meæ te semper in meis orationibus recorder. Et te rogo per credam

^a *Kanebadæ.* Et hoc ignoto scriptum caractere nomen, ita ut de syllaba ultima dubitem. Nam ea sic erat: DAH, nisi quod D. inferne clausum non erat. SEN.

amicitiam ut meæ parvitati fidelis sis, sicut in te credo; et ut me in tuis orationibus adjuves, ut Deus omnipotens vitam meam secundum suam voluntatem disponat. Et rogo ut si unquam aliquis tuorum ad hanc provinciam veniat, ut meam paupertatem interpellat, et si in aliqua re vel carnalis commodi vel spiritualis adminiculi vel tibi, vel alicui tuorum possim adjuvare, ut mihi indicet, et ego, ad magnam salutem animæ meæ, credo ut secundum vires meas imperium tuum atque jussionem adimpleam. Vale semper in Domino.

EPISTOLA XXXV.

DEN. L. ET D. ^b KANEBADÆ. [A. D. 733.]

Domine dilectissimæ Christique religiosissimæ abbatissæ Kanebadæ regalis prosapiæ generositate præditæ Den. et L. et B. Mii tui ac vernaculi sempiternæ sospitalis salutem.

Agnoscere cupimus almitatis tuæ clementiam, quia te præ cæteris cunctis feminini sexus in cordis cubiculo cingimus amore, quod post genitoris et genitricis, et aliorum propinquorum nostrorum obitum ad Germanicas gentes transivimus, et quod in venerandi archiepiscopi Bonifacii monasticæ conversationis regula suscepti ipsiusque laboris adiutores sumus, in quantum naturæ pauperculæ vilitas prævalet. Nunc itaque ex intimis præcordiorum illis, suppliciter flagitamus ut digneris nos habere in tuæ sacræ congregationis communiōe, et ^b nostram limrem procellosis fluctibus hujus mundi fatigatam tuorum oraminum præsidio ad portum salutis deducere, et atra contra piaculorum spicula, parma tuæ orationis protegere non recuses, sic ut nos quoque pro tuæ celsitudinis statu, divino suffragio, singulis momentis deprecantes sumus. Hoc vero, si corporibus præsentibus fuisset, flexis genuum poplitibus et salsis lacrymarum imbribus rogitantes diligenti petitione speramus posse impetrari, et nunc absentes hoc idem obnixis precibus postulamus. Illud etiam scire desideramus tuæ sagacitatis industriam, quod si cui nostrum contingit hujus Britannicæ telluris sceptrum visitare, quod nullius hominis obedientiam et institutionem antea querimus, quam tuæ benevolentia subjectionem, qui in te firmissimam spem mentis nostræ positam habemus. Similiter obsecramus ut puerulos duos nostros Beilos et Man, quos ego Lul et ^c Pater noster liberos dimisimus, Romanam destinantes et avunculo nostro commendavimus, pro mercede animæ tuæ, et si liberi arbitrii sint, et illorum voluntas sit, et in tua potestate sint, nobis transmittere per harum litterarum gerulos studeas; et si aliquis eis prohibere vellet iter pergendi sine justitia, deprecamur ut eos defendere digneris. Parva quoque munusculorum transmissio schedulam istam comitatur, quæ sunt tria, id est, thuris, et piperis, et cinnamomi permodica xenia, sed omni mentis

^b *Nostram Antrem.* Etiam feminine dixit, lib. vii, Cæsar et Tibullus.

^c *Pater noster.* An sanctus Bonifacius puerulos, id est, servulos istos manumiserat?

affectione destinata. Hujus muneris magnitudinem ut non consideres, sed spiritualis charitatis amorem attendas, poscimus. Illud etiam petimus, ut rusticitatem hujus epistolunculæ emendes, et nobis aliqua verba tuæ dulcedinis non renuas dirigere, quæ inhianter audire gratulabundi satagimus. Vale vivens Domino ævo longiore, et vita feliciore, intercedens pro nobis.

EPISTOLA XXXVI.

BONIFACIUS OMNIBUS CATHOLICIS. [A. D. 735.]

Universis reverendissimis coepiscopis, venerabilibus presbyteris candidatis gratia diaconibus, canonicis, clericis, vero gregi Christi prælatis abbatibus seu abbatissis humillimis, et pro Deo subditis monachis, consecratis, et Deo devotis virginibus, et cunctis consecratis ancillis Christi, imo generaliter omnibus Catholicis Deum timentibus de stirpe et prosapia Anglorum procreatis, ejusdem generis vernaculus, universalis Ecclesiæ legatus Germanicus, et servus sedis apostolicæ, Bonifacius, qui et Winfridus, sine prærogativa meritorum nominatur archiepiscopus, humillimæ communionis et sincerissimæ in Christo charitatis salutem.

Fraternitatis vestræ clementiam intimis obsecramus precibus, ut nostræ parvitatæ in orationibus vestris memores esse dignemini, ut liberemur a laqueo venantis Satanæ, et ab importunis et malis hominibus, et sermo Domini currat et clarificetur, et ut precibus pietatis vestræ impetrare studeatis ut Deus et Dominus noster Jesus Christus, qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem Dei venire, convertat ad catholicam fidem corda paganorum Saxonum, et respiciant a diaboli laqueis, a quibus capti tenentur, et aggregentur filiis matris Ecclesiæ. Misere mini illorum, quia et ipsi solent dicere: De uno sanguine et de uno osse sumus: recordantes quia appropinquat via universæ terræ, et nemo in inferno confitebitur Domino, neque mors laudavit eum, et appropinquat via universæ terræ, et scitote quod in hac præce, duorum pontificum Romanæ ecclesiæ astipulationem et consensum et benedictionem accepi. Agite nunc de hac obsecratione nostra, ut mercedis vestræ præmia in superna curia angelorum clarescant et crescant. Unitatem et communionem dilectionis vestræ valentem ac proficientem in Christo creator omnipotens æternaliter custodiat.

EPISTOLA XXXVII.

BONIFACIUS CUTHBERTO ET ALIIS. [A. D. 735.]

Dilectissimo et reverendissimo Cuthberto abbati, et universis fratribus sanctæ congregationis ejus, Bonifacius servus servorum Dei in Christo fraternæ charitatis salutem.

Fraternitatis vestræ pietatem intimis obsecramus precibus, ut nos inter ferat et ignaras gentes Germaniæ laborantes, et grana evangelica plantantes,

^a Dicere, De uno. Sic distinguendum. Nam Saxones dicebant sancto Bonifacio Angliæque Christum Jesum prædicantibus: De uno sanguine et uno osse

vestris sacrosanctis orationibus adjuvemur, et precibus sanctitatis vestræ in nobis sævus Babylonicæ ardor restinguatur flammæ, et sparsa sulcis ad fructum multiplicata surgant summa, quia, juxta dictum Apostoli: Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed Deus qui incrementum dat, ut detur nobis sermo in apertione oris, et sermo Domini currat et clarificetur. Interea rogamus ut aliqua [W., reliqua] de opusculis sagacissimi investigatoris Scripturarum Bedæ monachi, quem nuper in domo Dei apud vos, vice candelæ ecclesiasticæ, scientia Scripturarum fulsi se audivimus, conscripta nobis transmittere dignemini. Et, si vobis laboriosum non sit, ut donum [P., cloccam] unum, nobis grande solatium peregrinationis nostræ, transmittatis. Ad indicium quoque intimæ charitatis, lectisternia caprina vobis (sicut hic vocant) direximus, quæ petimus, licet digna non sint, ut pro memoria suscipiatis. Alma Trinitas, et una Divinitas fraternitatem vestram, et hic sanctis virtutibus proficientem ac valentem augeat et custodiat, et in futura beatitudine, inter splendida angelorum agmina, gaudentes remunerando glorificet.

EPISTOLA XXXVIII.

BONIFACIUS EGBERTO. [A. D. 736.]

Charitatis lacertis amplectendo amico, imo spirituali germanitate copulando fratri, summi pontificatus infula prædito, Egberto archiepiscopo, Bonifacius exiguus episcopus, legatus Germanicus catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ, florentem in Christo immarcescibilis charitatis salutem.

Dona ac libellos dulcissimæ beatitudinis vestræ a vobis directa gratanti animo gaudentes suscepimus, suspensis ad æthera palmis supernum Regem obsecravimus ut vobis in superna angelorum curia florentia mercedis præmia restituat. Modo autem sanctitatis vestræ clementiam intimis postulamus precibus, ut pro nobis laborantibus et periclitantibus pietas vestra exorare dignetur, quia grandis nobis necessitas imminet justorum adjutanina expetere. Quia scriptum est: *Multum valet deprecatio justis assidua*. Enarrare autem omnia mala quæ nos extrinsecus et intrinsecus patimur, epistolæ brevitatis prohibet. Modo enim inhianter desiderantes flagitamus ut nobis ad gaudium nostræ mœroris eo modo, quo et antea jam fecistis, aliquam particulam vel scintillam de candela Ecclesiæ, quam illuxit Spiritus sanctus in regionibus provinciæ vestræ, nobis destinare curetis, id est, ut de tractatibus quos spiritualis presbyter et investigator sanctarum Scripturarum Bedæ reserando composuit, partem qualemcunque transmittere dignemini. Maxime autem, si forte possit, quod nobis prædicantibus habile, et manuale, et utilissimum esse videtur, super lectionarium anniversarium, et proverbia Salomonis, quibus commentarios super illa condidisse eum audivimus.

sumus, quia in Angliam profecti Saxones, et ex iis Angli, ut in Moguntiacis dixi, et infra, ad epist. 19.

^b Duorum. Scilicet Gregor. II et III.

Interea maxima nos cogit necessitas vestri consilii A iudicium inquirere. Nam dum invenero presbyterum jam ante multa tempora lapsum in fornicationem, et post poenitentiam in officium gradus sui a Francis iterum restitutus est, et nunc habitans in latissimo pago fidelium, sed errantium populorum, sine aliis sacerdotibus solus ministrat baptismum, et solemnia missarum celebrans. Modo autem, si hunc secundum justissimos canones abstulero, morientur sine sacro regenerationis fonte infantes, propter raritatem sacerdotum, si meliorem ad restaurandum prioris lapsum non habuero. Judicate ergo inter me et inter populum erroneum, utrum melius sit, vel saltem minus malum, ut talis ministerium sancti altaris impleat, an ut pagana moriatur multitudo populi, quia castiorem ministrum acquirere nequiverit; vel si inter multitudinem sacerdotum invenero in eodem peccamine lapsum, et iterum post poenitentiam prioris gradui restitutum, de quo omnis multitudo sacerdotum et populorum bonæ opinionis confidentiam habuerunt, et si ille modo degradatus fuerit, secretum peccatum revelatum fuerit, et scandalizatur multitudo plebium, et per scandalum plurimæ peribunt animæ, et detestatio erit maxima sacerdotum, et diffidentia ministrorum Ecclesiæ, ut omnes perfidos, nulli credentes, despectos habeant. Quam ob rem audacter præsumpsimus, patientes et consentientes illum in ministerio divino persistere, existimantes levius esse dubium unius hominis periculum et audaciam, quam ruinam et perditionem animarum pene totius populi. De istis autem universis quid mihi sustinendum sit, necessitate cogente scandala vitandi, quidve refutandum, secundum consilium vestrum per scripta videre et audire omnino desidero. Præterea celsitudini vestræ, vice osculi, duas

^a *Pethelmo*. Hunc Ven. Beda, l. v. Hist., c. ult., ita scribit et describit: *Pethelmus in ea* (Angliæ Ecclesia) *quæ candida casa vocatur, fuit episcopus; quæ nuper, multiplicatis fidelium plebibus, in sedem pontificatus addita, ipsum primum habet antistitem*. Idemque antea, c. 19, retulit miraculum, quod de beato Heddi referebat hic. Et rursus antea, c. 14, historiam de milite moribundo confessionem respuente ac desperante.

^b *Adoptivum suscipiebat*. Aliud est filium adoptare, aliud in baptismo adoptare seu adoptivum suscipere. Nam hoc est, quod olim, c. In catechismo de cons., d. 47, et hodie, dicimus, esse patrinum, seu, ut postea, epist. 15, loquitur sanctus Bonifacius, *de sacri baptismatis fonte aliquem elevare*. Et qui hoc facit eum recentiores quidam vocant susceptorem, et sacra initiationis arbitrum, Tertullianus, lib. de Bapt., *sponsorem fidei*, divus Augustinus, lib. 1 de peccat. Merit., cap. 34, et epist. 25, *offerentem*; Vita sancti Epiphani, apud Lipom., tom. VI, fol. 56, *patrem*, concilium Moguntinum sub Carolo Magno, cap. 47, *compatrem*: Dionysius Areopagita, Hierar. Eccl. cap. 2, ἀπαδοχον, ἑγχεµόνα, et καθηγεµόνα. Et hujusmodi quidem spiritualis parentis officium paucis indicat citatum Moguntinum concilium, dum ait: *Ut computer vel proximi, filios suos spirituales Catholicæ instruant, præcipimus*. Sed et hoc et alia plura serio et eleganter sanctus Augustinus, serm. 163 de Tempore, qui est 7 in octavis Paschæ; divus Chrysostomus, in 1 Cor., hom. 12, et canon. *Vos autem*, de Consecr.,

vini cupellas per hunc portitorem litterarum transmissimus, petentes ut charitatis inter nos precibus nostris inde lætum diem cum fratribus vestris faciatis. Obsecramus igitur ut de istis petitionibus nostris faciatis ut mercedis vestræ præmia in cælorum culmine clarescant.

EPISTOLA XXXIX.

BONIFACIUS ^a PECHTHELMO. [A. D. 736.]

Dilectissimo ac reverendissimo fratri, a me diligendo, Pechthelmo coepiscopo Bonifacius exiguus servus servorum Dei optabilem in Christo charitatis salutem.

Paternam sanctitatis vestræ clementiam iustis obnixè flagitamus precibus, quia nobis opus est periclitantibus, ut vestris Deo dignis orationibus adjuvemur; quia Germanicum mare periculosum est navigantibus, vestris precibus et Deo gubernante ad æternæ tranquillitatis litus, sine macula vel damno animæ, perveniamus; et dum cæcis proprias tenebras ignorantibus, et aspiceri nolentibus, lumen evangelicæ veritatis offerre nitimur, tenebris priorum peccaminum non involvamus, et non in vacuum curramus, aut ecurrissemus, sed, vestris intercessionibus fulti, ad æternitatis lumen immaculati et illuminati tendamus. Præterea parva munuscula pro indicio charitatis vobis direximus, id est, corporale pallium albis stigmatibus variatum, et villosam ad tergendos pedes Dei servorum, quæ petimus, ut pro memoria accipere non dedignemini. De una quoque re vestrum consilium et responsum audire desideramus. Affirmant sacerdotes per totam Franciam et Gallias, nec non et Romani, maximi criminis reum esse hominem qui in matrimonium acciperet illam viduam cujus ante filium in baptismo ^b adoptivum suscipiebat. Quod peccati genus, si

dist. 4. Sed ex insigni actione hac solet inter istum et eum qui baptizatur ejusque parentes ambos cognatio existere spiritualis, quæ ecclesiastica lege matrimonium inter hos quos dixi omnes contrahendum quidem impedit, contractum vero dirimit, ut multum canones, tum capitula, in jure docent canonico, apud Gratianum, 50, quæ l. 1 et 3, et in Decretalibus, ac sexto de cognatione spirituali. Ac vero ejusmodi vinculi maximam a Romanis jam olim pontificibus Julio et Cælestino, variisque conciliis habitam rationem testis est *Deus dedit* pontifex, epistola ad Gordianum episcop. Hisp. Si vero ea canonum volumina, is ordo eaque series quæ nunc est sancti Bonifacii tempore fuisset, nunquam ista de questione adeo dubitasset. Nunc vero ejus et in quaerendo ac interrogando laudanda, quæ et hic et epist. 15 ac 22 cernitur, sedulitas et animi magnopere imitanda demissio, dum non episcopos et alios tantum interrogat, sed et suos quondam discipulos, ab his jam senior doceri volens, epist. 22, dumque insuper non argumento ac rationi, quam dubitandi habebat epist. 15, mordicus adherere, sed Patrum Ecclesiæque decretis obedienter mavult acquiescere. Et tamen eadem una ratio est ob quam audent hodie Lutherus, in Babyl. capt., et Beza, in libr. de Matrim., omnibus illis audacter ac superbe refragari, omnemque omnis spiritualis cognationis honestatem aspernari, ac pro nihilo ducere. Tantum scilicet homo homini distat, modesto arrogans, Catholico hæreticus. Vide Trid. conc., sess. 24, ca.

verum est, haecenus ignorabam, et nec in antiquis A canonibus, nec in decretis pontificum Patres, nec in calculo peccatorum apostolos usquam enumerasse cognovi. Qua de re si usquam aliquid in ecclesiasticis scriptis disputatum invenissetis, nobis indicare curate, et quid vobis videatur nosse vellemus. Sospitatem vestram sanctis virtutibus proficere in Christo, et longo tempore valere te cupio in Christo.

EPISTOLA XL.

BONIFACIUS * NOTHELMO. [A. D. 736.]

Nobis dilectissimo summi pontificatus infula praedito Nothelmo archiepiscopo Bonifacius exiguus servus servorum Dei optabilem in Christo aeternae charitatis salutem.

Almitatis vestrae clementiam intimis obsecro precibus ut mei in vestris sacrosanctis orationibus memores esse dignemini, et navem mentis meae variis Germanicarum gentium tempestatum fluctibus quassatam precibus vestris in portu firmae petrae stabilire studeatis, et ut communione fraterna, non aliter quam ut mihi venerandae memoriae antecessor vester Berthwaldus archiepiscopus exeunti a patria concessit, vobis cum adunatus sim nexu spirituali et glorie charitatis conjunctus, similiter [W. in marg., simul] cum fraternis comitibus peregrinationis meae, catholicae fidei unitate, et spiritualis amoris dulcedine, semper sociatus esse vobis merear. Similiter et diligenter obsecro ut illius epistolae qua continetur, ut dicunt, interrogationes Augustini pontificis ac praedicatoris primi Anglorum, et responsiones sancti Gregorii papae, exemplar mihi dirigere curetis, in qua inter caetera capitula continetur quod in tertia generatione propinquitatis fidelibus liceat matrimonia copulare, et ut scrupulosa cautela diligenter investigare studeatis si illa conscriptio supra dicta Patris nostri sancti Gregorii esse comprobetur, an non. Quia in scrinio Romanae Ecclesiae, ut affirmant scriniarii, cum caeteris exemplaribus supra dicti pontificis quaesita non inveniebatur. Praeterea de uno peccato commisso vestrum consilium audire desidero, quod cuidam homini in matrimonio concedendo nesciens commisi, quod hoc modo contigit.

2; Bellarm. l. de Matrim., cap. 30; Zonaram, tom. III, in Nicephoro Phoca; Ven. Bedam, l. iv Hist., cap. 15; Aimonium, l. iv, cap. 57.

* Anno 736. Circa an. 736 Bonifacius Bagoariorum terras, quibus per idem tempus Hugbertus dux praerat, adiit, praedicationisque studium apud eos diligentissime exercens, tanto divinae emulationis zelo armatus est, ut schismaticum quemdam haereticam pravitate plenum, nomine Ermwolfum, juxta canonum decreta damnasset atque ab ecclesia expulisset. His peractis, rursus ad eos qui sub sua gubernationis diocesi commorabantur remeavit, circueiens ubique, et instaurans qua cura poposcit ecclesiarum. (Oithonus et Willibaldus.) Bonifacius dein Romam profectus [A. D. 738] multa comitante turba Francorum et Bagoariorum nec non ex Britannia conventientium apostolice praesentatus, ab eoque benigne susceptus est, tantaque a cunctis Romanis veneratione habebatur, ut multi ad salutarem ejus doctrinam confluerent, illumque diu secum retine-

Homo quidam, sicut multi solent, alterius filium de sacri baptismatis fonte elevans adoptavit sibi in filium, cujus matrem postea viduatam duxit uxorem, quod Romani peccatum esse asserunt, et capitale peccatum, ita ut in talibus divortia facere praecipiant, et affirmant, regnantibus Christianis imperatoribus, illius matrimonii scelus capitali sententia multandum, vel peregrinatione perpetua delendum, ut si hoc in catholicorum Patrum decretis, vel canonibus, vel etiam in sacro elogio [W. in marg., eloquio] pro tam magno peccato computatum esse inveneritis, indicare mihi curetis, ut et ego intelligendo cognoscam, cujus auctoritatis sit in illo iudicio. Quia nullatenus intelligere possum quare in uno loco spiritualis propinquitas in conjunctione carnalis copulae tam grande peccatum sit, quando omnes in sacro baptismo Christi et Ecclesiae filii et filiae, fratres et sorores, esse comprobemur. Similiter rogo, ut mihi studeatis indicare, in quoto anno ab Incarnatione Christi praedicatorum primi missi a sancto Gregorio ad gentem Anglorum venissent. Vale.

EPISTOLA XLI.

BONIFACIUS DUDDO. [A. D. 750.]

Dilecto filio Duddo abbati Bonifacii, qui et Winfridus, servorum Dei servus, optabilem in Christo charitatis salutem.

Memorem te esse, filii charissime, desidero sapientis cujusdam sententiae, qui dixit: *Serva antiquum amicum*, ut antiquae amicitiae quam in praerita jam olim coepimus et servavimus, in senectute non obliviscaris, sed recorderis patris tui jam nunc decrepiti et membris omnibus ad viam universae terrae vergentis. Et licet parum doctus praecipere fuisset, tamen tibi omnium devotissimus, ut ipse testis es, esse studui. Illius devotionis memor, jam senis Germanici tempestatibus maris undique quassantibus fatigati miserere, hoc est, ut orationibus ad Deum fuis, me sublevare studeas et in sanctis Scripturis adjuvare, maxime in sanctorum Patrum spiritualibus tractatibus, quia ^b spiritualis tractatus magister legentium sacrum eloquium esse dignoscitur.

Tandem cum sanctorum reliquiis et pontificis ad varios litteris in Germaniam Roma reversus est. Bonifacius in reditu Romano, cum in Bagoaria esset, Sturmium, qui postea abbas Fuldensis primus fuit, a parentibus oblatum ad se recepit. Id enim manifeste indicat Eligii in Vita ipsius, cap. 2. Sumpsit ergo illum secum et Fridesariae Wigberto abbati erudiendum tradidit. Librum hie psalmodiarum memoriae mandavit, sacram Scripturam nocturna diurnaque manu veravit atque tantum profecit, ut non multo post omnium consensu presbyter sit ordinatus. WURDT.

^b *Spiritualis tractatus magister legentium sacrum eloquium esse dignoscitur.* Pulchra sententia. Nam sane, ait, *laicorum libri sunt imagines*, sancto Gregorio teste, l. vii, epist. 53 et 109. Sic et sanctorum Patrum libri, seu tractatus, sunt eorum qui sacras legunt litteras magistri nuti. Vide igitur quemadmodum libros undique conquirat et peat sanctus Bonifacius, ut, supra, epist. 8, 9, infra, 28, 35, 40, 85,

Rego ut mihi, in adiutorium divinæ scientiæ, partem tractatus super apostolum Paulum, qui mihi deest, mittere digneris. Habeo enim super duos Epistolas tractatus, id est ad Romanos et ad Corinthios primam. Similiter quidquid in sacro scrutinio inveneris, et mihi utile esse arbitreris, et me latere vel scriptum non habere æstimes, insinuare, sicut fidelis filius, licet rustico patri, et rescripta beatitudinis tuæ dirigere dignare; et, si tibi placuerit, ut semper ambo inter nos ita faciamus; et quidquid tibi filius meus Eoba presbyter gerulus litterarum mearum verbo indicaverit de matrimonio commatrum, quarum in baptismo filios suscepimus, in Scripturis quære, unde iudicetur capitale peccatum esse apud Romanos. Et si alicubi in Scripturis ecclesiasticis de hoc peccato disputatum aliquid repereris, mihi manifestare non dubites. Valere dilectionem beatitudinis tuæ, et prosperis successibus proficere in Christo optamus.

EPISTOLA XLII.

BONIFACIUS, GEPPAN, ET ALIIS. [A. D. 733.]

Dilectissimis filiis ^b Geppan, et Eoban, Tatwino, et Wigberto, et omnibus fratribus ac sororibus nostris, Bonifacius servus servorum Dei, in Christo puræ charitatis salutem.

Notum sit charitati vestræ, et gratias agite Deo,

104, 150, ejusque discipulus et successor sanctus Lullus, epist. 89, 95, 97, 109 et 111. Ser.

^a De Matrim. Supra, epist. 11 (nunc 59).

^b Geppan et Eoban, Tatwino, etc. Serarius in margine scribit, loco Tatwino legendum esse Tacuino, et Wixi idem esse ac Wygb. Quare in Codice Casareo, quo usus est, scriptum esse Wixi, quod ipse interpretatur Wygberto. Sed aliud epist. 17 innuit, in qua tam in inscriptione quam per decursum memorantur Tatuvinus et Tatuvinus abbas, quorum prior monachus, posterior abbas Fritislariensis erat. In Tatuvinus nomine corruptum est etiam exemplar Romanum, quod nactus est Baronius; cumque in eodem inscriptione habeat, Eoban, Tacuino, Wyz et omnibus fratribus, etc., apparet tam Wyz quam Wixi esse nomina depravata et de Wigberto intelligenda non esse. In hac epistola dicit Bonifacius: *Gratanter nos cum gaudio apostolicus pontifex suscepit, etc. Nunc autem hic expectantes sacerdotum concilium vel synodi consultum, adhuc ignoramus quando hoc fieri faciat apostolicus pontifex.* Quæ verba Baronius explicat de aliqua synodo Augustæ congreganda et ex iis deducit, illinc eam epistolam datam esse. Epistolam tamen hanc Romæ scriptam et de synodo ibi habenda Bonifacium loqui, ostendunt verba quæ leguntur in epistola Gregorii papæ episcopis in provincia Bagoariæ et Alemanniæ constitutis quæ est ordine 45 Roma a Bonifacio allata; in ea Gregorius papa ait: *Juxta quod iuratis a prædicto nostro consacerdote (nempe Bonifacio) edocti, ita catholicam et apostolicam doctrinam tenentes, Domino Deo Salvatori nostro placens, cui, quo vobis loco ad celebranda concilia convenire mandaverit, sive juxta Danubium, sive in civitate Augusta vel ubicumque judicaverit, pro nomine Christi parati esse inveniamini.* Quare quod scribit Bonifacius in epist. 27 se expectare, quando synodus fieri faceret pontifex Romanus, intelligi non potest de aliqua synodo in Germania cogenda, cum locus et tempus indictionis a Bonifacio arbitrio penderent. An vero ea synodus Romana postea habita fuerit, nullus

quæ cum prosperitate venientes ad limina beati Petri principis apostolorum gratanter nos cum gaudio apostolicus pontifex suscepit, et de legatione nostra læta responsa reddidit, et consilium et præceptum dedit ut iterum ad vos revertamur, et incepto labore persistamus. Nunc autem hic expectantes sacerdotum consilium, vel synodi consultum, adhuc ignoramus quando hoc fieri faciat apostolicus pontifex; sed eo finito, Deo volente, et vita comite, ad vestram præsentiam festinabimus. Hoc autem scientes, nos cum fraterna charitate et fidei unitate expectate, *alter alterius onera portantes, et sic adimplebitis legem Christi et gaudium nostrum renovabitis.* Valet in Christo, et orate pro nobis.

EPISTOLA XLIII.

GREGORIUS UNIVERIS EPISCOPIS. [A. D. 759.]

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilectissimis nobis omnibus episcopis, venerabilibus presbyteris, religiosis abbatibus omnium provinciarum.

Domino cooperante et sermonem confirmante.... sanctissimus vir, etc. (Vide supra, ep. 2 Gregorii papæ III.)

EPISTOLA XLIV.

GREGORIUS UNIVERIS OPTIMATIBUS GERMANIÆ.

[A. D. 759.]

Gregorius papa universis optimatibus et populo provinciarum Germaniæ ^b Thuringis et Hæssis, Bor-

veterum prodit. Wurd.

^b Thuringis. Thuringis. Hic et epist. 119 et 129 (nunc 8 et 45) nomina varia mendose leguntur in t. II Conc., et hic quidem noti Thuringi et Hæssi, sed illi antea, epist. 62 Tyringi, epist. 98 Tyringi scribebantur. Borthari vero, an Bojani, aut Bojoarii? potius forte sunt Hæssis contermini, qui Boraburg, seu Varburg vocati, Fritzlariæ et Padbornæ fines incolunt. Nistresi sunt occidentales; Neustriam enim et Neustresiam vocant e scribitoribus aliqui *occidentale regnum*, quod aliis est *Westerreichia*, sicut e contrario Austria sive *OEsterrichia* est *orientale regnum*, ut ostendit Aimoinus, l. IV, c. 57; Beatus, lib. I, f. 62, 75; et hodie Galli Austrice vel Austriæ dicunt pro *Osterei* h, gentiumque nomina terminant Itali etiamnum libenter in *esi* ut Francesi, Portugalesi, Anglesii. At Wedrecii, seu, ut in Othlono, l. I, c. 37, scribuntur, Wedrevi, sunt Wederavi, quorum Wederavia ut Moguntinis vicina, ita et notissima, a fluvio scilicet Wedera nomen accipiens. Quæ catholicam in ea fidem retineant monasteria, hodie adhuc aliqua sunt, sed virorum duo potissima: Elfstattense, de quo in Godefridi comitis Vita, et Arnesburgense, per quod fuit nominatus paulo ante fluvius Wedera. Lognai sunt in eadem Wederavia fluvii qui Lan seu Logana dicitur accolæ, ut Lichenses. Apud Zosimum *Logionos nationem Germanicam devicit Probus imperator*. Sudvodi Austriales sunt, quasi Sudwohni, id est Austriales habitatores. Quemadmodum apud Tacitum, lib. de Germ. Ingevones putantur mediterranei ac interiores Germani, ut apud Bedam, l. III hist., c. 21, Middelengi. Et nisi essent quæ dixi, viderentur hic significari populorum plagæ quatuor: Nistresi, occidentales; Westdrevi, Orientales; Nordai, Septentrionales; Sudvodi, Austriales. Ex his nominibus confati Nordmanni, Northumbri et Venti hodie apud Belgas et Saxones, olim vero etiam apud Francos, prout scribit in Caroli Magni Vita Eginhardus. Graffeldi denique in Othlono Graffeldi, et interdum Grapfeldi, sicut et in Pithæanis Francorum annalibus, anno 850,

tharis, Nistresis, Wedrevis et Lognais, Suduosis et Grabfeldis, vel omnibus in orientali plaga constitutis.

Quoniam decessor noster sanctæ recordationis Gregorius præsul, etc. (*Vide sup. ep. 3 Gregorii papæ III.*)

• EPISTOLA XLV.

GREGORIUS EPISCOPIS BAGOARIÆ ET ALEMANNIÆ.

[A. D. 739.]

Dilectissimis nobis episcopis in provincia Bagoariæ et Alemanniæ constitutis Wigoni, Luidoni, Rudolto et Vivilo.

Catholica et sanctorum patrum auctoritas jubet, etc. (*Vide sup. ep. 4 Gregorii papæ III.*)

EPISTOLA XLVI.

GREGORIUS BONIFACIO. [A. D. 739.]

Reverendissimo et sanctissimo fratri Bonifacio coepiscopo, Gregorius servus servorum Dei.

Doctoris gentium egregii et beati Pauli apostoli vox est, etc. (*Vide sup. ep. 7 Gregorii papæ III.*)

EPISTOLA XLVII.

BONIFACIUS REGENBERTO. [A. D. 742.]

Clarissimo filio Regenbertho præfecto, Bonifacius servus servorum Dei, in Domino æternam salutem.

Dignitatis tuæ clementiam obsecramus precibus, ut hunc ^b missum litterarum mearum Romam pergentem propter responsa ecclesiastica, et orationum causa, per vestros fines conservatum transire permittatis, et eum adjuvare in propriis necessitatibus dignemini, sicut prioribus missis nostris fecistis, ut mihi revertentes referabant. Agite ergo de hac petitione, ut merces vestra coram Deo crescat et multiplicetur. Valet in Christo.

EPISTOLA XLVIII.

ZACHARIAS EPISCOPIS ET ALIIS PER GALLIAS. [A. D. 742.]

Zacharias papa universis episcopis, presbyteris, diaconibus, abbatibus, cunctis etiam ducibus, comitibus, omnibusque Deum timentibus per Gallias et Francorum provincias constitutis.

apud Baronium t. ix. In Editione Francofurtensi vero Grabfelden et videntur fuisse, qui agros novos, excelsis quæ ibi stabant silvis, fuderent, hortos, prata, novaliaque facerent. Et in ditone Fuldensi ac Eisfeldia, quia *ruderen* et *raderen* est stirpes excindere ac radicibus evellere, *villæ* plures inveniuntur, qui in *rod* et *rad* desinant. Est et in Franconia Königshofen im Grabfeldt. WURDT.

^a His litteris instructus Roma, anno fere ibi exacto discessit Bonifacius, atque perveniens in urbem Ticinam, apud Luitprandum Longobardorum regem aliquandiu commorabatur. Inde terras Bajoariorum, ab Ottilone duce invitatus, visitavit, ibique mansit diebus multis, verbum Dei prædicans, veræque fidelis sacramenta illic renovans. Inter quæ etiam destructores quosdam ecclesiarum populique seductores abigebat, quorum alii falso se episcopatus gradu prætulerunt, alii vero presbyteratus officio se deputarunt, alii etiam, innumera perversitatis signa sequentes, magna ex parte populum seduxerunt. Provinciam dein Bagoariæ, Ottilone duce consentiente, in quatuor divisit parochias, tresque magnarum virtutum viros eis præfecit, quos ordinatione facta in episcopalem gradum sublimavit. Quorum primus, nomine Joannes, in oppido quod dicitur Saltzburg

Referente nobis reverendissimo atque sanctissimo fratre nostro, etc. (*Vide inf. ep. 4 Zachariæ papæ.*)

EPISTOLA XLIX.

BONIFACIUS ZACHARIÆ. [A. D. 742.]

Domino charissimo summi pontificatus infula prædito viro apostolico Zachariæ, Bonifacius servus servorum Dei.

Confitemur, Domine Pater, quia postquam per nuntios referentes audivimus quod venerandæ memoriæ apostolatus vestri præcessor Gregorius, pontifex apostolicæ sedis, ergastulo corporeo absolutus, ad Dominum migravit, quod majorem lætitiâ et majus gaudium nobis non audivimus, et suspensis ad æthera palmis, Deo gratias egimus, quam quod clementem paternitatem vestram altissimus Arbitrator canonica jura regere et apostolicæ sedis gubernacula gubernare concessit. Ergo, non aliter quam ut ante vestigia vestra geniculantes, intimis subnixæ flagitamus precibus ut sicut præcessorum vestrorum, pro auctoritate sancti Petri, servi devoti et subditi discipuli fuimus, sic et vestræ pietatis servi obedientes subditi sub jure canonico fieri mereamur, optantes catholicam fidem et unitatem Romanæ Ecclesiæ servare, et quantumcunque audientes vel discipulos in ista legatione mihi Deus donaverit, ad obedientiam apostolicæ sedis invitare et inclinare non cesso.

Necesse quoque habemus indicare paternitati vestræ quia, per Dei gratiam, Germaniæ populis atquantulum percursis vel correctis, tres ordinavimus episcopos, et provinciam in tres parochias discretivimus, et illa tria oppida sive urbes, in quibus constituti et ordinati sunt, scriptis auctoritatis vestræ confirmari et stabiliri precantes desideramus. Unam esse sedem episcopatus decrevimus in castello quod dicitur ^a Wirzburg; et alteram in oppido quod nominatur Bursburg; tertiam in loco, qui dicitur Erphesfurt, qui fuit jam olim urbs paganorum rusticorum: hæc tria loca propria charta et auctoritate Apostolatus vestri robo-

cathedram episcopalem suscepit. Secundus Erimbertus in Frisingensi ecclesia regimen pontificale subit. Tertius Gowibult in Ratisbonensi civitate, quæ metropolis Bagoariæ est, pontifex constituitur. Vitalus quoque a præsule apostolico jam ordinatus Pataviensi ecclesiæ prælatus est, sed ejus parochia, quæ quarta erat, a sancto Bonifacio, si ut cætera, dividebatur. Omnia hæc in Bavaricæ terris gesta Bonifacius pontifici significat, qui omnia laudat et approbat. WURDT.

^b *Missum.* Sic illo ævo frequentissime vocatus nuntius, sive tabellarius, ut supra, et, infra, 75, 91, 104, 107, qui et sæpe vocatur *portitor* et *gerulus*, epist. 33, 35, 39, 40, 72. In Constitutionibus Caroli M. et glossa, cap. 1, de immunit. Eccl., dicit *missum* esse vulgare Italicum, 102, 110; et apud Cassiod., l. 1 Yar., epist. ult., lib. viii, cap. 8, l. viii; epist. 10, Isidor., lib. vi Ety., cap. 8; C. Theodor., *Si cert. petatur*, de chir., *portiores et bajuli pecuniæ*. Portiores aliqui veteribus sunt telonarii, qui portum obsidentes omnia sciscitarentur ut ex eo vectigal acciperent. Nonius.

^c *Wirzburg.* E notis in sanctum Kilianum, et lib. in Mog. patent omnia hæc.

rari, et confirmari diligenter postulamus, ut si Dominus voluerit, per auctoritatem et præceptum sancti Petri, iussionibus apostolicis, fundatæ et stabilitæ sicut tres in Germania episcopales sedes, et ut præsentibus vel futuræ generationes non præsumant vel parochias corrumpere, vel violare præceptum apostolicæ sedis.

Notum similiter sit paternitati vestræ quod Carolomannus, dux Francorum, me accersitum ad se rogavit, ut in parte regni Francorum quæ in sua est potestate, synodum facerem congregari, et promissæ de ecclesiastica religione, quæ jam longo tempore, id est non minus quam per sexaginta vel septuaginta annos, calcata et dissipata fuit, aliquid corrigere et emendare velle. Quapropter si hoc, Deo inspirante, veraciter implere voluerit consilium, et præceptum vestræ auctoritatis, id est, apostolicæ sedis, habere et sapere. Franci enim, ut seniores dicunt, plus quam per tempus octoginta annorum synodum non fecerunt, nec archiepiscopum habuerunt, nec ecclesiæ canonica iura alicui fundabant, vel renovabant. Modo autem maxima ex parte per civitates episcopales sedes traditæ sunt laicis cupidis ad possidendum, vel adulteratis clericis, scortatoribus, et publicanis sæculariter ad perfruendum. Nam si per verbum vestrum hoc negotium, duce rogante supradicto, amovere et corrigere debeo, præceptum et iudicium apostolicæ sedis cum canonibus ecclesiasticis præsto habere cupio. Si invenero inter illos diaconos, quos nominant, qui a pueritia sua semper in stupris, semper in adulteriis, et in omnibus semper spurcitiis vitam ducentes, sub tali testimonio venerunt ad diaconatum, et modo in diaconatu concubinas quatuor vel quinque vel plures noctu in lecto habentes, Evangelium tamen legere, et diaconos se nominare nec erubescunt, nec metuunt; et sic in talibus incestis ad ordinem presbyteratus venientes, in hisdem peccatis perdurantes, et peccata peccatis adjicientes, presbyteratus officio fungentes, dicunt se pro populo posse intercedere, et sacras oblationes offerre; novissime, quod pejus est, sub talibus testimoniis per gradus singulos ascendentes, ordinantur, et nominantur episcopi; si, inquam, tales invenero inter illos, rogo ut habeam præceptum, et conscriptum auctoritatis vestræ, qui de talibus definiatis, et per responsum apostolicum convincantur et arguantur peccatores. Et inveniuntur quidam inter eos episcopi, qui, licet dicant se fornicarios vel adulteros non esse, sed sunt ebriosi, et injuriosi, vel venatores, et qui pugnant in exercitu armati, et effundunt propria manu sanguinem hominum, sive paganorum, sive Christianorum. Et quia servus, et legatus apostolicæ sedis esse dignoscor, unum sit verbum et meum hinc, et vestrum ibi, si contingat, ad iudicium auctoritatis vestræ ut pariter missos dirigamus.

Præterea de una re et consilium quærere et licentiam petere necesse habeo; eo quod venerandæ memoriæ prædecessor vester, sicut audistis, in præsentia vestra mihi præcepit ut presbyterum post obitum meum, Deo volente, in ecclesiastico ministerio hæredem et successorem constituere deberem. Et hoc mihi, si Dei voluntas est, placet. Sed modo dubito et nescio si fieri possit, quia postea frater illius avunculum ducis Francorum occidit, et adhuc ignoramus qualiter ista discordia pacificari et finire valeat. Et obsecro ut auctoritatis vestræ licentia sit, ut cum consilio servorum Dei de ista electione faciam quod nobis in commune, pro Deo, et pro Ecclesiæ utilitate, vel fructu spirituali, et defensione religionis, optimum esse videatur, ut consensum vestrum habeam de hoc facere quod optimum esse mihi inspirare dignetur Deus, quia hoc non videtur posse fieri, si contrarius princeps fuerit.

Præterea quærere et interrogare paternitatis vestræ consilium debeo de quadam confusione et scandalo prædicationis, quæ nuper ad nos veniens mentem nostram conturbavit, et sacerdotibus ecclesiarum verecundiam incutiebat, quia laicus quidam magnæ personæ, ad nos veniens, dicebat sibi ab apostolicæ sedis pontifice sanctæ memoriæ Gregorio datam fuisse licentiam ut in matrimonium acciperet viduam avunculi sui, quæ et ipsa fuit uxor consobrini sui, et ipsa, illo vivente, diaccessit ab eo, et isti viro, qui nunc, eam accipere desiderans, affirmat sibi licentiam datam, in tertia generatione propinqua illius esse dignoscitur; et votum vovit Deo castitatis, et velata fuit; et iterum, abstracto velamine, maritata. Tale enim matrimonium supradictus homo sibi ab apostolico affirmat esse permissum. Quod non æstimamus esse verum, quia synodus et Ecclesia, in quibus natus et nutritus fuit, id est, in transmarina Saxonia, Londunensis synodus, quæ imprimis a discipulis sancti Gregorii, id est, Augustino, Laurentio, Justo, Mellito archiepiscopis constituta et ordinata fuit, tale copulam et matrimonium maximum scelus et incestum et horribile flagitium et damnabile piaculum fieri ex auctoritate sacræ Scripturæ iudicabant. Quapropter paternitas vestra hujus rei veritatem indicare non dedignetur, ut Ecclesiæ sacerdotibus vel populo Christiano inde scandala et schismata, vel novi errores, non oriantur, et concrecant, quia carnales homines, idiotæ Alemanni, vel Baſſarii, vel Franci, si juxta Romanam urbem aliquid facere viderint ex his peccatis quæ nos prohibemus,

* Si juxta Romanam urbem. Quemadmodum

Regis a l exemplum totus componitur orbis, sic et ad civitatis illius mores, quæ, ut libr. iv Od. inquit Horatius, princeps urbium est; ut sanctus Hieronymus, in fine comm. ad Ephesios: *Domina urbium, arx imperii Romani*; prælatione in Ezech.: *Clarissimum omnium terrarum lumen*; ut Rutilius: *Regina hujus pulcherrima mundi*; ut sanctus Chry-

ostomus, hom. 2 ad Rom.: *Πόλιον κορυφή προς την ὅπανα ἔθηκεν ἡ οἰκουμένη*. Sed quemadmodum rursus qui magnis viris ac principibus gloriæ aliquid detraxerit, aut certe per illos suam excusare aut honestare volunt improbitatem, omnia illorum vitia identidem aliis recitant, minutula grandiuunt, grandia in immensum tollunt, ita et in Romanæ urbis sit peccatis, *Falsissima* sæpe illius afferuntur, *modica exaggerantur*,

heutum et concessum a sacerdotibus esse putant, et nobis improprium deputant, sibi scandalum vitæ accipiunt. Sicut affirmant se vidisse annis singulis in Romana urbe, et juxta ecclesiam in die vel nocte, quando ^a Kal. Januarii intrant, paganorum consuetudine choros ducere per plateas, et acclamationes ritu gentilium, et cantationes sacrilegas celebrare, et mensas illa die vel nocte dapibus onerare, et nulum de domo sua vel ignem, vel ferramentum, vel aliquid commodi vicino suo præstare velle. Dicunt quoque se vidisse ibi mulieres pagano ritu phylacteria, et ligaturas et in brachiis et cruribus ligatas habere, et publice ad vendendum venales ad comparandum aliis offerre. Quæ omnia, eo quod ibi a carnalibus et insipientibus videntur, nobis hic et improprium et impedimentum prædicationis et doctrinæ perficiunt. De talibus ait Apostolus increpans: *Dies observatis et tempora; timeo, ne sine causa laboraverim in vobis.* Et ^b sanctus Augustinus dixit: *Nam qui prædictis malis, id est, ^c caragis, et divinis, et aruspiciibus, vel phylacteriis, et aliis quibuslibet auguriis crediderit, etsi jejundet, etsi oret, etsi jugiter ad ecclesiam currat, etsi largas eleemosynas faciat, etsi corpusculum suum in omni afflictione cruciaverit, nihil ei proderit, quandiu sacrilegia illa non reliquerit.* Nam si istas paganas ibi paternitas vestra in Romana urbe prohibuerit, et sibi mercedem, et nobis maximum profectum in doctrina ecclesiastica acquirat.

Episcopi quoque et presbyteri gentis Francorum, qui fuerint adulteri, vel fornicatores acerrimi, quos in gradu episcopatus vel presbyterii fornicatio-

magna ingentia immensaque reduntur, ut in hac ipsa semel et iterum vides epistola: quasi vero regia ulla hoc in mundo tam pulchra sit, in qua cloacæ nullæ; domus ulla tam nitida, in qua non vasa quædam vilia et sordida; flamma ulla tam illustris, in qua fumi aut fumosi nihil. Fere sit, ut quo multi confluunt homines, eodem multa confluant vitia, ut lib. 1 contra Apionem indicat Josephus. Et quamvis hæc vel exhauriantur vel obstruantur interdum (quod pastoralis curæ providere debet oculus), refluant tamen ac sacrescunt sensim rursus, prout hoc loco recte indicat Zacharias. Prudentium est ad bona quæ Romæ sunt non pauca oculos animumque advertere, a malis avertere. *Suum quisque onus portabit.* Accidit vero superioribus hisce annis ut insignes duo e Germania viri nobiles Romam irent. Catholicus unus, hæreticus alter. Ille templa, hospitalia, piorum sodalitia, bibliothecas, doctorumque virorum domos invisabat. Hic aut in cauponis et popiis hærebat, aut alia quævis omnia lustrabat. Reversi vero cum essent, in familiarium convivio Romam laudabat unus, vituperabat alter. Mirabantur e simplicioribus conviviis quidam tantam oculatorum duum testium discrepantiam. Tum e prudentioribus quidam: *Annon, inquit, in eundem hortum, ad eundemque sæpe florem accedit apis et aranea? Sed illa mel, venenum ista sugit. Et alius ad aras, alius ad haras odor est.* Vide Bar., p. 145, et l. xii, *Sed licet, ff. de offic. Præsid.* ubi sapienter Proculus: *Non tam spectandum quid Romæ factum sit, quam quid fieri debeat.* SEN.

^a Kal. Jan. Ep. st. 128, p. 177; canon penitentialis 88, de observantib. Kal. Jan.; et Burch. Worm., l. 1, c. 94, lib. x, c. 16, 17, lib. xix, c. 5; sanctus Ambrosius, serm. 11; sanctus August., in psalm. xcvi, et tom. X, in frag. de Kalendis Januarii; sanctus Chrysost., hom. de Kal.; Chrysologus, fol.

num filii nati arguunt, revenientes ab apostolica sede, dicunt sibi romanum pontificem licentiam dedisse ministerium episcopale in Ecclesia ministrare. Quos contra contendimus, quia apostolicam sedem contra decreta canonum nequaquam audivimus judicasse.

Hæc omnia, Domine charissime, propterea nota vobis facimus, ut vestræ auctoritatis responsum talibus dare possimus, ut per cautelam vestræ doctrinæ oves Ecclesiæ non seducantur, sed lupi rapaces convicti et superati pereant. Interea munuscula parva vobis direximus, non quia digna sint paternitatis vestræ, sed pro indicio charitatis, et obedientiæ, devotionis, id est, ^d villosam unam, et argenti et auri tantillum. Dextera Domini protegente, incolumem valere, et in Christo proficere beatitudinem vestram in longitudine dierum optamus.

Te Deus alithronus sancta conservet in æde,
Sedis apostolicæ rectorem tempora ^e longa.
Melliflua gratum populis doctrina per orbem
Perficiatque Deo dignum prægratia Christi.
Splendida percipiat florens sua gaudia mater,
Atque domus Domini lætetur prole secunda.

EPISTOLA L.

ZACHARIAS BONIFACIO. [A. D. 742.]

Reverendissimo et sanctissimo fratri, Bonifacio episcopo, Zacharias servus servorum Dei.

Susceptis sanctissimæ fraternitatis tuæ litteris per Denehardum religiosum presbyterum tuum, etc., (Vide inf. ep. 1 Zachariæ papæ.)

55, concil. Turonense, c. 23; Antissiod., c. 1. SEN. ^b Sanct. August. Putat apud Lovanienses Lipsius, sermonis hujus 241, de Tempore, phrasin resipero Severianum. At sancto Augustino illum præcise transcribit iste pontifex. De Phylacteriis dixi lib. 11 Trith., c. 5. SEN.

^c Caragis. Forte vox fuit Phœnica, cum ea in vulgari illo sermone semel ac iterum utatur sanctus Augustinus. Apud Græcos quidem *καραγος*, Hesychio teste, sonus est magnus et stridulus, qualem edere solet serra. An forte caragi sunt, qui *κάρων* id est gravem hominibus soporem et gravedinam incantationibus quibusdam inferunt? Caroticam enim habent vim herbæ, carminaque nonnulla. SEN. — Caragus idem ac sortilegus, præstigiator, qui characteribus magicis utitur. Concil. Antissiod., c. 4: *Non licet ad sortilegos vel ad auguria respicere vel ad caragios.* Canones veteris concilii Narbonensis, an. 598, can. 14: *Si qui viri ac mulieres divinatores, quos dicunt esse charagios atque sorticularios, etc.; Vita sancti Eligii a sancto Audoeno conscripta, lib. 11, c. 15: Nullas paganorum consuetudines observetis, non carajos, non divinos, non præcantatores... consilere præsumatis. Et innox non quærantur præcantatores, non divini, non sortilegi, non caragi.* WURDT.

^d Villosam. Villosa vocabantur tessoria, sive lintea villosa ad tergendos pedes vel manus; occurrit æpius in epp. Bonif. Chronico Fontanellensi: *Lintea ad manus tergendas villos.* WURDT. — Imo semel aut bis occurrit in epistolis Bonifacii; exempli gratia, pag. 40, ubi vide quod adnotavi. GILKS.

^e Longa. B., tempore longo; et putat idem reverendissimus Bar. decesse hic versiculum unum, sed sensus bonus est, etiamsi adsit nullus: *Te doctrina melliflua piaque gratia perficiat.* SEN. — Ergo restituentium in textu *pia gratia, loco prægratia.* EDIT.

* EPISTOLA LI.

ZACHARIAS WITTÆ. [A. D. 742.]

Dilectissimo nobis Wittæ sanctæ ecclesiæ Barbaranæ Zacharias papa.

Domino cooperante et sermonem confirmante, ad dilatandam Christianitatis legem, etc. (Vide inf. ep. 3 Zachariæ pape).

EPISTOLA LII.

BONIFACIUS ^b EGBERTO [A. D. 742].

Dilectissimo ac reverendissimo Fratri Egberto archiepiscopo Bonifacius, servus servorum Dei, legatus germanicus sedis apostolicæ, sinceram in Christo spiritualis germanitatis salutem.

Charitatis tuæ muneribus et libris susceptis, erigens ad supera palmas, magnas omnipotenti Deo gratias egi, qui mihi longe peregrinanti talem invenire concessit amicum qui mihi et in rebus terrenis adiutorium, et in spiritualibus, oratione et unitate communionis, divinum solatium transmisit. Nunc autem intimis præcordiorum precibus almitatis tuæ clementiam obsecro, ut vestræ fraternitatis synodo una cum servis Dei mecum laborantibus adunatus esse merear, et sis mihi consiliarius, et adiutor in inquirendis et investigandis regulis ecclesiasticis iudiciorum Dei, et ut me non ludivaga sermonum voce, sed serie, rogantem ac dicentem esse scias, et me non arrogantem vel superbum aut proprio iudicio plus justo placentem æstimes. Nam catholica et apostolica Romana Ecclesia, quando indignum ac vilem prædicatorem ad prædicandum Germaniæ erroneis vel paganis gentibus direxit, præcepit mihi ut, ex auctoritate Romani pontificis, si alicubi viderem, inter Christianos pergens, populos erroneos vel ecclesiasticas regulas mala consuetudine depravatas, vel homines per invium a catholica fide abductos, ad viam salutis invitare et revocare totis viribus niterer. Hoc præceptum servare cupiens, admonitorem vel precatoriam epistolam ^c Ethelbaldo regi Mercionum, cum consilio et consensu episcoporum qui una nobiscum sunt, transmisit, quam præsentare fraternitatis tuæ obtutibus jussi, ut si quæ in ea prave posita sint, emendes, et quæ justa sunt sale sapientiæ tuæ con-

^a Hæc epistola in Edit. Serrariana 131 posita est; ejusdem tenoris est 135 quæ inscribitur: *Dilectissimo nobis Burchardo sanctæ ecclesiæ Wirziburgonensis Zacharias papa. Domino cooperante*, etc. Ad eandem epistolam notat Serrarius: « Si epistolam bonus ex tempore ordo insitueretur, huic 131 anteponeretur 132 et 142. Porro in hujus 131 titulo notandum primo pro *dilectissimis nobis* legendum, *dilectissimo nobis* ut est in Concil. tom. II, et Bar. Ortus autem ex eo videtur error, quod hæc epistola tribus, quorum in ea mentio fit, episcopis communis fuerit. Sed an ita communis, ut unum tantummodo ejus exemplum Roma missum sit, an tria tribus, et singula singulis? Illud videtur putare Baronius, an. 742, et ei pluralis hæc favet inscriptio. Sed tum non unus tantum loci episcopus nominandus foret, verum et alii duo. Deinde, epist. 133, eadem epistola est, sed mutato episcopi nomine, ita ut appareat eodem modo tertium etiam exemplum episcopo inscriptum fuisse tertio. Secundo pro *Wittæ* in Bar., et tom. II Concil., legitur *Wittæ*, estque ille qui alias dicitur Albuinus, Albinus et

A dias, et auctoritate confirmes; et si radicem aliquam flagitiorum de quibus in illa epistola contra regem Mercionum disputatum, in gente tua germinare velle videas, sicut providus et sapiens colonus, cum falce dominicæ auctoritatis in tempus præcidas et radicitus evellas, ne dum floruerit, fiat ex vinea Sodomorum vitis eorum, et propago eorum ex Gomorrha, et sit fel draconum vinum eorum, et venenum aspidum insanabile. Inauditum enim malum est præteritis sæculis, et, ut servi Dei gnari Scripturarum dicunt, in triplo vel in quadruplo Sodomitanam luxuriam vincens, ut gens Christiana, contra morem universæ terræ, imo contra præceptum Dei, despiciat legitima matrimonia, et adhæreat incestis, luxuriosis adulteriis, et nefanda stupra concetratarum et velatarum seminarum sequatur. Præterea, ut mihi de opusculis Bedan lectoris aliquos tractatus conscribere et dirigere digneris, quem nuper, ut audivimus, divina gratia spirituale intellectu ditavit, et in vestra provincia fulgere concessit, et ut candela quam vobis Dominus largitus est, nos quoque fruamur. Interea, ad iudicium charitatis, fraternitati tuæ direxi exemplaria epistolarum sancti Gregorii (quas de scrinio Romanæ ecclesiæ excepi, quæ non rebar ad Britanniam venisse. Et plura iterum, si mandaveris, remittam, quia multas inde excepi) et corporale pallium, et villosam unam ad tergendos pedes, cum laveris, servorum Dei. Valere beatitudinem tuam et sacris virtutibus proficere in Christo optamus.

EPISTOLA LIII.

BONIFACIUS ETHELBALDO. [A. D. 742.]

Domino reverendissimo et dilectissimo Ethelbaldo regi Mercionum Bonifacius servus servorum Dei intimæ charitatis salutem.

Obsecramus celsitudinis tuæ clementiam ut istum missum meum, nomine Ceolam, præsentatorem harum litterarum, in necessitate nostra, et itineris sui, et in quocunque illi necessitas contigerit, solatium præbere, et adjuvare dignemini, et mercedem pro eo et a Deo [P. pro Deo] habeas de missis nostris, qui præterito anno ad vos venerunt, quia eis in omnibus adiutorium, ut referebant, præstitistis. Interea, pro

Alboinus. Tertio istud Barbaranæ nomen est illius Ecclesiæ cui præfuit Witta seu Albius. Nam si, secundum veterem orthographiam, *b* in *u* mutetur, habebimus vel *Varvar* vel *Varbar*, quæ hodie *Varburg*, olim *Buriburg*, aut *Buraburg*, epist. 132. Ideoque et in alio Codice scribitur *Ecclesiæ Birburgensis*. Wosbr.

^b *Ebertho*. In Ven. Bedæ Epitome, anno 732: *Egbertus pro Willifrido Eboraci episcopus factus*. Postea, anno 735: *Egbertus episcopus, accepto ab apostolica sede pallio, primus post Paulinum in archiepiscopatum confirmatus est, cujus mors ibidem traditur anno 766, diciturque regali prosapia ditatus, ac divina scientia imbutus*. Alius vero ab illo est qui ad Catholicum Pascha Scotos Iliensis traduxit lib. v II st., cap. 23, ubi jucunde mortuus ipso catholici Paschatis die ann. 128, in Epit. 723.

^c *Ethelbaldo*. Ven. Bedæ, lib. v, cap. ult.: *Editbaldu Merciorum rex*; et in Epitome, anno 740: *Editwaldus*. In Bar., *Athebaldus*; et, anno 757, *rursum Editbaldu*, ubi de miserabili ejus cæde. Infra de eo plura epist. 10, 12, 19.

signo veri amoris et devotæ amicitiz, direximus tibi A accipirem unum, et duos falcones, duo scuta, et duas lanceas. Quæ, rogamus, licet digna non sint munuscula, tamen pro charitate benedictionis suscipere digneris. *Finem loquendi omnes pariter audiamus: Deum time, et mandata ejus observa.* Petimus quoque ut si per alterum nuntium verba nostra ad præsentiam tuam scripta pervenerint, auditum tuum accommodare digneris, et sollicitè audire cures. Vale in Christo.

EPISTOLA LIV.

ZACHARIAS BONIFACIO. [A. D. 743.]

Reverendissimo et sanctissimo Fratri Bonifacio Zacharias.

Legimus in libro Actuum apostolorum, etc. (*Vide inf. ep. 8 Zachariæ papæ.*)

EPISTOLA LV.

ZACHARIAS BONIFACIO. [A. D. 743.]

Reverendissimo fratri Bonifacio Zacharias servus servorum Dei.

Suscipientes sanctæ fraternitatis tuæ litteras per præsentium gerulum etc. (*Vide inf. ep. 8. Zachariæ papæ.*)

EPISTOLA LVI.

ZACHARIAS BONIFACIO. [A. D. 744]

Reverendissimo et sanctissimo fratri, Bonifacio coepiscopo, Zacharias servus servorum Dei.

Virgilius et Sedonius, religiosi viri, etc. (*Vide inf. ep. 7 Zachariæ papæ.*)

EPISTOLA LVII.

BONIFACIUS ZACHARIÆ. [A. D. 744.]

Excellentissimo Patri, atque apostolico pontifici, et ex auctoritate sancti Petri principis apostolorum magisterio freti, Zachariæ papæ, Bonifacius exiguus, servus servorum Dei, optabilem in Christo charitatis salutem.

Postquam me ante annos prope triginta sub familiaritate et servitio apostolicæ sedis, annuente et jubente venerandæ memoriæ antistite apostolico Gregorio, anteriore voto constrinxi, quidquid mihi lætitiæ vel tristitiæ acciderat, apostolico pontifici solebam indicare, ut in lætis simul laudaremus Deum, et in tristibus ejus consilio roborarer; et sicut tunc, et nunc mihi liceat, pietati vestræ supplico, sicut scriptum est: *Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi; seniores tuos, et dicent tibi;* notum enim sit paternitati vestræ quia postquam indigno mihi mandatis in provincia Francorum, sicut et ipsi rogaverant, sacerdotali concilio et synodali conventui præesse, multas injurias et persecutiones passus sum, maxime a falsis sacerdotibus, ab adulteratis diaconibus, et fornicariis clericis. Maximus tamen mihi labor fuit contra duos hæreticos pessimos et publicos, et blasphemos contra Deum, et contra catholicam

fidem. Unus eorum, qui dicitur Aldebertus, natione generis Gallus est; alter, qui dicitur Clemens, genere Scotus est: specie erroris diversi, sed pondere peccatorum pares. Contra istos obsecro apostolicam auctoritatem vestram, quod meam mediocritatem defendere et adjuvare, et per scripta vestra populum Francorum et Gallorum corrigere studeatis, ut hæreticorum fabulas, et vana prodigia, et signa præcursoris Antichristi non sectentur; sed ad canonica jura, et ad viam veræ doctrinæ convertantur. Et ut per verbum vestrum isti duo hæretici militantur in carcere, si vobis justum esse videatur, cum vitam et doctrinam illorum vobis intimavero; et nemo cum eis loquatur, vel communionem habeat, ne forte fermento doctrinæ illorum fermentatus aliquis pereat; sed segregati vivant, et, juxta dictum apostoli hujusmodi: *Traditi Satanæ in interitum carnis sint, ut spiritus salvus sit in die Domini;* et juxta evangelicum præceptum, *Dum Ecclesiam non audierint, sint nobis sicut ethnici et publicani,* donec discant non blasphemare, nec scindere unitatem Christi; propter istos enim persecutiones et inimicitias, et maledictiones multorum populorum patior, et Ecclesia Christi impedimentum fidei et doctrinæ sanctæ sustinet. Dicunt enim de Aldeberto, quod eis sanctissimum apostolum abstulerim, patronum et oratorem, et virtutum factorum et signorum ostensorem abstraxerim. Sed pietas vestra audiens vitam ejus judicet ex fructu operum utrum vestimentis ovium indutus, intus autem lupus rapax sit, an non? In primæva enim ætate hypocrita fuit, dicens quod sibi angelus Domini in specie hominis de extremis finibus mundi miræ et tamen incertæ sanctitatis reliquias attulerit, et exinde posset omnia quæcumque a Deo posceret impetrare; et tunc demum per illam simulationem, sicut apostolus Paulus prædixit, domos multorum penetravit, et captivas post se mulierculas duxit oneratas peccatis, quæ ducebantur variis desideriis; et multitudinem rusticorum seduxit, dicentium quod ipse esset vir apostolicæ sanctitatis et signæ atque prodigia faceret. Deinde conduxit episcopos indoctos, qui se contra præcepta canonum absolute ordinaverunt; tum demum in tantam superbiam elatus est, ut se æquipararet apostolis Christi. Et dedignabatur in alicujus honore apostolorum vel martyrum ecclesiam consecrare, impropere hominibus etiam cur tantopere studerent sanctorum apostolorum limina visitare. Postea, quod absurdum est, in proprii nominis honore dedicavit oratoria; vel, ut verius dicam, sordidavit. Fecit quoque cruciculas et oratoriola in campis, et ad fontes, vel ubicunque sibi visum fuit, et jussit ibi publicas orationes celebrari, donec multitudines populorum, sprete cæteris episcopis, et dimissis antiquis ecclesiis, in talibus locis conventus

* Litteræ primæ Gregorii II papæ datæ Bonifacio, cum facultate prædicandi Evangelii gentibus, datæ sunt Idibus Maii, Leonis Augusti anno 3 imperii, indictione 2, adeoque anno 719; sed ab anno 717 Romanam profectus, dedicaverat se apostolico ministe-

rio; ab anno autem 717 ad 745 sunt prope anni XXX. Vide epistolam 118 inter editas a Serario. WUENST.

^b Ordinaverunt. Scilicet episcopum, p. 191. SER.

^c Cruciculas. Epist. 144. SER.

celebrarent dicentes : Merita sancti Aldeberti adjuvabunt nos. Ungulas quoque et capillos suos dedit ad honorificandum, et portandum cum reliquiis sancti Petri principis apostolorum. Tum demum quod maximum scelus et blasphemiam contra Deum esse videbatur fecit, venienti enim populo et prostrato ante pedes ejus, et cupienti confiteri peccata sua, dixit : *Scio omnia peccata vestra, quia mihi cognita sunt omnia occulta. Non est opus confiteri, sed dimissa sunt peccata vestra præterita; securi et absoluti redite ad domos vestras cum pace.* Et omnia quæcunque sanctum Evangelium hypocritas fecisse testatur, suo habitu, et incessu, et moribus imitatus est.

Alter autem hæreticus, qui dicitur Clemens, contra catholicam contendit Ecclesiam, et canones Ecclesiarum Christi abnegat et refutat, tractatus et sermones sanctorum patrum, Hieronymi, Augustini, Gregorii, recusat. Synodalia jura spernens, proprio sensu affirmat se post duos filios sibi in adulterio natos sub nomine episcopi esse posse Christianæ legis episcopum. Judaismum inducens judicat justum esse Christiano ut, si voluerit, viduam fratris defuncti accipiat uxorem. Contra fidem quoque sanctorum Patrum contendit, dicens quod Christus Filius Dei, descendens ad inferos, omnes quos inferni carcer detinuit inde liberavit, credulos et incredulos, laudatores Dei simul et cultores idolorum, et multa alia horribilia de prædestinatione Dei contraria fidei catholicæ affirmat. Quapropter de hoc quoque hæretico precor ut per litteras vestras mandare curetis duci Carolomanno ut mittatur in custodiam, quatenus semina Satanz latius non seminet, et ne forte una ovis morbida totum gregem contamine. Valere sanctitatem vestram et prosperis profectibus gaudere in longitudine dierum optamus.

EPISTOLA LVIII.

^a GEMMULUS BONIFACIO. [A. D. 744.]

Domino sanctissimo, apostolorumque meritis decorato Bonifacio archiepiscopo, Gemmulus indignus diaconus sanctæ sedis apostolicæ.

Summis et Deo amabilibus apicibus acceptis, cum magno et omni quo concedet honore et veneratione repleti. Et quia post tot tempora merui ex vestris syllabis visitari, omnipotenti Deo nostro gratias egi, qui me indignum famulum suum etiam vestra lætificavit incolumitate. Igitur omnia quæ vobis per nunc directas litteras præcepistis, ut Dominus vires donare dignatus est, sed et ea quæ domino apostolico suggestistis, per nos sunt suscepta et annuntiata, atque relecta; et vos ea pertractan-

^a Gemmulus. Hoc in Baroniano nomen deest tam in hac quam sequente epistola: et hanc quidem collocat anno 745, sequentem vero anno 742. In utraque cozumbræ mentio est, sed aliqua in scriptura varietas est. Ille enim *cozumber*, in sequenti *cocumber*, apud Baronium in utraque *cozumber*. Quid vero proprie sit, nondum, plures licet interrogarim, comperi. Apparet hinc tamen pretiosum suffimenti genus fuisse, quod, ut sequenti ait epistola Sanctus, *miri odoris ac fragrantia esset, quod in templo, dum sacrosancta missam solemniter fieret*

tes omnia scripta quæ vobis ab eo directa sunt, a nobis esse dictata juxta vestram voluntatem cognoscite. Sed et quod vos non sperabitis fieri suggestimus, et facta est synodus sacerdotum, præcedente domino apostolico, et relecta est sacrilega illius Aldeberti nefandissimi vita, et omnia opuscula illius coram synodo, pariter et epistola sanctissimæ paternitatis vestræ, ubi de illo et de Clementis dementia suggestistis; et sic gestis peractis, sententia anathematis in eos promulgata est, vel in omnes qui eorum nefandam secuti sunt sectam, cujus instar vobis a domino apostolico directum est. Et hæc coram præsentia præsentis Patris nostri, Deneardi, venerabilis presbyteri, acta sunt, et ipse vobis ore proprio poterit enarrare quod omnia ista per nos acta sunt. Nam pro certo cognoscite, sanctissime Pater, quia in omnibus paratum me offero, vestris obtemperaturum præceptis. Scio enim quia, vestris orationibus adjutus, erutus sum a tentationibus inimici, et miseris Dominus suo famulo medellam tribuit, et diversis infirmitatibus circumdatus, quantum indignus, illud apostoli sequor consolationis donum, quo ait: *Dum infirmor, tunc potens sum. Et libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabites in me per vestras sanctas preces virtus Christi; venerandas namque sorores nostras, et Dei ancillas, quæ apud limina sanctorum principum apostolorum properaverunt, quas etiam nobis vestra sancta paternitas commendare jussit, in quantum Dominus vires donare dignatus fuerit, curam earum habemus propter vestram sanctam præceptionem. Benedictionem etenim quam nobis direxistis, suscepimus; id est, poculum argenteum, et sindonem unam, quam in duplici suscepimus benedictione, eo quod a tanto Patre meruimus visitari. Et licet retribuere non valeamus, tamen ad vicem charitatis, cum magna reverentia, direximus cinnamomum uncias quatuor, piper libras II, cozumbræ libram unam. Quæ peto ut absque injuria suscipere jubeatis, et ut pro nobis orare dignemini, omnino depono. Incolumem sanctissimam paternitatem vestram divina conservet Majestas orantem pro nobis, domine et meritis apostolorum decorate Pater.*

^b EPISTOLA LIX.

GEMMULUS BONIFACIO. [A. D. 744.]

^D Domino sanctissimo, et ultimum desiderantissimo, atque cum omni affectu charitatis recolendo Patri, Bonifacio archiepiscopo provinciæ Germaniæ, Gemmulus indignus diaconus sanctæ sedis apostolicæ.

aliæque *nutulina* ac *vespertina* funderentur preces, lacendi ad Dei honorem piæque sacrorum magnificentiam solebat, et hæc in epist. 118 distinguitur a cinnamomo et costo. An styrax est? Nam et cum duobus illis jungebatur hic sup. epist. 117. An quasi cocha Zumbri est? Nam Arabibus medicis cocha suffimentum est et Zumbri cortex odoratus, de quo Isaac Abnamaran; ab illo autem suffimento sunt apud pharmacopœos catapotia seu *pilula cochicæ*, quæ fumo quasi suo catarrhos dissipant. Sup.

^b Hæc exist. sequentibus in Ingols: adiensis Co-

Venerabilibus sanctissimæ paternitatis vestræ syllabis susceptis, per præsentem gerulum Denardum venerabilem virum missis, cum omni, ut de-
cuit, veneratione atque charitatis affectu suscepisse insinuo; simul et benedictionem quam mihi misistis, quæ apud parvitatem meam super aurum et argentum accepta est, eo quod mei memorem esse in sanctis suis orationibus almitatis vestræ coronam cognovi, quem concedere mihi divina patiatur Majestas incolumem, quandiu me superna voluerit clementia superesse, ut, vestris sacris interventionibus juvatus, exercitior inveniar, Deo propitio, adversus antiqui hostis insidias repugnare. Interea, insinuastis mihi quod vobis de illis epistolis ^a sancti Gregorii mitteremus. Sed nunc minime potuimus sanctis paternitatis vestræ præceptis parere, eo quod nimis attritum atque in podagrico humore et dolore fatigatum memoratus vester presbyter per tempus cognovit, ita ut in eo me dolore afflictum relinqueret, quod et ore proprio vobis intlmabit. Sed si vita comes fuerit, et vestra mihi oratio non defuerit, quæ jussistis dum saluti fuero plenus restitutus, sanctissimæ paternitatis vestræ obtemperabo jussionibus, ut dum alia vice huc vestrum missum direxeritis, quæ præcepistis impleta esse reperiantur, ut absque tarditate quæ desideratis expleantur. Transmisimus enim per prædictum vestrum presbyterum aliquantum cozumbri, quod incensum Domino offeratis, temporibus matutinis et vespertinis, sive dum missarum celebratis solemnibus, miri odoris atque fragrantia; sed peto ut absque injuria suscipiatis, quod pura charitate dirigitur, salutans vestram sanctissimam paternitatem in Domino, et ut pro nobis orare jubeatis deosco. Sed et omnem Ecclesiam, quæ vobiscum est, per vos saluto, et ut ipsi pro me exorent. *Multum enim valet deprecatio justis assidua.* Nam et ego, licet peccator existam, tamen vestri memoriam ante sacras confessiones apostolorum faciens, orationi incumbo. Illis præmissis, optamus sanctitatem paternitatis vestræ in Domino bene valere, atque in opere quo assumptus es multo amplius fructum boni operis pullulare concedat, et ad incrementum perducere patiatur divina Majestas, Trinitas indivisa sanctitatem vestram conservet orantem pro nobis.

EPISTOLA LX.

ZACHARIAS BONIFACIO. [A. D. 745.]

Reverendissimo et sanctissimo fratri Bonifacio coepiscopo, Zacharias servus servorum Dei.

dice sancti Bonifacii ad Stephanum papam epistolæ; sed ante jam e Cæsareo Codice positæ sunt, sicuti et aliæ plures. Adjungo adhuc aliquas e tomo IX Annalium Baronii, qui eas e sanctæ Mariæ et Antonii Augustini bibliothecis exscripsit. WURD.

^a S. Gregorii. Vide quid studiosissime petere ac undecumque conquirere solebat S. Bonifacius, libros nimirum et eos maxime Patrum ac Sanctorum, ut hic epistolas S. Gregorii. SER.

^b Heref. C., Herefritho. In Epitome Ven. Bedæ: Anno 747, Herefridus vir Dei obiit. Quia vir Dei, ideo ejus monita in ærdum audiebat rex aliqui volupta-

A Cum nobis sanctissimæ fraternitatis tuæ syllabæ delatæ fuissent, etc. (Vide, inf., ep. 10 Zachariæ papæ.)

EPISTOLA LXI.

BONIFACIUS ^b HEREFRIDO. [A. D. 745.]

Dilectissimo ac reverendissimo fratri Herefrido presbytero Bonifacius servus servorum Dei æternam in Christo charitatis salutem.

Almitatis tuæ clementiam intimis obsecro precibus, ut in tuis sacrosanctis orationibus mei memor esse digneris, et jam sic narrantibus et a te venientibus jam fecisse fraternitatem tuam et facturam esse non dubito, ut ^c sancti Jacobi apostoli sententia in nobis impleatur, qua dixit: *Orate pro invicem, ut salvemini. Multum enim valet deprecatio justis assidua.*

B Præterea nos octo episcopi, qui ad unam synodum convenimus, quorum nomina ^d subter annotavimus, in commune te, frater charissime, deprecamur, ut verba admonitionis nostræ Ethelbaldo regi Mercionum interpretando et recitando annunties, et eo modo et ordine quo ad te scripta transmittimus sollicitè enumerando et prædicando illi indicaveris. Audivimus enim quia pro timore Dei personam hominis non timeas, et quod supra dictus rex aliquantum quibusdam temporibus audire dignetur tua monita. Et notum sit charitati tuæ quia hæc verba admonitionis nostræ ad illum regem propter nihil aliud direximus, nisi propter puram charitatis amicitiam, et quod de eadem gente Anglorum nati et nutriti hic per præceptum apostolicæ sedis peregrinamur, bonis et laudibus gentis nostræ lætamur et gaudemus, peccatis autem ejus et vituperationibus ejus tribulamur et contristamur. Opprobrium namque generis nostri patimur sive a Christianis, sive paganis dicentibus quod gens Anglorum, spreto more cæterarum gentium, et despecto præcepto apostolico, imo Dei constitutione, legitimas uxores dedignetur habere, et hincientium equorum consuetudine, vel rudentum asinorum more, luxuriando et adulterando, omnia turpiter sædet et confundat. Igitur si hoc scelus maximum verum sit, frater charissime, rogemus omnes communiter supra dictum regem, ut semetipsum cum populo corrigat, ne tota gens cum principe, hic et in futuro, pereat, sed ut, vitam propriam emendando et corrigendo, exemplis suis universam gentem propriam ad viam salutis dirigat, et unde peccatum antea contraxit, inde mercedem mereatur æternam. Præterea partem thymiamatis, et ^e sabanum pro benedictione et signo

rius. Videt. iv Hist., c. 29, et in Vita sancti Cuthberti.

^c Sancti Jacobi apostoli. Longe alius sancto huic Germanorum apostolo, quam apostatae Luthero de sancti Jacobi epistola sensus fuit, qui hæc, ut infra etiam patebit, citat toties, epist. 16, 18, 19, 89, alibi, et apostolo semper tribuit, eamque, ut lib. iii Mogunt. not. 48, dicebam, notis nonnullis exposuit. Infra, epist. 44, dicitur *Jacobus matertera Domini filius.*

^d Subter. In exemplaribus, quæ vidi, omnibus, desunt ea nomina.

^e Sabanum. Genus vestis ac linteæ esse, intelligi datur ex hac Uticensis Victoris, lib. iii de Persec.

puræ charitatis tibi direxinus. Sanctis operibus A
floretem et probatis moribus proficientem fraternam
dilectionem tuam atque bene valentem sancta Tri-
nitas æternaliter custodiat.

EPISTOLA LXII.

BONIFACIUS ETHELBALDO [A. D. 745.]

Domino charissimo et in Christi amore cæteris
regibus præferendo, inclita Anglorum imperii scri-
pturæ gubernanti, Ethelbaldo regi Bonifacius archi-
episcopus, legatus Germanicus Romanæ Ecclesiæ,
et Wera, et Burgardus, et Warbertus, et Abel, et
Willibaldus coepiscopi, perennem in Christo chari-
tatis salutem.

Confitemur coram Deo et sanctis angelis quia
quandocunque prosperitatem vestram et fidem in
Domino et opera bona, coram Deo et hominibus, B
per nuntios fideles audivimus, quod inter gaudentes,
et pro vobis orantes, læti gratias agimus Deo, postu-
lantes et obsecrantes Salvatorem mundi, ut vos so-
spites et in fide stabiles, et in operibus coram Deo
rectos, in principatu Christiani populi, longo tem-
pore custodiat. Quando autem aliqua dilectionis
vestræ injuria de statu regni vestri vel eventu
bellorum facta, aut, quod majus est, de salute
animæ periculosum damnum perpetratum, per au-
ditum ad nos usque pervenerit, mœror et tristitia
nos cruciat, quia gaudio vestro in Dei voluntate
congaudemus, et adversitate contristamur. Audivi-
mus enim quod eleemosynarum plurima facias, et in
hoc congratulamur, quia qui eleemosynas minimis fra-
tribus indigentibus tribuunt, iuxta veritatem evange-
licam, in die judicii elementem sententiam a Domino
auditori sunt, dicente: *Quandiu fecistis uni ex mi-
nimis meis fratribus, mihi fecistis. Venite, benedicti.
Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis
regnum a constitutione mundi.* Audivimus quoque
quod furta et iniquitates, perjuriam et rapinas, fortiter
prohibeas, et defensor viduarum et pauperum
esse dignoscaris, et pacem stabilitam in regno tuo
habeas. Et in hoc quoque laudantes Deum gavisi
sumus, quia ipsa veritas et pax nostra, quæ est
Christus, dicebat: *Beati pacifici, quoniam filii Dei
vocabuntur.*

Sed interim una malæ æstimationis fama de vita
pietatis vestræ ad auditum nostrum pervenit, qua

Vandalica, narratione: Muritta diaconus catholicus D
cum ab Elpidoforo Ariano apostata, fidei causa,
torquendus esset, priusquam, ait Victor, exueretur,
clam, furto, nescientibus cunctis, illa quibus Elpido-
forus suscipiens de fonte dudum legerat, sabana ba-
julabat. Quibus ventilatis, simulque in ostensione
cunctorum extensis, in his verbis totam ad stetum et
lacrymas commotisse dicitur civitatem: *Hæc sunt lin-
teamina, Elpidofore, minister erroris, quæ te accusa-
bunt, dum majestas venerit judicantis, et eadem ite-
rum revertitur vox infra epist. 145 ordin. Serar.
Vide. c. post baptismum, de Consecr., d. st. 4; S.
Greg., l. vii, epist. 5. Sabanum, mappa, vel scitium,
Ugottoni et Joanni de Janua. Glossæ antiquæ:
Manuergium, ad legendos manus vocatum, sabanus
autem Græcum est. Glossæ ad lib. 1 Alexandri Iat-
rosophiæ, de Passionib. Sabanum pannus subtilis.*

audita, contristati sumus, et illam optamus non
fuisse veram. Multis enim narrantibus, compertum
est nobis quod nunquam legitimam in matrimonium
uxorem duxisses, quod a Domino Deo ab ipso mundi
primordio constitutum est, et per apostolum Domini
Paulum ^a præceptum et intimatum, illo docente,
*propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem
habeat, et unaquæque virum suum.* Nam si hoc,
causa castitatis et abstinentiæ, facere voluisti, ut ab
uxoris conjunctione pro timore et amore Dei absti-
nuisses, et hoc verum et impletum coram Deo com-
probaveris, et in hoc gaudemus, quia non est repre-
hensibile, sed magis laudabile. Si autem, quod absit,
ut multi dicunt, nec legitimam accepisti uxorem,
nec castitatis abstinentiæ pro Deo servasti, sed, B
libidine dominante, in scelere luxuriæ et adulteri
famam gloriæ tuæ coram Deo et hominibus confuderis,
in hoc valde contristamur, quia et in conspectu
Dei flagitium, et coram hominibus famæ vestræ con-
fusio esse dignoscitur. Et adhuc, quod pejus est, qui
nobis narrant adjiciunt quod hoc scelus ignominie
maxime cum sanctimonialibus et sacratis Deo virgi-
nibus per monasteria commissum sit. Nam hoc pec-
catum duplex esse non dubium est. Ut verbi gratia
dicamus, cujus vindictæ reus sit puer apud dominum
suum, qui uxorem domini sui adulterio violaverit,
quanto magis ille qui sponsam Christi, creatoris
cæli et terræ, putredine suæ luxuriæ et libidinis
commaculaverit, dicente beato Paulo apostolo: *An
nescitis quia corpora vestra templa sunt Spiritus sancti;
et alibi: Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus
Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei vio-
laverit, disperdet illum Deus. Templum Dei sanctum
est, quod estis vos.* Et iterum idololatriæ servituti
adulteros et fornicatores in sermone et numero pecca-
torum jungit dicens: *An nescitis quia iniqui regnum
Dei non possidebunt? Nolite errare, neque fornicarii,
neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles,
neque masculorum concubitores, neque fures, neque
atari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces
regnum Dei possidebunt.* Apud Græcos enim et Ro-
manos, quasi blasphemiam Domino irrogasset qui
^b hoc reus sit, ut proprie de hoc peccato ante ordina-
tionem interrogatus, si reus inventus fuerit ut cum
velata et consecrata Domino ^c nonna concubisset.

Alibi: *Sabanum, pannus factus de cotone.* Math. Sil-
vaticus: *Sabanum gr. Sabanum indumentum est, pan-
nus asper abstersorius, scilicet, quo homines utuntur in
balneis, vel etiam quodlibet linteum ad hoc depu-
tatum.* WURDT.

^a Præceptum. Abuterentur hoc loco uxorii nova-
tores nostri, nisi statim subderet Sanctus, a ducendo
uxoris propter Dei timorem et amorem abstinere, non
esse reprehensibile, sed magis laudabile. Et nota quam
graviter contra eosdem novatores loquatur Sanctus,
dum sanctimonialis, seu nonnas, Dei sponsas vocat.
easque libidinose contingere scelus esse docet gravis-
simum.

^b Hoc reus. Forte, de hoc reus, vel hoc reus sit,
videlicet, fecisse.

^c Nonna. Etiam hac epist., inferius, et in duobus
conciliis infra perendis, p. 112, 113. In Caroli vero

ab omni gradu Dei sacerdotii prohibetur. Propter hoc, fili charissime, sollicite considerandum est quanti ponderis hoc peccatum esse iudicetur, ante oculos æterni iudicis, quod facientem inter idololatricæ servos constituit, et divino ministerio altaris abjicit, licet ante, peracta pœnitentia, reconciliatus sit Deo. Corpora enim per votum propriæ sponsionis et per verba sacerdotis Deo consecrata templa Dei esse per sacram Scripturam dicuntur; et ideo violatores illorum filii perditionis, juxta apostolum, esse dignoscuntur; princeps autem apostolorum Petrus, luxuriosos libidine prohibens, dixit: *Sufficit enim præteritum tempus, et reliqua, usque mortuos. Et: Pretium scorti vix unius panis est: mulier autem viri preciosam animam capit.* Et alibi: *Non grandis est culpa cum quis furatus fuerit. Furatur enim ut esurientem impleat animam, deprehensus quoque reddet septuplum. Qui autem adulter est, propter cordis inopiam, perdet animam suam.* Longum enim est enumerare quanti spirituales medici hujus peccati venenum et horrendum vituperabant, et terribiliter prohibebant, quia pene omnibus peccatis gravior et deterior est fornicatio, et veraciter dici potest laqueus mortis, et puteus inferni, et vorago perditionis. Propterea obsecramus et obtestamur, Fili charissime, clementiam tuam per Christum Filium Dei, et per adventum ejus, et regnum ipsius, ut si hoc verum sit, quod in isto scelere versaris, et vitam tuam pœnitendo corrigas, et purificando emendes. Et memoris quia indecens esse comprobatur ut imaginem Dei, quæ in te creata est, per luxuriam ad imaginem et similitudinem maligni diaboli converteris. Et tu, quem non propria merita, sed larga pietas Dei regem ac principem multorum constituit, te ipsum servum maligno spiritui per luxuriam constituas, quia, juxta dictum Apostoli, *quodcumque peccatum fecerit homo, hujus servus est.* Non solum a Christianis, sed etiam ab ipsis paganis in opprobrium et verecundiam deputatur, quia ipsi pagani, verum Deum ignorantes, naturaliter quæ legis sunt, et quod ab initio Deus constituit, custodiunt in hac re, quia, propriis uxoribus matrimonii fœdera servantes, fornicatores et adulteros puniunt. Nam in antiqua Saxonia, si virgo paternam domum cum adulterio maculaverit, vel si mulier maritata, perditio fœdere matrimonii,

Magni Constituti nibus, p. 238 et 263, *nunnanes*. Quorum Germanicam originationem assert quidem illic Amerbachius, sed neque decoram satis, neque verisimilem. Nonnos apud Ægyptios vocari monachos, et moniales *nunnas* ait Rhodiginus, l. v, cap. 12. Sanctus Hieronymus, ad Eustoch., de custod. Virg.: *Castæ, inquit, vocantur et nunnæ.* Ubi, ad probandum nonnam esse virginem, argumentum ex nomine proprio apud Suidam ducit Erasmus parum firmum. Ven. Beda, lib. de Numeris, p. 113, dicit apud Hebræos numerum dici *nonnam*, sed lege, *monam*, cum verbum *manah* valeat numerare, licet nomen illud *mona*, vel etiam *manah* in Scripturis portionem aut partem potius significet. I Reg. i, 5, et ix, 23, 26, alibi.

^a Antiqua Saxonia. Sic vocatur Germaniæ illa pars unde orta recentior in Anglia Saxonia. Nam sub

A adulterium perpetraverit, aliquando cogunt eam propria manu per laqueum suspensam vitam finire, et super bustum illius incensæ et concremæ corruptorem ejus suspendunt; aliquando, congregato exercitu femineo, flagellatam eam mulieres per pagos circumquaque ducunt, virgis cædentes et vestimenta ei abscindentes juxta cingulum, et cultellis suis totum corpus ejus secantes et pungentes, minutis vulneribus cruentatam et laceratam de villa ad villam mittunt, et occurrunt semper novæ flagellatrices, zelo pudicitie adductæ, usque dum eam aut mortuam, aut vix vivam derelinquunt, ut cæteræ timorem adulterandi et luxuriandi habeant; et Winedi, quod est scœdissimum et deterrimum genus hominum, tam magno zelo matrimonii amorem mutuum servant, ut mulier, viro proprio mortua, vivere recuset; et laudabilis mulier inter illas esse iudicatur, quæ propria manu sibi mortem intulit, ut in una strue pariter ardeat cum viro suo. Sic ergo gentiles, qui Deum nesciunt, et legem non habent, juxta dictum apostoli: *Naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, et ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.* Præterea, Fili charissime, cum tu Christianus et verus Dei cultor esse cognominaris, si in juventute adolescentiæ tuæ putredine luxuriæ inquinatus, et fetore adulterii involutus, et voragine libidinis, quasi puteo inferni demersus fueris, jam tempus est ut memor Domini tui a diaboli laqueis respicias, et a fetore luxuriæ sordidatam animam laves. Jam tempus est ut pro timore Creatoris tui tale piaculum iterare et maculare ultra non præsumas. Tempus est ut multitudini pereuntis populi parcas, quæ, sequendo exempla peccantis principis, cadebat in puteum mortis, quia quantoscunque vel per bona exempla ad vitam cœlestis patriæ contrahimus, ut per mala exempla ad perditionem sequentes præibimus, de tantis procul dubio ab æterno iudice vel pœnas vel præmia accepturi sumus. Si enim gens Anglorum, sicut per istas provincias divulgatum est, et nobis in Francia et Italia impropertur, et ab ipsis paganis improperturum est, spretis legalibus connubiis, luxuriando et adulterando, ad instar Sodomitanæ gentis, scœdam vitam vixerit, de tali commistione meretricum æstimandum est degeneres populos, et ignobiles, et furentes libidine, fore procreandos, et ad extremum

D Domini annum 409, cum ad opem contra hostes ferendam Saxones evocassent, iis etiam apud se habitandi locum dedere, quem et vi paulatim retinuerunt atque amplificarunt illi. Hinc novi Saxones, vel Anglosaxones in Anglia; Saxones vero simpliciter, an vero Altsaxones, ut epist. 121, seu antiqui Saxones, in Germania sunt. Beda, l. i, cap. 10, 11, 15, Hist., et lib. v, cap. 10, 11 et 12. Sed de illa, ejusque populis, dixi lib. iii Mog., not. 1. Pulchra vero hic subjiciuntur ethnicæ Germanicæque severitatis in adulteros exempla, quæ sanctus laudat Bonifacius, sicut *villicum iniquitatis laudavit Dominus*, quoad ea quæ in ejus facto bona, non quoad omnia, Luc. xvi. Neque enim laudandum quod aut propria sibi manu mortem inferret quis, aut, ut inferret, cogercetur.

am plebem, ad deteriora et ignobiliora ver-
 , et novissime nec in bello sæculari fortem,
 de stabilem, et nec honorabilem hominibus,
 amabilem, esse venturam, sicut aliis genti-
 pania, et Provinciæ, et Burgundionum popu-
 ligit, quæ sic a Deo recedentes fornicatæ sunt,
 adex omnipotens talium criminum ultrices
 per ignorantiam legis Dei, et per Saracenos,
 et sævire permisit. Et notandum quod in illo
 aliud immane flagitium subterlatet, id est,
 liam, quia dum illæ meretrices, sive monaste-
 tre sæculares, male conceptas soboles in pec-
 nuerint, eas sæpe maxima ex parte occidunt,
 plentes Christi Ecclesias filiis adoptivis, sed
 s corporibus, et inferos miseris animabus sa-

Præterea nuntiatum est nobis quod multa B
 la Ecclesiarum et monasteriorum fregisses, et
 ses inde quasdam facultates. Et hoc si verum
 ratum grande esse dignoscitur, testante sacra
 ra, quæ ait : *Qui abstulerit aliquid patri vel
 t dicit: Hoc non est peccatum, homicidæ parti-
 . Pater noster sine dubio Deus est, qui nos
 mater nostra Ecclesia, quæ nos in baptismo
 Mer generavit : ergo qui Christi pecunias et
 m fraudabit vel rapiet, homicida ante conspe-
 isti iudicis esse deputabitur. De quo quidam
 iam dicebat : *Qui rapit pecuniam proximi sui,
 item facit ; qui autem pecuniam Ecclesiæ abstu-
 verit legium facit.**

lectur quod præfecti et comites tui majorem C
 iam et servitum monachis et sacerdotibus
 t, quam cæteri ante Christiani reges fecissent.
 postquam apostolicus pontifex sanctus Grego-
 ab apostolica sede missis prædicatoribus,
 cæ fidei gentem Anglorum ad Deum verum
 ita, privilegia Ecclesiarum in regno Anglorum
 rata et inviolata permanserunt usque ad tem-
 Ceolredi regis Mercionum, et b Osredi regis
 am et Berniciorum. Hi duo reges hæc duo pec-
 axima in provinciis Anglorum, diabolico in-
 , suis exemplis sceleratis contra præcepta evan-
 et apostolica Salvatoris nostri, publice facien-
 straverunt, et in istis peccatis commorantes,
 in superstitione et adulterio nonnarum, et
 a monasteriorum, justo iudicio Dei damnati,
 nine regali hujus vitæ abjecti, et immatura D

olradus. In Bed., lib. v Hist., 14, Cænredus,
 Epit. Ceolredus. Sed illo l. v, c. 20, duo
 di, et ambo Merciorum reges. Prior nobiliss,
 Beda, regni sceptrum reliquit, et Romæ factus
 usq. Posterior filius Edilredi regis, qui rex
 lus postea monachus et abbas, l. v, cap. 20.
 ilredo posteriore sermo hic, de cuius damna-
 fra, epist. 21 et 71. Et successit Edilwaldus, inquit
 noctis morte fraudulenta miserabiliter peremptus
 it. Beonredus regnare cæpit.
 radus. Rex Nordanhumbro-
 rum, regnavit annis XI, lib. v, cap. 19 Bed.;
 ipit. : Anno 716, Osredus rex Nordanhumbro-

et terribili morte præventi, a luce perpetua extranei,
 in profundum inferni, et tartarum abyssi demersi
 sunt. Nam Ceolredum præcessorem venerandæ cel-
 situdinis tuæ, ut testati sunt qui præsentibus fuerant,
 apud comites suos splendide epulantem malignus spi-
 ritus, qui eum ad fiduciam damnandæ legis Dei sua-
 dendo pellexit, peccantem subito in insaniam mentis
 convertit, ut sine pœnitentia et confessione furibun-
 dus, et amens, cum diabolo sermocinans, et Dei
 sacerdotes abominans, de hac luce sine dubio ad
 tormenta inferni migravit. Osredum quoque spiritus
 luxuriæ fornicantem, et per monasteria nonnarum
 sacratas virgines stuprantem, et furentem, agitavit,
 usquequo ipse gloriosum regnum et juvenilem vi-
 tam, et ipsam luxuriosam animam contemptibili et
 despecta morte perdidit. *

Quapropter, Fili charissime, cave tibi a fovea in
 quam vidisti coram te alios incidisse. Cave tibi a
 jaculis antiqui hostis, per quæ propinquos proprios
 coram te vulneratos cadere vidisti. Attende tibi a
 laqueo insidiatoris, in quo notos et commilitones tuos
 videbas strangulatos, et præsentem vitam et futuram
 perdere. Noli talium ad perditionem exempla sequi.
 Tales enim, juxta prophetiam sacræ Scripturæ, sunt
 qui angustiaverunt justos, et qui abstulerunt labores
 eorum, in die iudicii dicturi sunt : *Erravimus a via
 veritatis, et justitiæ lumen non luxit nobis. Et sol non
 est ortus in nobis ; et viam Domini ignoravimus ; et
 quid nobis profuit superbia ? Aut quid divitiarum jectio
 contulit nobis ? Transierunt omnia illa tanquam
 umbra, et tanquam nuntius præcurrens, et tanquam
 navis quæ pertransit, cujus non est vestigium invenire,
 aut tanquam avis transvolans in aere. Et post pauca :
 Sic et nos rati continuo desivimus esse. In malignitate
 namque consumpti sumus. Talia dixerunt in inferno
 hi qui peccaverunt, quoniam spes impii tanquam lan-
 guis est, quæ a vento tollitur, et tanquam spuma gra-
 cilis, quæ a procella dispergitur, et tanquam fumus,
 qui a vento diffusus est, et tanquam memoria hospitis
 unius diei prætereuntis. Et illas : Numerus dierum
 vitæ hominis, si multum, centum anni, quasi parvula
 gutta, de magno mari deputatus est. Hæc enim omnia,
 secundum auctoritatem sacræ Scripturæ, rerum col-
 latione simillima sunt. Sic et Jacobus, frater Domi-
 ni et apostolus, de impio divite disputans, dixit :
 Sicut flos feni transibit : exortus est enim sol cum ar-*

rum interfectus est, et rex Merciorum Ceolredus de-
 functus est. Et cap. 23, post hunc occisum dicitur
 fuisse rex Nordanhumbro-
 rum Cænredus, cui successit
 Oricus, cap. 24 ; et huic Ceolvulfus frater Cœuredi,
 qui antea regnavit, ibid. : huic Eadberdus in Epit.,
 anno 737. Et ideo hunc Osredum juvenilem et luxu-
 riosum vitam perdidisse ait sanctus Bonifacius.
 Nota hic tristes regum Dei leges contemptentium,
 sacra violantium, nimiumque juvenantium, exitus.

* Post hoc verbum perdidit, hæc leguntur apud
 Baronium tom. IX, p. 175 : *Carolus quoque princeps
 Francorum, multorum monasteriorum eversor et eccle-
 siasticarum pecuniarum in usus proprios commutator,
 longa torsione et verenda morte consumptus est. Deum
 pergitur : Quapropter, fili charissime, etc. WURD*

dore, et arefecit fenum, et flos ejus decidit, et decor vultus ejus deperit, ita et dives in itineribus suis marcescet. Et ipsa Veritas in Evangelio proponens dixit: Quid enim proderit homini, si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur?

EPISTOLA LXIII.

BONIFACIUS * CUTHBERTO.

[A. D. 745.]

Spiritualis affinitatis necessitudine copulando fratri, archiepiscopatus infula sublimato, coepiscopo Cuthberto Bonifacius, legatus Germanicæ catholicæ, apostolicæ, Romanæ Ecclesiæ, optabilem in Christo charitatis salutem.

Scriptum est enim in libro Salomonis: *Beatus homo qui invenit amicum, cum quo possit loqui, quasi cum semetipso.* Cum muneribus munificentia vestrae dulcissimas literas fraterna charitate interlitas, magnas Deo et vobis gratias agentes, filio vestro diacono Cyneberto offerente, suscepimus. Vivæ vocis quoque mellifluis colloquia vestra de fraternis consiliis per illum nobis charitas vestra mandavit. Quæ consiliorum spiritualia colloquia optamus ut, Deo volente, quandiu in hac mortali vita vivamus, inter nos jugiter insinuentur, illo præstante a quo solo ^b sancta desideria, recta consilia et justa sunt opera: vos melius et plenius quibus Deus donavit multis, et prudentius nosse, et melius plenius posse; nos quasi in paucis fideles vestri et devoti, studeamus ^c instrui aureo cœlestis amoris vinculo, quod rumpi non potest, invicem catenati. Nam labor nostri ministerii unius et ejusdem causæ esse dignoscitur; et æqualis speculatio in curis Ecclesiarum sive populorum nobis credita est, sive in docendo, sive in artando et monendo, sive in defendendo canonicos gradus vel plebeios. Idcirco humillime ut illa insinuaverit, similia faciamus. Major enim nobis sollicitudo Ecclesiarum et cura populorum propter pallia credita et recepta, quam cæteris episcopis, qui proprias tantum procurant parochias, incumbit. Propterea, charissime, non quia vestrae prudentiæ opus sit rusticitatis nostræ statuta audire vel legere, sed propter bonam et humilem, et sanctam voluntatem vestram, putamus vos libentius scire velle, quam nescire, quæ hic sacerdotes nobiscum servanda decreverunt, vobis emendanda et corrigenda destinamus. Decrevimus autem in nostro synodali conventu, et confessi sumus ^d fidem catholicam, et unitatem, et subjectionem Romanæ Ecclesiæ, sine tenus vitæ nostræ, velle servare, sancto Petro et vicario ejus velle subijci, synodum per omnes annos congregare, metropolitanos pallia ab illa sede quærere, et, per om-

nia præcepta sancti Petri canonicè sequi desiderare, ut inter oves sibi commendatas numeremur. Et isti confessioni universi consensimus, et subscripsimus, et ad corpus sancti Petri principis apostolorum direximus, quod gratulando clerus et pontifex Romanus suscepit. Statuimus ut per annos singulos canonum decreta et Ecclesiæ jura, et norma regularis vitæ in synodo legantur et recuperentur. Decrevimus ut metropolitanus qui sit pallio sublimatus hortetur cæteros, et admoneat, et investiget quis sit inter eos curiosus de salute populi, quisve negligens servus Dei. Venationes, et silvaticas vagationes cum canibus, et ne accipitres et falcones habeant, prohibuimus. Statuimus ut per annos singulos unusquisque presbyter episcopo suo, in Quadragesima, rationem ministerii sui reddat, sive de fide catholica, sive de baptismo, sive de omni ordine ministerii sui. Statuimus ut singulis annis unusquisque episcopus parochiam suam sollicitè circumeat, populum confirmare, et plebem docere, et investigare, et prohibere paganas observationes, divinos vel sortilegos, auguria, phylacteria, incantationes, vel omnes spurcitas gentilium. Interdiximus servis Dei ne pompato habitu, vel sagis, vel armis utantur. Statuimus quod proprium sit metropolitano, juxta canonum statuta, subjectorum sibi episcoporum investigare mores, et sollicitudinem circa populos, quales sint; et moneat ut episcopi a synodo venientes, in propria parochia, eum presbyteris et abbatibus conventum habentes, præcepta synodi servare insinuando præcipiant; et unusquisque episcopus, si quid in sua diocesi corrigere vel emendare nequiverit, itidem in synodo coram archiepiscopo, et palam omnibus, ad corrigendum insinuet, eodem modo quo Romana Ecclesia nos ordinatum cum sacramento constrinxit ut si sacerdotes vel plebes a lege Dei deviasse viderim, et corrigere non potuerim, fideliter semper sedi apostolicæ et vicario sancti Petri ad emendandum indicaverim. Sic enim, mi fallor, omnes episcopi debent metropolitano, et ipse Romano pontifici, si quid de corrigendis populis apud eos impossibile est, notum facere, et sic alieni fient a sanguine animarum perditarum; de cætero, frater charissime, quia nobis æqualis labor et majus periculum imminet quam cæteris sacerdotibus, quia canones antiqui præcipiunt ut omnes metropolitani sciant sollicitudinem totius provinciæ gerere, et (ut verbi gratia dicam, sicut timeo) navem gubernandam inter fluctus feri maris semel suscepimus, quam nos caute regere, nec sine peccato dimittere valeamus. Qua-

* Cuthberto. Sup. epist. 70. Digna vero hæc epistola quæ ab animarum pastoribus omnibus, præsertim vero episcopis et archiepiscopis, craberrime legatur. SER.

^b Sancta desideria. Ex oratione nota *Deus a quo sancta*, etc., quæ, ut hinc apparet, vetustissima. SER.

^c Instrui. Distinguatur commate a sequenti nomine, *aureo*. SER.

^d Fidem Catholicam. Principium decretorum optimum,

quod in sancti Bonifacii sacello, hic nuper, ut habetur l. III Mog., not. 47, renovato, uncialibus merito literis expictum. Reliqua statuta sunt octo, vel novem, sane quam utilissima. Post quæ disputat sanctus Bonifacius, *an relinquere possit suscepta semel animarum cura?* Vide causam 7, q. 1, præsertim c. *Sicut vir*, de pallio, epist. 122, l. III Mog., not. 26, et Grat., dist. 100, et x, de auct. et usu pallii. Paulus Scaliger, orat. ad pontif. SER.

ut quidam sapientium dicit, si periculosum est navem inter fluctus caute non regere, quanto periculosius est eam undis tumescentibus fluctuantem in tempestate relinquere? Et idcirco Ecclesia, quæ velut navis magna per mare mundi hujus enavigat, quæ diversis tentationum fluctibus in hac vita tunditur, non est tamen relinquenda, sed regenda. Cujus rei in exemplo priores Patres habemus Clementem, et Cornellum et cæteros complures in urbe Roma, Gyprianum in Carthagine, Athanasium in Alexandria, qui sub paganis imperatoribus navem Christi, inocharissimam sponsam ejus, Ecclesiam scilicet, docendo, defendendo, laborando et patiendū usque ad sanguinis effusionem, gubernabant. Possum enim de memetipso pro certo, juxta vocem Cantici canticorum, dicere: *Filii matris meæ pugnaverunt contra me; posuerunt custodem in vineis, vineam meam non custodisti. Vineam enim, secundum Nahum prophetam, Domini Sabaoth domus Israel est; nunc videlicet Ecclesia catholica esse comprobatur, cujus synodum congregandam et hortandam a jussu pontificis Romani, et rogatu principum Francorum et Gallorum, sub spe restaurandæ legis Christi, suscepi, circumfodi, cophinum stercoris apportavi, sed non custodivi. Cum autem expectarem ut faceret uvas, fecit labruscas. Et, juxta alium prophetam: *Mentietur opus olivæ, et campi non facient escas. Sed proh dolor! officium laboris mei rerum collatione simillimum esse videtur cani latranti, et videnti fures, et latrones frangere, et subfodere, et vastare domum domini sui, et quia defensionis auxiliares non habeat, submurmurans ingemiscat et lugeat. Nunc autem, quod mihi in tali periculo posito justum et cautum esse videtur, salubre consilium vestrum quærens, et scire desiderans, insinuo libertatem prædicandi; dico, ut in Actibus apostolorum Paulus apostolus sacerdotibus intimavit, dicens: *Contestator vos hodierna die, quia mundus sum ab omnium sanguine. Non enim subterfugi quominus annuntiarem vobis omne consilium Dei. Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivisti sibi sanguine suo. Regnum, inquit, Dei inter vos ambulans prædicavi, ut me alienum ab omnium perditione servarem. Nam Apostolus episcopum, propheta speculatorem, Salvator mundi pastorem Ecclesiæ sacerdotem appellat, et omnes tacentem peccata populi doctorem, sanguinis animarum perditarum sub silentio [reum] esse eomprobant. Propter hoc horribilis, et maxima necessitas cogit, ut, juxta dictum Apostoli, *nos forniam debeamus exhibere fidelibus, hoc est, nisi me fallat opinio, ita juste vivendum doctori, ne dicta sua repugnantibus factis evacuet, et ne cum sibi de proprio caute vivat, tacens alieno damnetur peccato. Quia ad hoc est Ecclesiæ Dei præpositus, ut non solum bene vivendo aliis exemplo instituat, sed****

* Jussu pontificis. Vides hic quomodo episcopatum archiepiscopatumque non ambierit sanctus Bonifacius, sed eum a pontifice jussus, a principibus Fran-

etiam fiducialiter prædicando singulis ante oculos peccata sua constituat; et quæ poena maneat duos, et quæ gloria obediētes, ostendat, quia, juxta verbum Domini ad Ezechielem, cui dispensatio verbi commissa est, etiam si sancte vivat, et tamen perditæ viventes arguere aut erubescat, aut metuat, cum omnibus qui eo tacente perierint perierit. Et quid ei proderit non puniri suo, qui puniendus est alieno peccato? Taciturnitatem quidem sacerdotis Dominus ad Ezechielem loquens terribiliter prohibet, et speculatorem sacerdotem appellat, ut sicut speculatoris est de loco altiori plus omnibus contemplari, ita sacerdos debet esse meritorum sublimitate celsior, et majoris scientiæ habere gratiam, qua possit cæteros instruere. *Audiens, inquit, divinus sermo, sermonem annuntiabis iis ex me.* Indicat ut hoc dicat sacerdos, quod ex divina lectione didicerit, quod illi Deus inspiraverit, non quod humani sensus invenerint; *Annuntiabis iis, inquit, ex me, non ex te; mea verba loqueris, non est quod ex his, tanquam de tuis, inferis. Ex me, inquit, iis annuntiabis. Si me dicente impio: Impie, morte morieris, non fueris locutus, ut se custodiat impius in via sua, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem vero ejus de manu tua requiram.* Ac si aperte dicat: Si ei peccata sua non annuntiaveris, et si eum non argueris, ut convertatur et vivat, et te qui eum non increpasti, et eum, qui te tacente peccavit, flammis perennibus tradam. Non simus ergo tam saxei, vel tam ferrei pectoris, ut nos ista verba Domini non terreant. Non simus tam alienati a fide, ut istis verbis Domini non credamus; sed excitemus et exhortemur fratres nostros venerandis verbis sancti Petri apostoli: *Sobrii estote, et vigilate, et excitamini, quia adversarius vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit quærens quem devoret: cui resistite fortes in fide, scientes eandem passionem quæ in mundo est vestræ fraternitatis feri.* Et episcopos synodi nostræ subjectionis, adjuratione sancti Pauli apostoli admoneamus Timotheo dicentis: *Testificor coram Domino et Jesu Christo, qui judicaturus est vivos et mortuos, per adventum ipsius, et regnum ejus: prædica verbum, insta, opportune importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina. Est enim jam prædictum ab apostolis tempus, cum sanam doctrinam non sustinent, sed ad sua desideria coacervant sibi magistros, etc.* Clamemus in fortitudine, juxta dictum prophetæ, quia annuntiamus pacem in terris hominibus bonæ voluntatis. Ille namque in fortitudine clamat, quem nec metus, nec verecundia, prædicare verbum vitæ impedit. Contendamus, auxiliante Domino, ut non simus inter illos falsos pastores ovium quos propheta accusat, dicens: *Hæc dicit Dominus Deus: Væ pastoribus Israel, qui pascebant senetipsos. Nonne greges pascuntur a pastoribus? Lac comedebatis, et lanis operiebamini, quod crassum erat occidebatis; gregem autem meum non pascebatis, quod*

eorum Gallorumque rogatus eoperit, et captum quam vigilanter ac sedulo gesserit, libenterque, si licuisset, eo se abdicare voluerit. SEN.

infirnum fait non consolidastis, quod agrotum non sanastis, quod fractum est non alligastis, et quod abjectum non reduxistis, quod perierat non quaesistis; sed cum austeritate imperabatis, et cum potentia, et dispersæ sunt oves meæ, eo quod non esset pastor, et factæ sunt in devorationem omnium bestiarum agri. Væ, quod propheta dicit, pro maledictio posuit. Per pastores episcopos significat; greges Domini, id est, fideles populos ad pascendum. Sed semetipsos pascunt, qui non populi salutem, sed suas voluntates attendunt. Læc et lanæ ovium Christi, oblationibus quotidianis ac decimis fidelium, suscipiunt, et curam gregis Domini deponunt. Non sanant spirituali consilio infirrum peccatis, non solidant sacerdotali ope diversis tribulationibus factum, non revocant erroneum ad viam salutis, non requirunt sollicitudine pastoralis veniæ jam desperatione perditum, nec afflictos contra violentiam potentium, qui in eos, ferarum more, deserviunt, defendunt; nec divites peccantes vel potentes non solum non arguunt, sed etiam venerantur. Et ideo minaciter superbiam talium sermo divinus contundit dicens: *Væ pastoribus Israel!* Et iterum: *Propterea, pastores, audite verbum Domini. Hæc dicit Dominus: Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, et cæpsare eos faciam, ut ultra non pascant gregem, nec pascant amplius semetipsos.* Quod quid est aliud, quam: Pastores qui semetipsos, non greges, pascunt, de sublimitate honoris inter reprobos et inter maledictos projiciam? Sed ad hæc omnia quis non tremiscat, nisi qui futura non credit? Omnia quæ Deus voluit observari tam aperte posuit, et sui nominis auctoritate firmavit, ut ea facilius (quod dictu quoque nefas est) contemnamus, quam nos non intelligere tam aperta et divina mentiendo fingamus. Quomodo audivimus, *Hæc dicit Deus?* Quis futurum esse non credat quod dicit Deus, nisi qui Deo non credit? Horum et his similium consideratione perterritus sum, et timor et tremor venerunt super me, et pene contexerunt me peccatorum meorum tenebræ, et semel susceptum gubernaculum Ecclesiæ libuisset et placuisset mihi omnino diinittere, si valerem, vel exempla Patrum vel Scripturas sacras consentaneas invenire.

Idcirco, frater charissime, quia hæc omnia ita se habent, et veritas fatigari potest, vinci autem et falli non potest, fatigata mens nostra confugiat ad illum qui per Salomonem dicit: *Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo et ne innitaris prudentiæ tuæ in omnibus viis tuis. Cogita illum et ipse dirigit gressus tuos.* Et alibi: *Turris fortissima nomen Domini. Ad ipsam confugit justus, et salvabitur.* Stemus in justitia, et præparemus animas nostras ad tentationem, ut sustineamus sustentationem Dei, et dicamus ei: *Domine, refugium factus es nobis a generatione et pro-*

^a Præterea non. Utilis admonitio de interdicensa femiuis peregrinatione longinqua præsertim, etiamsi pietatis præ se speciem ferat. Sunt enim personarum circumstantiarumque aliarum rationes, quarum interdum περιπατοι και οὐδητοι επιδημιαι, ut loquitur ad Rom. hom. 2 sanctus Chrysost. S. R.

genie. Confidamus in eum qui nobis onus imposuit. Quod per nos portare non possumus, portemus per illum qui est omnipotens, qui dicit: *Jugum enim meum suave est, et onus meum leve.* Stemus in prælio in die Domini, quoniam dies angustiae et tribulationis venerunt super nos. Moriamur, si Deus voluerit, pro sanctis legibus patrum nostrorum, ut hæreditatem cum illis æternam consequi mereamur. Non simus canes muti, non simus taciti speculatores, non simus mercenarii lupum fugientes, sed pastores solliciti, vigilantes super gregem Christi, prædicantes majori et minori, diviti ac pauperi omne consilium Dei, omnibus gradibus vel ætatibus, in quantum Deus donaverit posse, opportune, importune, eo modo quo sanctus Gregorius in libro Pastoralis conscripsit. Præterea non taceo charitati vestræ, quia omnibus servis Dei, qui hic vel in scriptura, vel in timore Dei, probatissimi esse videatur, displicet quod bonum et honestas et pudicitia vestræ Ecclesiæ illuditur, et aliquod levamentum turpitudinis esset, si prohiberet synodus, et principes vestri, mulieribus et velatis feminis illud iter, et frequentiam, quam ad Romanam civitatem veniendo et redeundo faciunt, quia magna ex parte pereunt, paucis remeantibus integris. Perpaucæ enim sunt civitates in Longobardia, vel in Francia, aut in Gallia, in qua non sit adultera vel meretrix generis Anglorum, quod scandalum est, et turpitudine totius Ecclesiæ vestræ. Ille autem qui laicus homo, vel imperator, vel rex, vel aliquis præfectorum, vel comitum, sæculari potestate fultus, sibi per violentiam rapiat monasterium de potestate episcopi, vel abbatis, vel abbatissæ, et incipiat ipse vice abbatis regere et habere sub se monachos, et pecuniam possidere quæ fuit Christi sanguine comparata, talem hominem nominabant antiqui Patres raptorem et sacrilegum, et homicidam pauperum, et lupum diaboli intrantem in ovile Christi, et maximo anathematis vinculo damnandum ante tribunal Christi. De talibus memorare sancti Pauli apostoli ad Timotheum dicentis: *Divitiis hujus sæculi præcipe non superbe sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, qui præstat omnia.* Talibus, si Ecclesiæ correptionem non recipiunt, ethnici et publicani sunt, nec vivis nec mortuis communicat Ecclesia Dei. Talibus, quoniam et hic et ibi reperiuntur, cum tuba Dei clangamus, ne tacentes damnemur. Supervacua iis et Deo odibilem vestimentorum superstitionem omni intentione prohibere stude, quia illa ornamenta vestium (ut illis videtur, quod ab aliis turpitudine dicitur) latissimis clavis, vermium imaginibus clavata, adventum Antichristi, ab illo transmissa, præcurrunt, illis calliditate, per ministros suos, introducere intra claustra monasteriorum fornicationem et luxuriam.

^b Vermium. Testes quæ inserta quædam versicoloria, quasi emblemata, vermiumque imagines, habent. Vermiculatum apud Nonnium pro minuto atque minuto. Apud Ciceron., III de Orat., et Plin., I. xxxvi, c. 25. *pacimentum aut emblemata vermiculatum, id est, muscum, seu, ut non male dicitur hodie,*

EPISTOLA LXIV.

ACHARIAS BONIFACIO. [A. D. 747.]
dissimo et sanctissimo Bonifacio coepi-
tharias servus servorum Dei.
nos admonet beatus apostolus Paulus, etc.
ep. 9 Zachariæ papæ.)

EPISTOLA LXV.

ARIAS PIPPINO ET ALIIS [A. D. 747.]
excellantissimo atque Christianissimo
fori domus, etc., Zacharias episcopus, etc.
magno gaudemus in Domino, etc. (*Vide
Zachariæ papæ.*)

| A EPISTOLA LXVI.

FACIUS VIRIS IN GALLIA RELIGIOSIS.

[A. D. 747.]

na legatus Germanicus sanctæ Romanæ
tris religiosi ac Dominum timentibus in
icordum constitutis.

gnitum esse reor pluribus qualiter Caro-
r illustri, qui in regno Francorum simul
ano suo Pippino dominatur, locum in
dila, aptum ad monasterium constru-
concessit et perpetualiter servis Domini
Ideo placuit nobis ut eundem locum
ris terminis consistit adnotemus, et ido-
as qui in prædicti principis traditione et
ipsis loci adfuerunt subterfirmemus. Est
equilur, terminus ecclesiæ et monasterii
atoris, quod situm est in littore fluminis
mum in orientali plaga fons rivi, qui vo-
nbenbach, et sic vadit per illum rivum
latrat in Australem Hunam, inde transit
hambuog, qui a quibusdam dicitur Kuffseo,
usque ad introitum Ubtinabach in alte-
a; inde transit in caput rivi qui voca-

Quemadmodum enim ab Achæo *Achaicus*,
μουσαϊκὸν μουσαϊκός. SEN.

Philipus Vorburgius, Historiarum
pag. 425, et Cointius, ad annum 747,
hanc e Browero quoque exhibent. Eam-
sanctæ Rote tribunali exhibuerunt sub
rioris sæculi Fuldenses, sed paulo alia
ntes lectiones ex multis paucas seligam.
sula apud Browerum legitur: *Anno do-
arnationis*, Fuldenses legunt *anno divinæ
is*. Hi mense Martii 12 die, ille mense
die, representat. Tres ultimos testes
præfectos, Fuldenses presbyteros nuncu-
verus: *Signum Bonifacii archiepiscopi,
artam pro notitia omnium conscribi jus-
Fuldenses: Qui hanc chartam notitiæ
scribi iussit*. Item Fuldenses, ubi Bro-
itione et vestitione legit, legunt *traditione*
t. In nominibus propriis porro diversita-
ræ. Post has hujus chartæ ex archivo
litiones, tertia nuper prodiit, in qua pars
juxta apud Browerum et Fuldenses pos-
ta invertitur, ut prima fiat, et prima eva-
ra, ubi item loco *primum a Megenhelmo*,
as a *Megenhelmo*. Ad hæc novella hæc
tit Broweriana et Fuldensia hæc verba:
um his terminis circumscriptis Domino et
stro et a prædicto: ne mutationum alia-
nem faciam. Neque paucula hæc mo-
bulimus, cum laudata chartula inter Ful-
en ducat. Nolo tamen quisquam suspi-

A tur Rodenbach, inde in caput Wolfesbahes, et
sic in rivum ejus, usque quo intrat in Biberaba et
per littus illius deorsum usque in ostia Larbrunnen;
inde vadit ad locum, ubi alter Crumbenbach intrat
in Treisbach, et sic sursum per rivum Crumbenbach
usque ad caput ejus; inde transit in summitatem
Rosberges, et sic per siccum torrentem iterum vadit
in Hunam et deorsum per littus ejus usque in ostia
Martbaches; inde vadit ad locum, ubi flumen Lutire
intrat Fuldam, et sic sursum per littus Lutire usque
in ostia Biunbaches, et per rivum ejus sursum usque
in caput ejus; inde trans viam quæ dicitur Antsan-
via, usque in viam quæ vocatur Ortheswehe; inde
vadit in volutabrum, quod est in monte qui dicitur
Himele-berg; inde transit in caput rivi qui vocatur
Sealke-bach, et sic per littus ejus usque quo intrat
in Flledena; inde deorsum usque ad ostia Scammun-
fuldæ, et ab ostio ejus sursum usque quo ipsum flumen
dividitur in freta; inde transit inter media freta, quæ
nascuntur de flumine Fulda et sic vadit in caput
rivi qui dicitur Sudromilbach, et inde pergit ad
caput supradicti fontis Crumbenbach. Sic enim lo-
cus traditus est a Pippino cum his terminis circum-
scriptis, Domino et Salvatori nostro et a prædicto
principe Carolomanno, ut sit commendatus idem
locus et utilis Deo et Salvatori nostro usque in finem
sæculi, ad congregandos et nutriendos servos ejus
absque ulla impeditione vel usurpatione aliorum.
Supponuntur deinde signa sive cruces Bonifacii ar-
chiepiscopi, Burchardi episcopi, Sturmii abbatis,
Megenhelmi presbyteri, Folcheranni presbyteri, Me-
gingozi presbyteri, Traundis præfecti, Luitfridi præ-
fecti, Runolfi præfecti. Clausula est: Anno domi-
nicæ Incarnationis 747, principatus vero nobilium
virorum Carolomanni et Pippini fratris ejus anno 6,

etur me illam hoc facto in suspicionem falsi vocare
velle. Etsi enim cum in initio tum in fine aliqua oc-
currunt quæ emunctæ naris criticis non omnibus sæ-
tisfactura videantur, attamen ad te minum mona-
sterii Fuldensis quod attinet, credo, illum recte ha-
bere, cum is ultra quatuor passuum millia, quæ
huic loco assignata esse ex historicis discimus, non
comprehendat; ad testes vero, et ii recte habere vi-
dentur; quis enim potiori jure subcripsisset quam
fundator Bonifacius, episcopus Burchardus, ex parte
diocæsanus Sturmus primus loci rector futurus, et
priorum clerici et presbyteri? Annus forte alicui
scrupulum moveat: insolitum enim videtur Bonifa-
cium anno 747 primum sollicitum fuisse de termi-
nis Fuldensis loci in chartam referendis, cum eos
modo ante triennium describi curasset. Sed arbitra-
mur, sanctum archiepiscopum, cum rescivisset Ca-
rolomanum, a quo fundum acceperat, regimine
abdicatorum esse, statim cogitasse de ejusdem loci
confirmatione a Pippino impetranda. Fam vero, ut
certius obtineret, optimum erat consilium ut testes
qui descriptioni finium adfuerant ante biennium
convocaret, eosque ut chartæ Pippino exhibendæ
subscriberent rogaret. Hæc pro chartæ ipsius cor-
pore vindicando, initium enim et clausulam ejus
nemini præstamus. Sed neque alicui præstare velim
testes hos, quos Bonifacius annis 744 et 747 ex fa-
cili potuit Fuldæ congregare, tam facile potuisse a
Pippino rege Atinlaci in Campania anno 755 con-
gregari. WCAOT.

mense Martio, 22 die. Scripta est hæc notionis A charta in Fuldensi monasterio primum a Megenhelmo presbytero, jussione et permissi^one divina.

EPISTOLA LXVII.

BONIFACIUS ANDHUNO.

[A. D. 747.]

Dilectissimo in Christo charitatis vinculo nodato Patri Andhuno visceralem salutem.

Quare non transmisisti vestimenta quæ debuisti mittere de ^a Fresarum provincia? Nunc, per Deum omnipotentem, extemplo fac ut veniant. Indica nobis aliquid de episcopo nostro, an ad synodum ducis occidentalium provinciarum perrexisset, an ad filium ^b Carolomanni; et per epistolam nobis rescribe, et hunc pergentem nuntium iterum cito reverti nomine Hartleih, quæso te, domine, ut facias eum illic manentem sine labore et huc pergentem. Valet, o flores Ecclesiæ, et orate pro nobis, et nos pro vobis, ut pax Christi maneant in vobis. Amen.

^a *Fresarum*. Qui nunc *Frisii* et *Frisiones*, vocati sunt *Fresæ*, *Fresi*, *Fresones* in Beda, lib. v, cap. 10 et 12; in Vita Cuthberti c. 44, et lib. vi de *Ætat*; itemque semper in *Annal. Franc.*; hic in ep. 97 (nunc 94). Unde vero, id attigi lib. ii *Mog.* c. 19 et in notis S. Kiliani cap. de Francis. *Særa*.

^b Non videtur Carolomannus regnum suum nude Pippino resignasse, sed eum tantum filii tutorem, usque dum ad justam ætatem venisset, constituisse. Id prodit hæc epistola ad Andhunum abbatem in Frisiæ provincia, in ea enim dicitur: *Indica mihi aliquid de episcopo nostro, an ad synodum ducis occidentalium provinciarum perrexisset, an ad filium Carolomanni*. Episcopus de quo quærit est Bonifacius, et filius Carolomanni, Drogo, quem, ut educaretur, in Austrasia Pippinus reliquit. Videtur ergo epistola hæc scripta hoc ipso tempore quo nondum omnibus innotuisset Pippinum universum Franciæ regnum sibi appropriasse. Nam postea id notissimum fuit (*Eccardus, l. c., p. 478*). WURUT.

^c De personis ad quas præsens data est epistola, notamus e *Pagi critica*, ad an. 749, n. 5 sq. Data est anno septingentesimo quadagesimo septimo, paulo post mortem sancti Wigberti Fritislariensis abbatis, qui eo Christi anno ad Deum migravit. In ea Bonifacius monachos obsecrat ut eo majore cura monasterialis normam vitæ custodire studeant, quo Pater eorum Wigbertus defunctus esset: Wigbertus presbyter et Megingordus diaconus regulam eis insinuent et magistri sint infantium, Stirme in coquina sit, etc. Addit Bonifacius: «Tatuwinum abbatem interrogate, et quodcumque vobis insinuet, hoc facite, et unusquisque studeat, secundum vires suas et proprios mores, in castitate conservare, etc.», usque «ad præsentiam reversionis nostræ in Dei voluntate.» In monasterio itaque Fritislariensi in Hassia inferiore sito, sicuti erant eodem tempore duo Wigberti, alter abbas, alter monachus ejusdem cœnobii, ita et duo Tatuwini, quorum alter successit sancto Wigberto in regimine monasterii Fritislariensis, ut recte ex hac epistola observarunt Magdeburgenses, in centuria 8, p. 834. Stirme monachus diversus fuit a sancto Sturmio abbate Fuldensi primo, qui quo tempore hæc epistola data monasterium illud administrabat; ideoque Browerus, in *Antiquit. Fuldens.*, aliique, qui utrumque confudere, valde hallucinati sunt. Denique Megingordus diaconus seu, ut alibi appellatur, Megingus, seu Megingozus, maguus amicus sancti Bonifacii fuit, ut dicitur in Vita sancti Wigberti, c. 5, et postea ad episcopatum Wirceburchensem, seu, ut nunc loquimur, Herbilopolita-

EPISTOLA LXVIII.

ZACHARIAS DIVERSIS EPISCOPIS.

[A. D. 747.]

Dilectissimo nobis Reginfrido Rothomagensi episcopo, etc. Zacharias, etc.

Gratias ago Deo Patri omnipotenti, et Domino Jesu Christo, unico Filio ejus, et Spiritui sancto, etc. (*Vide inf. ep. 12 Zachariæ papæ.*)

EPISTOLA LXIX.

BONIFACIUS QUIBUSDAM MONACHIS.

[A. D. 747.]

Charissimis filiis ^c Tatwino et Wigberto presbyteris, Bernardo et Hedde, Hunfrido et Stirme, Bonifacius servus servorum Dei perennem in Domino salutem.

Paterno amore dilectionem vestram obsecro ut eo majore cura monasterialis normam vitæ custodire studeatis, quo Pater vester Wigbertus defunctus est. Wigbertus presbyter et Mengingordus diaconus re-

num evectus fuit. Plures autem hoc tempore florere Wigberti, quorum unus pro altero non raro a viris eruditis sumptus fuit; juvat hinc celebriores exhibere, ut confusio vitetur et varii errores facilius emendari possint. Prior est Wigbertus de quo loquitur Beda, lib. v, c. 10 sq., quem asserit duobus annis continuis Evangelium in Frisia prædicasse, qui cum apud barbaros auditores non inveniret, in Angliam rediit. Secundus Wigbertus abbas Nutscolensis in Anglia, et sancti Bonifacii præceptor, ut ipsemet eum vocat in epistola 3, ad Danielem episcopum Ventanum; hinc Wigbertus anno 718 vita functus est, ut tam ex Willibaldo quam ex Othlono, in Vita sancti Bonifacii liquet. Cointius, anno 853, num. 18 sq. ubi laudatam nostram Bonifacii epistolam, num. 17, refert, contendit eam a Bonifacio post sui magistri mortem missam esse in Angliam et in ea Bonifacium, cum diutarnam in Germania moram nondum fecisset, eandem scripsisse, dum de reversione in patriam abduc cogitaret. Verum Bonifacium, postquam in Galliam vel in Germaniam iterum venit, in Angliam redire decrevisse, nullo verbo, nec Willibaldus nec Othlonus in ejus Vita, nec ipsemet in aliqua suarum epistolarum indicat. Quam ob rem ea epistola ex aliquo monasterio Germaniæ Fritislariensi vicino data, ex quo Fritislariam reversurus erat, interimque monachis monasterii officia distribuerebat. Sed Willibaldus, in Vita sancti Bonifacii, c. 5, et Othlonus, lib. 1, c. 7, literam plane dirimunt, cum scribunt, *Wigberto Nutscolensium abbate demortuo, voluisse monachos Bonifacium sibi præficere, sed eos id ab eo obtinere non potuisse, ac postquam cum fratribus aliquod tempus commoratus esset, sese mari commisisse. Imo Willibaldus testatur eum ex Anglia non solvisse, nisi postquam hiemaliam tempus præterivit*. Confer ea quæ supra leguntur ante epistolam 1. Tertius Wigbertus sanctitate clarus abbas Fritislariensis, cujus occasione de aliis Wigbertis nunc agitur. Quartus Wigbertus monachus Fritislariensis, fuit magister sancti Sturmii primi Fuldensis abbatis, ut in hujus sancti Vita legitur. Quintus Wigbertus monachus Glentingaburgensis, seu Glastoniensis, monasterii, quod positum erat in pago Somersetensi, cujus est epistola 53 inter Bonifacianas inscripta: *Patribus ac fratribus in monasterio Glentingaburg constitutis; in qua Wigbertus presbyter ait: Vos volo scire, charissimi, quod archiepiscopus noster Bonifacius, cum adventum nostrum audisset, per semetipsum dignatus est longa via in obviam nobis venire, ac suscipere valde benigne*. Hunc Wigbertum omnes hactenus cum sancto Wi-

gulam vestram vobis insinuent, et ^a speciales horas, et cursum ecclesiæ custodiant, et cæteros admonent, et magistri sint infantium, et prædicent verbum Dei fratribus. Hedde sit præpositus, et servos vestros admoveat, et Hunfridus adjuvet illum, ubicunque opus sit. Stirme in coquina sit. Bernardus operarius sit, et ædificet domunculas vestras uli opus sit, et de omnibus, ubicunque vobis necesse sit, insinuet. Tatwinum abbatem interrogate, et quodcunque vobis insinuet, hoc facite, et unusquisque studeat, secundum vires suas, et proprios mores in castitate conservare, et in communi vita vestra alterutrum adjuvare, et in fraterna charitate permanere, usque ad præsentiam reversionis nostræ in Dei voluntate. Et tunc simul laudantes Dominum in omnibus ei gratias agamus. Valete in Christo.

EPISTOLA LXX.

WETBERTUS MONACHIS GLESTINGABURGENSIBUS.

[A. D. 747.]

Dominis sanctis et in Christo desiderandis Patribus ac fratribus in monasterio Glestingaburg constitutis Wetbertus presbyter, vester utique servus, ac servorum Dei supplex, in Domino salutem.

Benedictus Deus qui vult omnes homines salvos fieri et ad agnitionem venire veritatis, qui etiam nostrum iter sua voluntate in has provincias, id est, in confinio paganorum Hæssonum ac Saxonum, prosperum, ultra mare, et per hujus mundi pericula, sine merito nostro, licentia vestra et orationibus ac misericordia sua direxit. Scitis, fratres, quia non nos terrarum spatia dividunt, quas Christi charitas necit. Semper ergo fraternitas vestra ac reverentia, simul et orationes pro vobis ad Deum, in me manent. Vos autem volo scire, charissimi, quod archiepiscopus noster Bonifacius, cum adventum nostrum audisset, per semetipsum dignatus est longa via in obvium nobis venire ac suscipere valde benigne. Nunc, dilectissimi, credite, quod labor noster nobis non sit inanis in Domino, sed vestræ sit mercedis. Deus enim omnipotens per misericordiam suam, ac merita vestra, sufficientiam operis nostri bonam perficit, licet valde sit periculosum ac laboriosum pene in omni re, in fame et siti, in algore, et incursione paganorum inter se degere. Idcirco, rogo, diligenter orate, ut sit nobis sermo in apertione oris

Wigberto Fritislariensi abbate male confuderant, inde quo quia Lupus abbas Ferrariensis in Vita sancti Wigberti scribit, sanctum Wigbertum, postquam Moguntinensem episcopatum suscepit Bonifacius, ab eo renuntiatum fuisse abbatem Fritislariensem, deduxere sanctum Wigbertum ante annum 745 abbatem dictum non esse, cum tamen Lupus diserte asserat Wigbertum in Germaniam venisse antequam Bonifacius præsulatum iniisset, ideoque Wigbertum tum alium esse a sancto Wigberto Fritislariensi abbate; qua de re Pagius plura refert an. 747, n. 9 et 10, etc. Sextus Wigbertus abbas incerti loci non procul a diocesi Moguntina positi, ut patet ex epist. 85 inter Bonifacianas, cujus titulus est: Sanctissimo et a Deo semper conservato Domino Lullo episcopo Wigbertus servus servorum Dei, quamquam indignus abbas vester in omnibus, etc., in qua eum rogat ut monasterium, cui præest, invisere velit. Se-

et permanentia in opere, et fructus. Valete in Domino. Salutate fratres in gyro, primo Ingeldum abbatem et congregationem nostram, ac mandate matri meæ Tettan, atque congregationi ejus prosperum iter nostrum. Communiter omnes obnixis precibus flagito vicem instantiæ orationis nostræ impendere, orantemque pro nobis beatitudinem vestram divina tueatur clementia, opto.

EPISTOLA LXXI.

ZACHARIAS BONIFACIO.

[A. D. 748.]

Reverendissimo et sanctissimo fratri Bonifacio coepiscopo, Zacharias servus servorum Dei.

Sacris liminibus beati apostolorum principis Petri, etc. (Vide inf. ep. 11 Zachariæ papæ.)

EPISTOLA LXXII.

ZACHARIAS BONIFACIO.

[A. D. 748.]

Zacharias papa Bonifacio episcopo sanctæ ecclesiæ Moguntinæ perpetuam salutem.

Qualiter Dominus Deus noster Ecclesiæ suæ propitiatus sit. (Vide inf. ep. 14 Zachariæ papæ.)

EPISTOLA LXXIII.

ÆTHILBERTUS BONIFACIO.

[CIRC. A. D. 749.]

Domino beatissimo, et pontificali infula merito decorato archiepiscopo Winfrido, cognomento Bonifacio, Ethilbertus rex Cantinæ in Domino dominorum salutem.

Ante paucos namque annos venerabilis abbatissa nomine [W. om. nomine] Bugge, postquam Romanæ urbis loca sacratissima orationis videlicet obtentu adierat, et exiinde huc rursus remeando ad propriam pervenit patriam, et ad monasterium sanctimonialium feminarum, quod antea sub jure ecclesiastico bene regebat, statim cum venissem rogatus ad ejus colloquium, inter alia desiderabilia, hæc vel maxime auditui nostro inculcare curavit, quod dedisset ei licentiam familiariter loqui de rebus scilicet sibi necessariis apud tuam affabilem amabilemque sanctitatem, dum ambo videlicet Romæ essetis, et limina beatorum apostolorum frequenter visitando terere non supersedissetis. Demum continuo intulit quod diligenter paternitatem tuam similiter pro me supplex precibus obnixis compellere curaret (utpote

ptimus Wigbertus parochus seu curio in diocesi Moguntina, cujus sunt epistolæ 102 et 110 inter Bonifacianas, ad Lullum episcopum Moguntinum, quas explicat Cointius an. 754, num. 105 sq., ubi magno errore sanctum Wigbertum cum hoc septimo Wigberto abbate confundit, illiusque mortem in eum Christi annum differt. Vid. Pagius, loco citato. Citatæ superius epistolæ reperientur in ordine Serriano. Wurd.

^a *Speciales horas.* Videntur ecclesiasticæ preces hic significari quæ horæ canonicæ divini officii cursus vocari quandoque solent, de quibus contra hæreticos Bellarminus lib. 1 de Bonis operibus in part. cap. 42 et 43, et inf. hic epist. 76. Ser.

^b *Æthilbertus.* Sic in C. semper scribitur, alibi absque diphthongo, et *Edilbertus*, ut in Ven. Bedæ, qui, l. v Hist., c. ult., eum ait regem Cantuariorum creatum, an. 725. Ser.

consanguinitate propinquitatis nostræ admonita), **A** quatenus, sicut illa meruit præsens [W., penitius] salutaribus imbui præceptis et orationum tuarum benedictione confirmari, ita et ego quoque, quamvis absens et ignotus corporali præsentia, tamen ut spiritu præsens, hoc eodem munere mihi necessario a tua solita beneficentia ditarer. Cumque te hoc facturum promisi-se indubitata fide dicerent, vere lateor, quod non facile verbis explicare valeo, quantum gaudii, quantumque consolationis ex hoc habuerim, eoque multo magis, ut assolet, exhilaratus sum, quod ex inopinata spe subito tot ac tam preciosa dona protulit. Quocirca utile mihi omnino ac conveniens esse videtur ut perfulgidam longe lateque beatitudinem tuam amicalium litterarum lectione seu fidelium legatorum allegatione alloquar. Quod quidem alio quolibet in tempore melius efficaciusque adimplere me posse non arbitror quam modo nunc, cum sunt excellentiæ vestræ viri religiosi, qui a vobis huc in Britanniam, utpote prudentes et fideles legatarii, transmissi sunt, et nunc videlicet ad iussionis vestræ placidam præsentiam, Deo adjuvante, quantocius optant pervenire. Unde igitur mihi optime placuit huc præsentem portitorem litterarum istarum, nomine Ethelhan, religionis scilicet habitu monachum, cum prædictis vestris hominibus, quasi cautiore et tutiore cursu, ad vos dirigere, ac per eum hæc salutatoria charitati vestræ seu precatoria scripta porrigere. Per quæ nos primo declaramus omnes in commune omnipotenti Deo ubetiores gratias rependere, qui tantam in vos misericordiæ suæ **C** gratiam contulit, ut innumeram multitudinem gentilium, idololatriæ vetustissimo errore miserabiliter deceptam, ad Christianæ fidei normam, prædicationis vestræ verbo et labore, convertit. Unde plurima adhuc, auxiliante Deo, speramus et optamus, certi quia qui per vos cœpit operari, majora perficere de die in diem non desinet. Per hunc quoque bajulum horum apicum reverentiæ vestræ direxit devotio mea, magna cum claritate, nonnulla munuscula, id est, caucum argenteum intus deauratum, pensantem libras tres et semis et duo ^a repta. Et hæc xenia vobis non ea intentione neque occasione direximus, ut terrestre lucrum aliquod, aut retributionem quamplian temporalem pro his recipere desideremus; sed **D** multo magis geniculando, quod multo magis necessarium est, totis visceribus mentis effragito, ut quoniam dies mali sunt, et multiplicantur quotidie variæ et improvisæ perturbationes in hoc sæculo scandalis pleno, multis nos ac crebris orationum tuarum suffragiis adjuvare digneris; et ad hoc ipsum agendum alios quoscuque, vel jubendo, vel suggerendo, possit provocare auctoritatis tuæ veneranda dilectio, quæ semper sit vivaci memoria plena, tam dum

^a *Repta*. Infra etiam occurret, epist. 77, p. 108. Sed quid? An aliquid quid habet affinitatis cum *Reptacastir*, id est, urbe aut castro *Repta*, de quo Bedæ, l. 1, c. 1. Nam *Cestir* castellum Bedæ, l. iv Hist., c. 5, sicuti Britannicæ caes. Girald. c. 5, l. 1 et x Itinerarii Cambr. Sæc.

adhuc esse me in hac mortali carne audias, quam etiam post obitum meum, si te tamen promerear habere ^b superstitem. His itaque breviter summatimque prælibatis, unam rem præterea a vobis desidero mihi exhiberi, quam vobis acquirere valde difficile esse, juxta quod mihi indicatum est, nullatenus reor, id est duos ^c falcones, quorum ars et artis audaciæ sit græves velle libenter captando arripere, et arripiendo consternere solo. Ob hanc etenim causarum de harum acquisitione et transmissi one ad nos avium vos rogamus, quia videlicet perpauci hujus generis accipitres in nostris regionibus, hoc est, in Cantia, reperiuntur, qui tam bonos producant fetus, et ad supradictam artem animo agiles ac bellicosi educantur, et edomentur, ac doceantur. Postremo autem **B** in fine epistolæ precor ut ad scribentem tibi rescribas, et litteris tuis mihi manifestare digneris an ea quæ tibi direxi bene sint reddita. Orantem pro nobis beatitudinem tuam longævam divina pietas faciat.

EPISTOLA LXXIV.

BENEDICTUS BONIFACIO.

[CIRC. A. D. 750.]

Domino sanctissimo atque amantissimo nobis in Christo Patri Bonifacio, archiepiscopo, Benedictus episcopus et Vicedominus sanctæ sedis apostolicæ.

Præsens Lullus, venerabilis presbyter, paternæ sanctitatis vestræ missus, honorandos tuos nobis attulit affatus. Quorum textus continebat multis te necessitatibus et turbinibus esse tristatum per homines non timentes Deum, et falsos episcopos, atque pseudo-presbyteros, et fornicatores clericos [W., dominicos], eorumque iniquas actiones, pravæque immissiones, iram quoque inimicantium et persequentium gentium, quorum persecutio iniqua finem habebit interitus sempiterni. Etenim, sanctissime Pater, omnes sancti, quanta passi sunt tormenta, ut securi possiderent vitæ æternæ palmam! Habemus consolatorem egregium apostolum Paulum, qui docet: *Opportet nos per multas tribulationes intrare in regnum Dei. Magna tibi est merces, o sanctissime Pater! et corona gloriæ coram omnipotenti Deo, dum omnia toleranter sustines propter divinum mandatum, et prædicationem Evangelii Jesu Christi Domini Dei, et Salvatoris nostri, cujus, licet peccator, potentiam deprecor, ut, domino meo beato apostolorum principe Petro intercedente, cujus et vicem geris inter feroces et indomitas gentes, ut ipse te sua pietate custodiat, et post decursum ministerii tui, in die adventus ejus, copiosum fructum afferre valeas, et a conditore omnium Deo remunerationis præmium centuplum accipias, et vitam æternam possideas. Etenim me ipsum sanctis tuis orationibus commendans, ut valui in verbo et opere, prædicto tuo misso adjutor apparui. Benedictionem denique a vestra beatitudine missam,*

^b *Superstitem*. Videtur ex Ven. Bedæ, Epit., ipse sanctus Bonifacius fuisse superstes. Sæc.

^c *Falcones*. Alioqui falcones in Cambria seu Wallia optimi Silv. Giral., l. 1 Camb., c. 12. Nunc *falconarii* in Caroli M. Const. Sæc.

sicut a patre meo suscepi, et omnipotenti Deo gratias egi, et vestræ sanctissimæ paternitati. Etenim, beatissime Pater, parvum munusculum sanctitati vestræ direxi, sabañum unum, et facitergium unum, et modicum thymiana. Quod peto ut absque injuria vestra, honoranda paternitas suscipere non dedignetur. Vale in Christo semper, amantissime Pater!

• EPISTOLA LXXV.

BONIFACIUS ZACHARIÆ. [A. D. 751.]

Reverendissimo Patri, et dilectissimo domino, cum timore et honore venerando magistro, apostolice honoris privilegio prædito, pontificatus infula apostolicæ sedis sublimato, Zachariæ, Bonifacius, exiguus servus vester, licet indignus et ultimus, tamen legatus Germanicus devotissimus, optabilem in Christo immarcessibilis charitatis salutem.

Paternæ pietatis vestræ sanctitatem subnixis precibus obsecro ut hunc presbyterum meum, portitorem litterarum mearum, nomine Lul, grato animo clementer suscipiatis. Habet enim secreta quædam mea, quæ soli pietati vestræ profiteri debet, quædam viva voce vobis dicere, quædam per litteras notata ostendero, de quibusdam vero necessitatibus meis inquirere et interrogare et mihi paternitatis vestræ responsum et consilium ex auctoritate sancti Petri principis apostolorum ad solatium senectutis representare, ut his omnibus auditis et consideratis, si quæ sint quæ vobis placeant facta, adaugere; Deo volente, studeam; si autem quid, ut timendum est, displiceat, et præcepto sancti apostolatus vestris vel indulgentiam merear, vel dignam poenitentiam perolvam. Antecessor etenim præcessoris vestri venerandæ memoriæ Gregorius, dum me indignum ordinavit, et ad prædicandum verbum fidei Germanicis gentibus misit, sacramento me constrinxit, ut canonicis et justis episcopis et presbyteris in verbo, in facto, in consensu astipulator et adjutor fierem, hoc autem cum divina gratia implere studui; falsos autem sacerdotes, hypocritas, et seductores populorum, vel corrigerem ad viam salutis, vel declinarem, et abstinere a communione ipsorum, quod ex parte servavi, et ex parte custodire et implere non potui. Spiritualiter implevi sacramentum quia in consensu et in consilium illorum non venit anima mea. Corporaliter autem ab eis omnino abstinere non potui, dum venissem ad principem Francorum, cogente Ecclesiarum necessitate, cum tales ibi reperi quales nolui, sed tamen in sancta communione corporis Christi illis non communicavi. Præcepit quoque mihi præfatus apostolicus pontifex ut populorum quoscunque visitassem, conversationem et mores apostolicæ sedis pontifici indicarem, quod in Domino confido me fecisse. De eo autem quod jam præterito tempore de archiepiscopis et de palliis a Romana

• Ad hanc sequens respondet epistola, et quæ his tractentur patent ex dictis p. 463. Quæ vero hic scripta non sunt, et in seq. tamen explicantur epistola, ea suo ad pontificem legato beato Lullo commendarat sanctus Bonifacius, ut in principio signifi-

A Ecclesia petendis, juxta promissa Francorum, sanctitati vestræ notum feci, indulgentiam apostolicæ sedis flagito, quia quod promiserunt tardantes non impleverunt, et adhuc differtur et ventilatur, qui inde perficere voluerint ignoratur, sed mea voluntate impleta esset promissio.

Est præterea locus silvaticus in eremo vastissimæ solitudinis, in medio nationum prædicationis nostræ, in quo monasterium construentes, monachos constituimus sub regula sancti Patris Benedicti viventes, viros strictæ abstinentiæ, absque carne et vino, absque sicera et servis, proprio manuum suarum labore contentos. Hunc locum supradictum, per viros religiosos et Deum timentes, maxime Carolomannum quondam principem Francorum, justo labore acquisivi, et in honore sancti Salvatoris dedicavi. In quo loco, cum consensu pietatis vestræ, proposui aliquantulum vel paucis diebus fessum senectute corpus requiescendo recuperare, et post mortem jacere. Quatuor etenim populi, quibus verbum Christi per gratiam Dei diximus, in circuitu loci hujus habitare dignoscuntur. Quibus, cum vestra intercessione, quando vivo vel sapio, utilis esse possum. Cupio enim vestris orationibus, comitante gratia Dei, in familiaritate Romanæ Ecclesiæ, et vestro servitio, inter Germanias gentes, ad quas missus sui, perseverare, et præcepto vestro obedire sicut scriptum est: *Judicium Patris audite, filii dilecti, et sic facite, ut salvi sitis.* Et alibi: *Qui honorat patrem suum, vita vivet longiore.* Et iterum: *Honora Patrem tuum, ut superveniat tibi benedictio a Domino, et benedictio patris firmat domus filiorum.*

EPISTOLA LXXXVI.

ZACHARIAS BONIFACIO. [A. D. 751.]

Reverendissimo et sanctissimo fratri Bonifacio cœpiscopo, Zacharias episcopus, servus servorum Dei.

Benedictus Deus Pater Domini nostri Jesu Christi, etc. (*Vide inf. ep. 13 Zachariæ papæ.*)

EPISTOLA LXXXVII.

ZACHARIAS BONIFACIO. [A. D. 751.]

Zacharias papa Bonifacio episcopo, et per eum Fratribus in monasterio ab eo constructo, et successuris abbatibus in perpetuum.

Quoniam semper sunt concedenda quæ rationalibus congruunt desideriis, e c. (*Vide inf. ep. 13 Zachariæ papæ.*)

EPISTOLA LXXXVIII.

BONIFACIUS STEPHANO [A. D. 752.]

Domino excellentissimo, et præ cæteris pontificibus præferendo et amando, et apostolatus privilegio prædito b Stephano papa, Bonifacius exiguus episcopus, discipulus Romanæ ecclesiæ, optabilem in Christo charitatis salutem.

cat ipse, et postea dum respondet, pontifex. Non exstabat vero, dum ederent Moguntiacæ, hæc epistola, ut habetur, l. III, p. 414, in c. 11, l. II Vitæ sancti Bonifacii titulo. S. R.

b Stephano Tertio.

Sanctitatis vestrae clementiam intimis ac viscera- A et populorum constituti. Quidam sunt monachi per cellulas nostras et infantes ad legendas litteras ordinati. Sunt et aliqui seniores, qui longo tempore mecum viventes laboraverunt et me adjuvabant. De his omnibus sollicitus sum, ut post obitum meum non disperdantur, sed ut habeant mercedis vestrae consilium et patrocinium celsitudinis vestrae, et non sint dispersi, sicut oves non habentes pastorem, et populi prope marciam paganorum non perdant legem Christi. Propterea almitatis vestrae clementiam diligenter in Dei nomine deprecor, ut filiolum meum et coepiscopum Lullum, si Deus voluerit, et sic clementiae vestrae placeat, in hoc ministerium populorum et ecclesiarum componere et constituere faciatis praedicatorum et doctorem presbyterorum et populorum.

Si autem minus perite aut injuste a me factum aliquid vel dictum reperitur, iudicio Romano prompta voluntate et humilitate emendare me velle spondeo. Interea deprecor ut pietas domini mei non indignetur, quia tam tarde missum meum et litteras meas ad praesentiam vestram direxi. Sed hoc idcirco contigit, quia preoccupatus fui in restauratione ecclesiarum quas pagani incenderunt, qui per ^b titulos et cellas nostras plusquam xxx ecclesias vastaverunt et incenderunt. Et haec fuit occasio tarditatis litterarum et appellationis paternitatis vestrae, et non aliqua negligentiae incuria.

EPISTOLA LXXIX.

BONIFACIUS FULREDO. [A. D. 752.]

Bonifacius servus servorum Dei, gratia Christi episcopus, charissimo consacerdoti Fulredo [Al. Fulrado], presbytero, perennem in Christo charitatis salutem.

Fraternae dilectionis tuae spiritualem amicitiam, quam saepe in necessitatibus meis pro Dei intuitu fecisti [W. in marg., mecum fecisti], dignas gratias, quantas meruisti, persolvere non possum; sed Deum omnipotentem deprecor ut tibi in alto caelorum culmine mercedis praemia in gaudio angelorum aeternaliter retribuatur. Nunc autem in Christi nomine deprecor ut quod bono initio coepisti cum bono fine perficias, id est, ut meo verbo gloriosum et amabilem ^c regem nostrum Pippinum salutaveris et illi magnas gratias referas de omnibus pietatis operibus, quae mecum fecit, et ut illi referas, quod mihi et amicis meis similiter esse videtur, ut vitam istam temporalem et cursum dierum meorum per istas infirmitates cito debeam finire. Propterea deprecor celsitudinem regis nostri, pro nomine Christi, Filii Dei, ut mihi nunc viventi indicare et mandare dignetur circa discipulos meos qualem mercedem postea de illis facere voluerit. Sunt enim pene omnes peregrini, quidam presbyteri, per multa loca ad ministerium Ecclesiae

^a Gregorius II et Gregorius III.

^b In Romana synodo post epist. 155 (nunc 67) hic et alibi saepe occurrit titulum nomen de quo Annalium tom. II et in Martyr. Baronius; noster de Roa, de die nat. c. 22; Gretserus, lib. II de Cruce c. 7. Szn.

^c Regem nostrum. Infra ep. 96, 100, 104 (nunc 98,

et populorum constituti. Quidam sunt monachi per cellulas nostras et infantes ad legendas litteras ordinati. Sunt et aliqui seniores, qui longo tempore mecum viventes laboraverunt et me adjuvabant. De his omnibus sollicitus sum, ut post obitum meum non disperdantur, sed ut habeant mercedis vestrae consilium et patrocinium celsitudinis vestrae, et non sint dispersi, sicut oves non habentes pastorem, et populi prope marciam paganorum non perdant legem Christi. Propterea almitatis vestrae clementiam diligenter in Dei nomine deprecor, ut filiolum meum et coepiscopum Lullum, si Deus voluerit, et sic clementiae vestrae placeat, in hoc ministerium populorum et ecclesiarum componere et constituere faciatis praedicatorum et doctorem presbyterorum et populorum.

Et spero, si Deus voluerit, quod in illo habeant presbyteri magistrum et monachi regularem doctorem et populi Christiani fidelem praedictorem et pastorem. Propterea hoc maxime fieri peto, quia presbyteri mei prope ^d marciam paganorum pauperulam vitam habent. Panem ad manducandum acquirere possunt, sed vestimenta ibi invenire non possunt, nisi aliunde consilium et adiutorem habeant, ut sustinere et ^e indurare in illis locis ad ministerium populi possint, eodem modo sicut ego illos adjuvi. Et si pietas Christi hoc vobis inspiraverit, et hoc, quod peto, consentire et facere volueritis, per hos missos meos praesentes, aut per litteras pietatis vestrae, hoc mihi mandare et indicare dignemini, ut eo laetior in mercede vestra vel vivam vel moriar.

EPISTOLA LXXX.

BONIFACIUS PIPPINO. [A. D. 752.]

Domino excellentissimo Pippino, regi Francorum, Bonifacius episcopus in Domino salutem.

Celsitudinis vestrae clementiae magnas gratias agimus, et Dominum Jesum Christum precantes, ut vobis in regno caelorum aeternam mercedem retribuatur, eo quod petitiones nostras clementer exaudire dignati estis, et senectutem meam atque infirmitatem consolari. Nunc autem, gloriose fili, cognoscas quia per misericordiam Dei credo quod possim in servitio vestro iterum esse. Propterea petimus vos ut nobis indicetis si ad placitum vestrum debeamus venire, ut vestram voluntatem perficiamus. Quidam servus Ecclesiae nostrae, et ipse mendacissimus, qui nos arte fugiebat, Ansfrid nomine, veniens ad nos cum indiculo vestro, rogans ut ei justitiam faceremus, misimus illum ad vos eum ipsis litteris cum misso nostro, ut cognoscatis quia mentitus vobis est, petentes ut nos pro mercede vestra defendatis contra tales falsarios, et eorum mendaciis non credatis. Valet in Deo semper.

f01, 80). Rex, quem ipse sanctus coronavit Bonifacius, lib. III Mogunt. not. 38, 39, 40. Szn.

^d Marciam. Limitem. Unde Marchiones apud Hartom. de Vet. Feud. Szn.

^e Indurare. Pro durare, aut perdurare, ac perseverare. Szn.

EPISTOLA LXXXI.

BONIFACIUS GRIPONI. [A. D. 752.]

Bonifacius, servus servorum Dei, Griponi filio Caroli optabilem in Christo salutem.

Obsecro et adjuro pietatem vestram per Deum Patrem omnipotentem, et per Jesum Christum Filium ejus, et per Spiritum sanctum, per sanctam Trinitatem et unitatem Dei, ut si tibi Deus potestatem donaverit, adjuvare studeas servos Dei, sacerdotes, presbyteros, qui sunt in Thuringia, et monachos et ancillas Christi defendere contra paganorum malitiam, et adjuvare Christianum populum, ut eos pagani non perdant, ut ante tribunal Christi mercedem habeas perpetuam. Et cognoscite quod memoria vestra nobiscum est coram Deo, sicut et pater vester vivus et mater jam olim mihi commendarunt. Deprecamur Deum Salvatorem mundi, ut dirigat viam vestram, et vitam ad salutem animæ vestræ, ut in gratia Dei semper hic et in futuro sæculo permaneat. Interea mementote, filii charissimi, quia, juxta vocem psalmigraphi: *Omnis homo sicut fenum dies ejus, et sicut flos agri ita floriet.* Et apostolus ait: *Totus mundus in maligno positus est; et item in Evangelio Veritas dixit: Quid enim proderit homini, si lucretur universum mundum, anime vero suæ detrimentum patitur?* Et iterum in Evangelio, de gloria justorum: *Ecce fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum.* Et Paulus apostolus, de beatitudine vitæ æternæ: *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quid præparavit Deus diligentibus se.* Facite ergo, filii, ut mercedis vestræ præmia in alto cælorum culmine clarescant, et crescant. Valere vos in longitudine dierum in Christo optamus.

EPISTOLA LXXXII.

BONIFACIUS OPTATO. [A. D. 752.]

Reverendissimo fratri, imo dilectissimo consacerdoti Optato^a abba, et universæ sanctæ congregationi sub cura illius regularis vitæ normam custodienti, Bonifacius, sine prærogativa meritorum nominatus episcopus, optabilem in Christo charitatis salutem.

Venerandam sanctitatis vestræ clementiam intimis obsecramus precibus, ut nos indignos nobiscum in unitate fraternæ dilectionis et societatis spiritualis suscipere et habere dignemini, ut una sit inter nos et fides mentium, et pietas actionum; et sicut princeps apostolorum Petrus hortatur dicens: *Ante omnia mutuam in invicem charitatem habete, et quia charitas operit multitudinem peccatorum.* Et ipsa Veritas dixit: *In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem.* Et similiter Paulus apostolus admonet dicendo: *Alter alterius onera portate, et sic adimpl. bitis legem Christi.* Et alibi: *Finis enim præcepti est charitas de puro corde, et conscientia bona, et fide non ficta;* et ut vestra fraternitas in spiritali regulariter vita vivens in pacifica tranquillitate fraternæ concordie pro nostra fragili-

^a Abba. Indeclinabile et recte secundum Hebræam seu Syriacam suam originem, uno et interdum Beda

A tate exorare dignetur, ut sermo Domini currat et clarificetur, ut, juxta dictum Apostoli, liberemur ab importunis et malis hominibus, et a tentationibus malignorum spirituum, et tribulationibus adversariorum, ut lux Evangeliorum gloriæ Christi et via vitæ, quam populis et gentibus ostendere et ipsi pergere debemus, nobismet ipsis non obtenebrescat nec abscondatur. Diligenter quoque deprecamur ut familiaritas fraternæ charitatis inter nos sit, et pro viventibus oratio communis, et pro migrantibus de hoc sæculo orationes et missarum solemnities celebrentur, cum alternatim nomina defunctorum inter nos mitentur. Interea si quid fraternitas vestra nobis mandare ad perficiendum vel ad dicendum dignata fuerit, voluntatis vestræ desiderium in omnibus adimplebimus. Agite ergo de hac petitione nostra, ut in alto cælorum culmine mercedis vestræ præmia in superna curia angelorum clarescant et crescant. Longævam, ac valentem, et almis viribus proficientem, et suavissimis operum et verborum floribus odorantem beatitudinem vestram perenniter Salvator mundi custodiat.

EPISTOLA LXXXIII.

THEOPHYLACIAS BONIFACIO. [A. D. 752.]

Egregio Patri, et domino supernis fascibus decorato, Bonifacio archiepiscopo, Theophylacias indignus archidiaconus sanctæ sedis apostolicæ.

Inter sua quidam peritissimus dudum ænigmata sic promulgat: *Verba sapientum quasi stimuli, et quasi clavi in altum defixi,* quia culpas delinquentium nesciunt palpare, sed pungere. Unde hactenus, non sine gravi tristitia, Davidica illa ex intimo cordis mœrore compulsus sum cantica decantare: *Anuntiavi, et locutus sum: multiplicati sunt super numerum, et quod multi ad fidem veniunt, et pauci ad electorum numerum perdantur, hoc ipsum Domino promulgante: Multi sunt vocati, pauci vero electi.* Vos quidem egregie et sacerdotale præfulgidum apex ut illustre per paginas exaranda notescendo notescitis. Distincte incurra, et vigilantius in quo angelicas et beati domini mei et singulatim prætulimus aures et juxta roseum illud et angelicum optatum desiderium desideratus ann. [P., ante] latus dominus ter beatus in apostolica vos ad præsens dignatur informatione firmari qualiter non solum de schismaticis et hæreticis illis, seu excommunicatis, et ab orthodoxæ fidei regula nequiter aberrantibus, censeatis ut convenit, verum etiam Francorum et Galliarum gentes fidei tramitem solitæ [W., solidæ] amplectentes exuberent, enitentes et vestro sancto sub tempore non tantum occidæ sed usquequaque florent nationes. Scriptum namque est: *Multum valet deprecatio justis assidua.* Et David similia: *Nisi Moyses stetisset in conspectu Dei, ut averteret iram ejus, ne disperderet eos.* Nos etenim priscum sodalitates retinentes amorem, quamvis varie nunc utrosque nationes et maria dividant, tamen scriptum in omnibus invenitur casibus, ut in tit. ep. 88 (nunc 112). SEA.

est: *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, A nec flumina obruent illam.* Benedictionis etenim mu-
nuſculum, ob recordationis nostri memoriam, cin-
namomum, costum, piper et incensum pariter di-
reximus obſignatum, quod minimum etenim ut pro
magno excipere debeatis impensius postulamus.
Scriptum namque est: *Omnis gloria ejus filiæ regis
ab intus; et: Omni habenti dabitur.* Quia quisquis
habet charitatem perfectam, etiam cuncta dona, Spi-
ritu sancto ministrante, promeretur accipere. Omni-
potens etenim rerum opifex et arbiter, qui, vestro
sancto sub tempore, occiduos et circumquaque po-
pulos commorantes, ad vestræ beatæ prædicationis
facundiam, in catholicæ et apostolicæ sanctæ sedis
fidem vocavit, florere faciat perenniter, ut opta-
mus.

EPISTOLA LXXXIV.

THEOPHYLACIAS BONIFACIO. [A. D. 752.]

Egregio Patri et domino, æthereis decorato fasci-
bus, Bonifacio, almo archiepiscopo, Theophylacias
indignus diaconus sanctæ sedis apostolicæ.

Inter amœna prata fragrantium odorum sæpe
spiniſ circumvallatur rosa. Ita, illustrante sancto
Spiritu, præfulgidus plerumque rutilat arbiter, ve-
luti roscus flos, et melliflua dogmata salutis æternæ
abundant [W., abundet], eructuet nimirum lauda-
bile [P., eructuat... laudabilis] in arvis. O beatissime
in æthereis. Talenta etenim tuæ credita egregiæ bea-
titudini, non solum dupla, verum etiam et sescupla
Christo a te reddantur in astris, arcanaque vox ope
carninis Christi dicentis: *Euge, serve bone et fidelis,
quia inter pauca fuisti fidelis, super multa te consti-
tuam; intra in gaudium Domini tui.* Denique ob vestri
laboris clementiam, sedulo una cum sancto coan-
gelico Patre vestro domino apostolico, totius sanctæ
nostræ ecclesiæ sacerdotibus, vel populo, naviter
Domini nostri Jesu Christi exoramus clementiam, ut
vestræ sanctissimæ paternitatis illuminatos doctrin-
is, atque e vivo potatos fonte, simul cum eorundem
satore, confirmare ac conservare in sanctæ ac ortho-
doxæ fidei tramite clementer jubeat, et eorum
qui credituri sunt corda aperire, ^a atque eorum de-
tegere velamen, ut, inflammante eodem Spiritu
sancto, intrepidi letantes ad filium Christi pervenire
festinent, quemadmodum dominica sanxit clementia:
*Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, et
cætera.* Itaque, domine ac sanctissime Pater, quæ-
sumus vestram a Deo sanciatam [W. om. sanciatam]
ambrosiam bonitatem, ut sanctissimum nimisque
nobis dilectum Lullum, benedictum archidiaconum
vestrum, charissimum atque dulcissimum sodalem et
fratrem nostram, omnibus modis fovere, propter
Deum et nostræ pusillitatis amicitiam, commenda-
tum habere, dignemini. Nostra est scilicet et [P.
om. et] in eo rata dilectio, pro eo quod vestræ aliorum

^a Sequentia verba differunt in Par., qui habet: *atque a teo detegere velamine, inflammanteque.*

^b Serrar., *serastyracem*, et in nota: « An con-
fectum nomen *cerastyracem* quod cetera in *Styr. x*

paternitati magnis decoratæ infulis fidelibus ac le-
pidis ministrat servitiis; et ob hoc, poplite identi-
dem [W., itidem] flexo, vestram deprecamur toga-
tam prudentiam, ut eum [W., eam] multo ampliùs
talionem habere non dedignemini perniter, ob
nostramque parvitatem, cum Domino Deo crebro
refunditis preces, memoriam facere non omitatis,
quia scriptum est: *Multum valet deprecatio justì
assidua.* His vero prælatis, salutamus vestram a
Deo infulatam sanctissimam, nectareamque pater-
nitatem, et optamus, ut, Deo favente, perennibus
capiatis temporibus præmia, et desideratum, ob
vestræ sospitatis suffragium, sentiat effectum.
Denique vobis direximus parvam benedictionem ex
largitate beati Petri apostoli; propter Deum, grato
B animo dignemini suscipere, costum, cinnamomum,
et ^b xerosyracem.

EPISTOLA LXXXV.

N . . . BONIFACIO. [A. D. 752.]

Domino meo desiderantissimo, et in litterarum
studio devotissimo eruditori, Bonifacio, summi pón-
tificatus infula præditi, N. ex multis quoddam piæ-
tatis vestræ emolumentum, amabilem devotæ chari-
tatis in Christo salutem.

Sacra Scriptura admonet ne sine consilio incon-
sulte aliquid agamus, sicut scriptum est: *Omnia cum
consilio fac*, etc. Ideoque fore ratum æstimans
rusticitatis meæ litteras sagacitatis vestræ celsitu-
dini dirigere, hisque occasionem petitionis meæ
desiderium intimare, ^c quatenus utique, perspectis,
providus præceptor meus decernat quod sibi opti-
mum videatur, famuloque suo suæ voluntatis nutum
placidus indicet, cui subnixus libenter obtemperem.
Fateor itaque tibi, magistrorum charissime, post-
quam, sanctitatis vestræ licentia, lectionis scrutan-
dique causa, si aliquid tamen ingenio mei parva
scintilla intelligere vel investigare valet, bonitatis
vestræ mercedi primitus post Deum imputo, Thu-
ringiam perrexi, diligentiam lectioni adhibere tam
studiose non posse quam indiguisse sciebam. Dua-
bus quippe causis resistentibus, oculorum scilicet
caligine, et captis dolore, tertioque in visceribus
vitio præcipue, id est, torpore mentis; idcirco paulo
diutius manere mihi Paternitas vestra hic concedat,
D ut qui, juxta Apostolum, siticulosum filium vestrum
lacte potetis, nec adhuc solito panis esui assuetum,
opportuno tempore servitutis vestræ ad officium,
larga Christi clementia præeunte, et vestris orati-
onibus intercedentibus, robustiorem recipiatis. Sin
vero aliud discretioni vestræ placuerit, si ille vires
dederit, cum nihil infinia sæcula addere, vel ad-
mere valeant, ipso quo jubebitis tempore, promptus
redibo. Interea per misericordiam Dei obsecro, cujus
totus orbis terrarum plenus est, velut flexis genibus
ac curvato poplite supplex sublimitatis vestræ
quidam sit? Vide Plin. l. xii, c. 48 et 26; l. xxiv,
c. 6 et 7.

^c Serrar. et Wurd., *quantumeis utique prospectis*,
Par., *quatenus utriusque prospectis*.

vestigia amplectens, ut pro meis innumeris facinororum criminibus apud misericordem et justum Judicem intercedere dignemini; nec tamen ex hoc serenitatis vestræ gratiam perturbem, cum Jesus noster gloria cœli, salusque mundi, cui cuncta patent, et quem occulta non latent, imperet dicens: *Petite, et dabitur vobis*, et reliqua. Quia nec tam ex hoc ventosæ temeritatis typo mihi subrepere posse quam remedium salutis arbitror inveniri, dum et ipse me ægrotum agnosco, et medicum quæro, hos tibi versiculos, Pater amande, subter scriptos causa correctionis direxi, cupiens industriæ vestræ scripta promereri, quatenus erroris mei anfractus ex ipsis certe cognoscam.

Sancta et individua Trinitatis divinitas excellentiæ vestræ dignitatem, jugiter longe lateque catholicis Ecclesiarum plebibus præsentem, usque ad supremam vitæ cursum, contra omnia proficientem adversa, custodiat.

Crescere te Deus omnipotens in opus pietatis
Perpetuo faciat lucro multarum animarum,
Dives opum cœli, auscultare Dei mercaris,
Ut tandem vocem lætam: Bone, serveque fide,
Summa tui Dominique Dei nunc gaudia scande.
Pauca super fidus fueras quia, multa super te
Constituam: requies tibi sit hæc certa salusque,
Spesque, favente Deo, pariter, qui cuncta creavit,
Ac regnans vivit seclis prior omnibus idem,
Calce carens et principio, clementia cujus
Me miserum te larga monebat adire magistrum.
Mole gravi noxæ pressus, sine lumine cordis,
Otia dum vagabundus amabam, dulcia credens,
Quæ constant cunctis animabus noxia semper.
Pectoris obtusi tenebras sed gratia dempsit.
Salvantis Christi, gratis pia sensibus augens
Dona meis stolidis. Cui laus et honor sine fine;
Atque tui, tibi crescat in arce, laboris olympi,
Directi callis ductor, mercesque, corona,
Ingenique tui quod sum pars ultima magni.

EPISTOLA LXXXVI.

BONIFACIUS GEMMULO. [A. D. 752.]

Reverendissimo et dilectissimo filio Gemmulo archidiacono Bonifacius exiguus servorum Dei amabilem in Christo æternæ charitatis salutem.

Sæpe spiritualis charitas jungit quos corporaliter longa intercapedine disjungit. Et hæc non minima peregrinationis ærumna esse dignoscitur, quod amicus amicum, quem ardentem diligit, longe disjunctum tristis et mœrens memorat, et adversantem inimicum prope tribulatorem et molestum difficilem patitur. Utinam te, frater, peregrinationis hujus consolatorem prope habeam, tuo sancto consilio utar, consolatione gaudeam, aspectu charæ faciei læter, et sancta exhortatione reficiar. Sed quia hoc fieri vitæ mortalis conditio, et rerum ratio non permittit,

^a Sanctus Augustinus. Serm. 42 de Tempore: *Charitas, inquit, ipsa vera est, quæ corporaliter separatos convenit spiritualiter copulare atque conjungere. Duo enim qui se sancto amore diligunt, etiamsi unus in*

A faciat vera charitas solum et maximum quod concedit et præcipit Deus dicendo: *Hoc est præceptum novum, ut diligatis invicem*, etc. Amet in Deo veraciter absentem, quem corporaliter præsentem tenere nequit. Et, sicut^a sanctus Augustinus dixit, licet unus sit in Oriente, et alius in Occidente, conglutinati charitate nunquam ab invicem separantur; et Salvator mundi: *In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem*. Ergo, juxta Jacobum, qui dixit: *Oratio fidei salvabit infirmum*, et post pauca: *Orate pro invicem, ut salvemini, oremus pro invicem, ut salvemur*; et pietas Domini, quæ nos in terra separavit, gaudentes in cœlorum culmine congreget.

EPISTOLA LXXXVII.

BONIFACIUS ANONYMO. [A. D. 752.]

Reverendissimo fratri, et spiritualis Germanitatis propinquitate connexo, Bonifacius, exiguus servus servorum Dei, perennem in Christo charitatis salutem.

Clementiam fraternitatis vestræ intimis flagitamus precibus ut nostræ mediocritatis memores intercedere dignemini, quia, peccatis nostris exigentibus, periculosi maris tempestatibus undique quatimur: rogantes ut ille qui *in a'tis habitat, et humilia respicit*, indulgens flagitia, præstet nobis verbum *in aperture oris nostri, ut currat et clarificetur inter gentes Evangelium gloriæ Christi*.

EPISTOLA LXXXVIII.

BONIFACIUS DENEHARDO [A. D. 752.]

C Bonifacius servus servorum Dei Deneharo presbytero in Christo salutem.

Mando tibi, charissime, de præsentem puero Athalere, si illi necessitas in sua causa contingat, ut eum adjuvare studeas, sicut ingenuum hominem; et sic pro illo promittas amicis ejus, non quasi pro servo; et ego sic comprobavi, quia desponderi sibi disponet conjugem, ut non timeat, quod servus sit. Vale in Christo.

EPISTOLA LXXXIX.

BONIFACIUS ALDBERIO. [A. D. 752.]

Venerando fratri Aldberio abbati Bonifacius, exiguus servus servorum Dei, in Christo salutem.

Charitatis vestræ clementiam medullatis et intimis præcordiorum obsecramus precibus, ut in vestris sacrosanctis orationibus intercedendo nostri memores esse dignemini, et almitatis vestræ precibus imploretis, ut pius Dominus, qui causa est peregrinationis nostræ, navem fragilitatis nostræ, ne fluctibus Germanicarum tempestatum submergatur, dextera sua protegente et gubernante, illæsam custodiendo, ad cœlestis Jerusalem littus tranquillum perducat. Salute omnes fratres sanctæ congregationis vestræ, nostros in Deo charissimos, in osculo dilectionis ac devotionis nostræ. Commendamus sci-

Oriente, altus in Occidente, ita in charitate conglutinante junguntur, ut nunquam ab invicem separantur. Ideoque et hic legi potest ab, non ad.

licet et nos vestris orationibus, ut, sive viventes, sive morientes, vestrae communioni charitatis sociemur, et ut hoc ita firmetur devotione fraternae charitatis a vobis juxta voluntatem clementiae vestrae promereri volumus, in quantum potestas profectum attribuerit. Petimus quoque ut pro Germanicis gentibus idolorum culturae deditis intercedere curetis, rogantes Dominum, qui pro totius mundi salute proprium sanguinem fudit, et vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire, ut eas ad agnitionem Creatoris, et ad gremium matris Ecclesiae convertat. Similiter, ut pro dormientium fratrum animabus, qui nobiscum laborabant in Domino, orationum adjuvamina et missarum solemnia celebrare faciatis precamur, quorum nomina gerulus harum litterarum demonstravit. Valere beatitudinem vestram et sanctis successibus proficere in Christo diligenter optamus.

• EPISTOLA XC.

BONIFACIUS STEPHANO. [A. D. 753.]

Venerando ac diligendo domino, apostolatus privilegio praedito, Stephano papae, Bonifacius exiguus, legatus, vel missus Germanicus catholicae et apostolicae Romanae ecclesiae, optabilem in Christo charitatis salutem.

Nam tempore Sergii, apostolicae sedis pontificis, venit ad limina sanctorum apostolorum presbyter quidam mirae abstinentiae et sanctitatis, generis Saxonum, nomine Willibrord, et alio nomine Clemens vocatus, quem praefatus papa episcopum ordinavit, et ad praedicandam paganam gentem Frisonum transmisit in littoribus Oceani occidentis. Qui per 4 annos praedicans, praefatam gentem Frisonum maxima ex parte convertit ad fidem Christi, fana et delubra destruxit, et ecclesias construxit, et sedem episcopalem et ecclesiam in honore sancti Salvatoris constituens in loco et castello quod dicitur Trajectum, et in illa sede et ecclesia sancti Salvatoris, quam construxit, praedicans usque ad debilem senectutem permansit; et sibi coepiscopum ad ministerium implendum substituit, et finitis longae vitae diebus, in pace migravit ad Dominum. Princeps autem Francorum Carolomannus commendavit in sedem illam constituendum et ordinandum episcopum, quod et feci. Nunc autem ^b Coloniensis episcopus illam sedem praefati episcopi Clementis, a Sergio papa ordinati, sibi usurpat, et ad se pertinere

^a Epistola sancti Bonifacii archiepiscopi ad Stephanum II papam, qua Trajectensem Ecclesiam a Dagoberto I Coloniensi episcopo donatam petit immediate subijci Romano pontifici. Deest initium epistolae hujus 97 inter Bonifacianas a Serario editas, uti et finis. Sic incipit epistola in Codice Mogunt. WURDT.

^b Coloniensis episcopus. Hildegarius sedit in cathedra Coloniensi ab an. 750 ad 760. Quo anno in expeditione Pippini contra Saxones interemptus fuit a Saxonibus haud procul Visurgi. Annales Newenariani et Pitheani. WURDT.

^c Dagoberto. Rex Dagobertus I circa annum 631 videtur sancto Cuniberto donasse Trajectum castrum ad Rhenum. Moerckens in conatu Chronolog.

A dicit, propter fundamenta cujusdam destructae a paganis ecclesiae, quam Willibrordus dirutam usque ad solum in castello Trajecto reparit, et eam proprio labore a fundamento construxit, et in honore sancti Martini consecravit. Et refert quia ab antiquo rege Francorum ^c Dagoberto castellum Trajectum cum destructa ecclesia ad Coloniensem parochiam donatum in ea conditione fuisset, ut episcopus Coloniensis gentem Frisonum ad fidem Christi converteret, et eorum praedicator esset, quod et ipse non fecit, Non praedicavit, non convertit Frisones ad fidem Christi, sed pagana mansit gens Frisonum, usque quo venerandus pontifex Romanae sedis Sergius supra dictum servum Dei Willibrordum episcopum ad praedicandum supra dictae genti transmisit, qui illam ^B gentem, ut praefatus sum, ad fidem Christi convertit. Et modo vult Coloniensis episcopus sedem supra dicti Willibrordi praedicatoris sibi contrahere, ut non sit episcopalis sedes, subjecta Romano pontifici, praedicans gentem Frisonum. Cui respondebam, ut credidi, quod majus et potius fieri debeat praecipuum apostolicae sedis, et ordinatio Sergii papae, et legatio venerandi praedicatoris Willibrordi, ut et fiat sedes episcopalis subjecta Romano pontifici, praedicans gentem Frisonum, quia magna pars illorum adhuc pagana est, quam destructae ecclesiae fundamenta diruta, et a paganis conculcata, et per negligentiam episcoporum derelicta. Sed ipse ^d non consentit. Sed modo paternitatis vestrae iudicio mihi intimare dignemini, et si hoc justum sit responsum, et vobis placeat, quod illi Coloniensi episcopo reddidi, vestra auctoritate roborare, ut praecipuum Sergii papae, et sedes illa stabilis permaneat. Sic enim potestis, nos, si vobis placet, adjuvare, si de scrinio ecclesiae vestrae exemplare jubetis, et mihi transmittere, quidquid praefato episcopo Willibrordo ordinato sanctus Sergius praeciperet, ut ex auctoritate sanctitatis vestrae contradicentes convincere et superare valeam. Si autem aliter justius sanctitati vestrae videatur, consilium paternitatis vestrae mihi insinuare dignemini, ut sequar.

EPISTOLA XCI.

^e PIPPINUS BONIFACIO. [A. D. 755.]

Pippinus rex Francorum, vir illustris, Bonifacio archiepiscopo et legato Germanico ab apostolica sede directo.

Quia veneranda paternitas tua nostram excellentiam archiep. Colou., p. 43. WURDT.

^d Non consentit. Hildegarius, fretus possessione antiqua, se opposuit sancto Bonifacio; et reapse Trajectensis ecclesia subjecta mansit metropolitanae Coloniensi usque ad an. 1549. WURDT.

^e Praemissas Pippini regis litteras ex autographo Archivii Fuldensis edidit Schannatus xri incisae utique pluribus lectionibus variantibus notabilis in Vindic. Archiv. Fuld., p. 42, tab. III. Vide etiam de Nummis Hersfelden. Schlægeli Tr., p. 57. Haec sunt in margine Cod. Paris. recentiori manu annotata. GIES. — Aubertus Miraeus cathedralis ecclesiae Antuerpiensis decanus in operibus diplomaticis et historicis, tom. I, fol. 494, refert diploma, quo Pippinus Francorum rex ecclesiae cathedrali sancti

tiam postulavit pro monasterio quod a te noviter A constructum est in solitudine Buchonia, juxta fluvium Fuldæ, in loco quem beatæ memoriæ Carolomannus germanus noster, legitima donatione tibi concessit, ut sicut ex auctoritate sancti Petri principis apostolorum, pro quo legatione fungeris, privilegio sedis apostolicæ sublimitatum esse constat, ita etiam nostræ auctoritatis præcepto roboretur, placuit nobis petitionibus tuis assensum præbere, et ideo hanc nostræ præceptionis seriem ob honorem Dei et venerationem sancti Petri conscribi jussimus, per quam privilegium sedis apostolicæ a beato Zacharia tibi collatum, cum consensu episcoporum cæterorumque fidelium nostrorum, per omnia roboramus, præcipientes ut nullus sacerdotum in regno divinitus nobis concessio in præfato monasterio ditionem allquam sibi vindicet, præter sedem apostolicam, ita ut nisi ab abbate fuerit invitatus, nec missarum solemnia ibidem quisquam præsumat celebrare, sed juxta id, quod subjectum constat apostolicæ sedi, firmitate privilegii inconcussa roboratum permaneat; locis etiam et rebus quas tam moderno tempore tenet vel possidet, quam quas futuris temporibus juri ipsius monasterii divina pietas augere voluerit, ex donis et oblationibus, decimisque fidelium, absque ullius personæ contradictione, firmitate perpetua perfruatur.

Si autem quispiam nostræ auctoritatis præcepto repugnare voluerit, sententiam apostolicæ districtionis, quæ in privilegio expressa est, experiatur. Et tamen hoc, quod ob amorem Dei et venerationem sancti Petri, nostra auctoritate firmavimus, stabilitate permaneat, manu nostra roboratum, et tam annuli nostri impressione, quam fidelium nostrorum astipulatione subnixum.

EPISTOLA XCH.

ATTOTAM... [ANN. INCERT.]

In nomine Domini nostri Jesu Christi ^a Ludovicus Magnus Imperator.

Martini Ultrajectensi a Pippino, Carolo Martello et Carolomanno donata, an. 755, confirmat, petente sancto Bonifacio archiepiscopo Ultrajectensi et Moguntino. Hujus autem tenoris est: « Pippinus rex Francorum vir illuster. Si petitionibus sacerdotum in omnibus non negamus, Dominum exinde retributorem habere confidimus. Ideoque venerabilis vir Bonifacius archiepiscopus nobis expetiit ut confirmationem de rebus ecclesiæ suæ sancti Martini, quæ est exstructa in vico qui dicitur Trajecto, super fluvium Rheni, ea quæ Pippinus donavit sancto Martino, seu Carolus vel Carolomannus, renovare vellemus. Ideoque quidquid Pippinus rex Francorum ad casam Dei concessit, vel ad illum episcopatum, ut omnem decimam de terris, seu de mancipiis, aut de teloneis, vel de negotiis, aut undecunque a paribus fisci census spectare videbatur, sicut diximus, omnem decimam partem ad ipsam casam Dei sancti Martini, in qua D. Bonifacium archiepiscopum custodem præesse concessimus et confirmamus: in laminaribus, seu in stipendiis monachorum vel canonicorum, qui ibidem gentiles ad christianitatem convertant, et Domini misericordia ipsos quos habent conversos docent, juxta quod alii Christiani eorum Christianitatem conservant, et eorum præce-

Dominationi vestræ, domine mi, quod loqui non audeo, sed pro magna necessitate mea peto sanctitatem vestram, ego Attotam indignus presbyter, et de nativitate mea servus vester sum, modo peto sanctitatem vestram, ut dignetur consolationem vestram in me peccatorem impendere, quia non habeo refugium ullum nisi ad vos, et ubi tota gens refugium habet. Fortwinus clericus habet ecclesiam unam in comitatu ^b Erkengario. Deinde ^c hortavit me Fortwinus cantare in illa ecclesia, et super omnia habere debuissim medietatem de illa decime. In eo modo sic servivi ad illam ecclesiam, annum et dimidium, quo nihil inde accepi. Unde nos conventionem habuimus. Postea rogavi illum partem meam de illa decima, et ille exarsit nimio furore in animo suo super me, et venit per noctem super me cum parentibus suis Albrio et Kebahardo et Wolframmo, sic flagellaverunt me usque dum vix animam dimiserunt in corpore meo. Ego miser miserimus petivi Dei misericordiam, et sanctum remedium, et reclamavi per nomen vestrum, et illi dixerunt: Nec sancti, nec homo ullus me liberare debuisset de manibus eorum. Postea traxerunt me ad altare ^d sancti Remedi et fecerunt me jurare stabilitatem ad illam ecclesiam, et aliud sacramentum fecerunt me jurare, ut non debuissim ^e diebus meis reclamare me ad vestram pietatem, nec ad missum vestrum, ut mihi fecissent justitiam. Tunc petivi justitiam meam ad illos, sed minime inveni, modo timeo incansecrationem meam, timeo quod illi non timerent. Propter hoc deprecor sanctitatem vestram, ut ad justitiam meam valeam pervenire, quod non possum invenire nec justitiam nec misericordiam apud illos, nisi per misericordiam vestram, et pro redemptione animæ patris vestri, cui servus antea fui.

EPISTOLA XCIII.

... LUDOVICO. [ANN. INCERT.]

Pii simis auribus vestris, clementissime ac glo-

ptionibus contineri videtur, quæ antecessores nostri sæpediti Pippinus, Carolus et Carolomannus ad ipsam casam Dei per eorum iustimenta condonavimus, juste et rationabiliter nos per nostram confirmationem ei gratanti animo concessimus, vel confirmavimus. Cognoscite; et ut hæc auctoritas confirmationis nostræ firmiter habeatur, et per tempora melius conservetur, manus nostræ signaculis subter eam decrevimus roborare.

^a Signum Pippini gloriosi regis Francorum.

^b Widmarus jussus recognovi et subscripsi.

^c Datum quod fecit mense Maio, die 23 anno secundo regni ipsius gloriosi regis. Actum Virmeria palatio publico in Dei nomine feliciter. » WURDT.

^d *Hodovurgus*, alias Ludovicus Caroli M. filius imperator, ut infra, epist. 117, de cujus nominis scriptioe notatum aliquid in epist. 1 Hinemari, et in lib. de Nominibus German. SER.

^e *Erkengario*. Posset e C. legi *Erkengano*.

^f *Hortavit*. In C., *ortavit*. Unde videtur esse *ortavit*, aut *oravit*, aut, ut supra, *consolo*, et similia.

^g *Sancti Remedi*. Dicitur sanctus Remedius episcopus apud Uvardum, et in Rom. Martyrol., d. 5, fol. 2.

^h Hæc epistola apud Serrar. habet pro titulo: *Re-*

riose imperator, non presumptionis audacia, sed pro magna necessitate mea, suggerere conabor qualiter a me peccatore et mea sorore paterna hæreditas nostra erat primo elongata, et adhuc etiam abstracta. Et ideo, piissime imperator et omnium indigentium misericordissime suffragator, multum indigemus patrocínio vestro, quatenus per misericordiam ac eleemosynam vestram ad ipsam hæreditatem pervenire valeam, eo quod ullo modo aliter nobis ea restitui non valet, nisi per vestram devotissimam, semperque benevolam juste faciendi clementiam. His ita, domine mi, utcumque prædictis, audire dignetur excellentia vestra reclamationem miseræ nostræ. Fuit namque nobis, serenissime imperator, pater nomine Richart, et patruelis nomine Richolf, ambo Saxones, et hæreditas eorum in ipsa existerat Saxonia. Dum autem in servitio patris vestri, felicis memoriæ domini Caroli imperatoris, existerent, propinqui eorum atque ^a pagenses, causa Christianitatis, furore se super eos turbantes, omnia quæ in domibus propriæ elaborationis habuerunt, cuncta raptim diripuerunt, eo quod in fide Christianitatis velle eos persistere senserunt, et eam negare ullo modo noluerunt. Postea vero contigit, ut dominus imperator patruelem meum Richolf miserit^b in missaticum super Elbam cum his inferius scriptis, id est. *com. gotesedo, com.... com. et... qui omnes una ibidem fuerunt occisi, propter Christianitatis stabilimentum. Quo audito, perrexit pater meus Richart nuntiare hoc domino imperatori Carolo, et dum in illa via fuit, apprehensa est ipsa mater mea ab eisdem viris, qui illos præfatos missos antea interfecerunt, et inter manus fidejussorum commendatam reliquerunt, cæteraque omnia, quæ ibidem in sumptibus vel aliis quibuslibet rebus reperta sunt, secum per rapinam dividerunt. Quod cum compertum fuit patri meo, transiit latenter, et eam quasi furtim arripuit, fugitque cum ea in pagum, qui vocatur Marsheim, in maternam hæreditatem suam, et sic mansit ibi, donec, ex iussione domini imperatoris, Saxones, facta transmigracione de Saxonia, per patres ^c educti sunt; et tunc etiam temporis cum eisdem pater meus et mater educti fuerunt. Quibus vero ednotis et in ipsa transmigracione per quanta qualibet apatiâ commorantibus a propria abalienati terra, de hac luce pater meus interveniente extremo die subtractus est, et remansit sola mater mea, et ego, sororque mea, et adhuc Deo miserante, nos tres supersites existimus; non tamen pervenimus ad paternam hæreditatem nostram. Ideoque, piissime imperator, qui omnibus pauperibus, etiam cunctis in-*

clamatonia, et in nota: « Apud Ludovicum Caroli M. filium, de quo, supra, 107. Nam in epistola dicitur, in servitio patris vestri. » SER.

^a *Pagenses.* Qui ejusdem pagi. *Pagus* autem, licet a *πῆρυς*, id est, fonte, dictus dicatur, non unum tantummodo significat viculum, sed plurimorum etiam interdum viculorum multitudinem, quæ uno aliquo aut imperio, aut lege, ac jure, vincitur et continetur. Satrapiam hodie aut præfecturam appellant. SER.

^b *In missaticum.* In legationem, ut essent missi,

indigentibus stabile refugium pro Dei amore misericorditer impendere non cessatis, nobis quoque paternam hæreditatem despoliatis pro vestra eleemosyna auxiliari sub hac reclamatione nostra utcumque faciat, et per fideles vestros idipsum investigare dignemini, utrum juste ad nos pertinere debeat an non, si tamen apud vestram sanctissimam decretum fuerit excellentiam. Multi enim testes de ipsis pagis super hac ipsa re adhiberi possunt, qui hanc rem bene sciunt, et eam detegere veraciter valebunt, o clementissime ac serenissime imperator.

^d EPISTOLA XCIV.

ANONYMUS ANONYMO. [ANN. INCERT.]

Domino reverendissimo, omnique virtutum conamine venerando, et post Deum peculiari patrono, supplex almitatis vestræ vernaculus in Domino salutem.

Fateor, o beatissime antistes, me dudum decrevisse, si rerum ratio ac temporis volitans vicissitudo pateretur, vicinam Natalis Domini solemnitatem ibidem in consortio fratrum tripudians celebrare, et postmodum, vita comite, vestræ charitatis affabili præsentia frui. Sed quia diversis impedimentorum obstaculis refrenati, quemadmodum lator præsentium viva voce plenius promulgabit, illud perficere nequivimus, idcirco difficultatis veniam precor impendite; neque enim parva temporum intervalla in hoc studio protelanda sunt ei duntaxat qui, solerti sagacitate legendi succensus, legum Romanorum jura medullitus rimabitur, et cuncta jurisconsultorum decreta ex intimis præcordiis scrutabitur, et (quod his multo arctius et perplexius est) centena scilicet metrorum genera pedestri regula discerneret, et admista cantilenæ modulamina recto syllabarum tramite lustrare, cujus rei studiosis lectoribus tanto inextricabilior obscuritas prætenditur, quanto rarior doctorum numerositas reperitur. Sed de his diutius ratiocinari stricta epistolaris angustia minime sinit, quomodo videlicet ipsius metricæ artis clandestina instrumenta litteris, logis, pedibus poeticis, figuris, versibus, tonis, temporibus conglomerentur; pathetica quoque septenæ divisionis disciplina acephalos, lagaros, pœcilos cum cæteris varietur, qui versus monosemi, pentasemi, quidecasemi videantur, et qualiter catalectici vel brachycatalectici seu hypercatalectici versus cognoscantur. Hæc, ut reor, et his similia brevi temporis intercapedine momentaneoque ictu apprehendi nequaquam valebunt. De ratione vero calculationis quid commemorandum, cum tanta supputationis imminens disputatio colla mentis compresserit, ut omnem præteritum lectionis laborem seu legati. Ideoque paulo post dicitur: *Qui præfatos missos interfecerunt.* Hic tamen pro vico accipi potest, quia infra dicitur *pagus Marsheim.* SER.

^c *Educti sunt.* Ex Vita Caroli Magni apud Equinardum hæc Saxonum in alienas regiones ac sodes transportatio perspicua est. SER.

^d *Pœtica et aliquantum astronomica epistola.* Videatur Beda de re metrica, S. Aldhelmus prolog. 2 Pœticorum. SER.

parvi penderem, cujus me pridem secreta cubicula A
 nosse credideram, et ut sententiam beati Hieronymi
 depromam, qui mihi videbar sciolus, rursus cœpi
 esse discipulus? Porro de zodiaco XII signorum cir-
 culo, quæ vertigine cœli volvuntur, ideo tacendum
 arbitror, ne res opaca et profunda, si vili explana-
 tionis textu promulgata fuerit, infametur et vilescat,
 præsertim cum astrologiæ artis peritia, et difficillima
 horoscopii computatio elucubrata doctoris indaga-
 tione egeat. Hæc idcirco, charissime pater, cursim,
 pededentim, perstrinximus non garrulo verborum
 strepitu illecti, sed ut scias, tanta rerum arcana ex-
 amussim non posse intelligi, nisi frequens et proluxa
 meditatio fuerit adhibita. Salutate in Christo omnem
 sodalium meorum catervam, a minimo usque ad
 maximum, quos obsecro et adjuro per clementiam B
 Christi, ut pro me peccatorum pondere et criminum
 sarcina oppresso preces Domino fundant.

EPISTOLA XCV.

ANONYMUS ANONYMO. [ANN. INCERT.]

Sanctis et venerabilibus Fratribus ill. præposito,
 omnibusque sibi in Christo subjectis Fratribus ex
 monasterio ill. in Christo salutem.

* Direximus itaque fratrum nostrorum nuper de-
 functorum nomina, ut eorum in vestris sanctis ora-
 tionibus solito more memoriam habeatis, et ad cæ-
 tera deinceps monasteria eadem nomina scripta diri-
 gatis, sicut et nos facimus, quoties de vobis, sive de
 cæteris monasteriis, defunctorum fratrum nomina
 veniunt. Hoc e. t. et reliqua.

EPISTOLA XCVI.

ANONYMUS ANONYMO [ANN. INCERT.]

Deest initium.

Interdum enim, et juxta meritum plebium, eligun-
 tur personæ electorum, unde noverunt populi meriti
 sui regimen præversi suscepisse pontifices. Quod
 autem is qui post baptismum aliquo mortali peccato
 corruptus ad sacerdotium non promoveatur, lex ipsa
 testatur. Moyses enim in lege præcepit sacerdotibus
 ne aliquid pecus vitiatum offerant ad aram Dei, quod
 ipsum postea spernentibus sacerdotibus Israel per
 Malachiam impropèravit Deus dicens: *Vos estis sa-
 cerdotes qui polluistis nomen meum, et dixistis: In quo
 polluimus eum? Offerentes super altare meum panem
 pollutum, et offerebatis cæcum et languidum.* Unde et
 in Numeris vitula rufa, cujus cinis expiatio populi
 est, non aliter jubetur offerri ad altare Domini, nisi

* Formula mittendi antiquitus defunctorum fra-
 tram nomina, ut pro iis preces missæque fierent, sed
 diserte singulorum apponebantur nomina, ut sequenti
 epist. 109 indicetur, et 111, ideoque hic dicitur *et
 reliqua.* Idem mutuæ charitatis officium cum inter
 alios, tum in hodiernis beatæ Virginis sodalitatibus,
 et maxime in nostra societate Jesu, viget, adeo ut ex
 Indiis etiam et orbe novo huc mittantur nomina, et
 hæc illuc. Atque hoc tanto, quod, ut hæcenus vidi-
 mus, tam multi, et ipse sanctus Bonifacius toties ac
 tantopere optavit, subsidio, utinam digne ac utili-
 ter, indignus licet, perfrui mortuus merear. Amen.
 SER.

^b Licet in C. nullus hujus epistolæ aut titulus aut
 numerus sit, attamen a superiore potius videtur

quam terrena opera non fecerit, jugumque delicti non
 traxerit, nec vinculis peccatorum fuerit alligata; sed
 quid plura subjiciamus? Si enim is qui tam in episco-
 patu, vel in presbyterio positus, mortale peccatum
 aliquod admisit, non debet offerre panes Domino,
 quanto magis ante unusquisque sciens quod *potentes
 potenter tormenta patientur* retrahat se ab hoc non
 tam honore quam onere, et aliorum locum qui digni
 sunt non ambiat occupare! Qui enim in erudiendis
 atque instituendis ad virtutem populis præest, ne-
 cesse est ut in omnibus sanctus sit, et in nullo repre-
 hensibilis habeatur. Qui enim aliquem de peccato
 arguit, ipse a peccato debet esse alienus.

c Oratio pro semetipso.

Domine Jesu Christe, propitius esto mihi peccatori
 quia tu es immortalis et sine peccato solus. Domine
 Deus noster, tu es benedictus, qui benedixisti omnia;
 tu es sanctus, qui sanctificas, Domine Deus noster,
 indulge mihi famulo tuo, quia peccator sum, et indig-
 nus, quia præsumpserim ad sanctum altare tuum
 invocare, quia peccavi coram te et coram angelis
 tuis; sed tribue nobis indulgentiam delictorum, et
 confirma sanctam Ecclesiam tuam in fide recta, et
 doce nos facere voluntatem tuam omnibus diebus
 vitæ nostræ. Per Dominum.

Secreta.

Suscipe, clementissime Pater, hostiam placationis
 et laudis benignus, quas tibi offero indignus famulus
 tuus pro famulis et famulabus tuis, quia tu scis sig-
 namentum meum; tu scis omnia quæ egi in conspectu
 tuo, et in conspectu sanctorum tuorum, qui non vis
 mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat, et
 respice in me, et miserere mei, quia tu es clemens et
 misericors Deus, qui vivis et regnas in sæcula sæcu-
 lorum. Amen.

Domine! concede mihi pacem, et sanitatem, fidem
 et castitatem, victum et vestitum, et tu, Domine, de
 limo terræ fecisti me ossa et nervos; firmasti me
 Spiritu sancto; tradidisti me. Tuus sum, Domine,
 custodi me. Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi, qui
 me creasti, ex toto corde meo, ex tota anima mea,
 et ex tota fortitudine mea, te adorare præsumo. Post
 baptismum sanctum quæcunque feci contra volunta-
 tem tuam verbo, et cogitatione, et operatione, indul-
 ge peccata mea: et qui in me peccarunt, ante con-
 spectum Dei, et omnes virtutes angelorum his demitto.
 Domine Deus omnipotens. Confiteor tibi peccata mea,

diver-a, quia in illius fine dicitur: *In fine autem.*
 Deinde quia hic alia quæstio est, licet superiori con-
 sultis: *An qui post baptismum mortali se astrinxit pec-
 cato fieri possit sacerdos?* Et respondet non, quod
 intelligendum sane, 1° ut se humiliter agnoscat sa-
 cerdotio indignum, qui sic peccavit; 2° ut ne hujus
 hic mentio persistat. Si peccatum illud quod scan-
 dalo sit, aut pœnitentia nondum expiatum, aut
 expiatum quidem, sed solemni, c. *Canones*, d. 50.
 SER.

* Oratio pro semetipso. Orationes istæ videntur
 esse scriptoris, Deum pro suis peccatis suppliciter
 orantis, cum et sacerdos esset, et suæ tamen sibi
 conscius fragilitatis. SER.

que feci et gessi: præsta mihi veram pœnitentiam. Domine excelsæ, peccavi, Domine, in somno et pigritia. Peccavi, Domine, miser, et sacramenta, heu! miser, mea voluntate pollui. Heu! miser, tanta sunt in me peccata, Deus miserere, qui nullum vis perire; præsta mihi veram pœnitentiam, et dignare me exaudire.

EPISTOLA XCVII.

ANONYMUS ANONYMO. [ANN. INCERT.]

Deest initium.

Aliis usque ad ascellas, et usque ad collum, et aliis supra caput ebulliens tormentum ascendebat ignis et atramenti. Ibi abbatum, abbatissarum, comitum et omnis sexus multitudo visa est varie torqueri, et multis adhuc viventibus universæ dignitatis et ignobilitatis loca, pro meritis peccatorum, parata, et omnes animas in puteis quandoque solubiles esse, vel in die iudicii aut ante; et narrabat unam feminam redemptam de aliquo puteo missarum solemnitatibus, et hoc maximum bonum animabus egredientibus de corpore dixit, et omne genus humanum et totum mundum fuisse collectum ante conspectum suum, ut discernere quid quisque vel boni vel mali egisset, nominatim in corpore vivens ea hora, et pene omnium vivorum merita narrare potuisset. Et postea terram viventium et gaudentium, plenam odoriferis floribus, et multas animas notorum et ignotorum nobis hominum, sicut et in omnibus locis se vidisse attestabatur. Deinde ab ipsa terra tramitem usque ad cœlum primum in specie arcus cœli, inde alium ad secundum, a secundo ad tertium, et albarum conventicula vivorum et mortuorum, et superius cœlum semper pulchrius inferiori aspexisse ferebat; et in ipso monasterio universis manentibus Ingedrage demandatum est ei a iudice pandere delicta atque peccata omnia, cæteris hominibus, nec præceptum, nec interdictum est, et cætera. Plura sunt quæ nominatim singillatimque nobis indicavit, et longum est mihi explicare; et maxime dum reminisci ordinaliter nullatenus valeo, nisi hoc adhuc recorder, dæmones quidem in tres turmas ultra modum magnas divisos, unam in aere, aliam in terra et in mari, tertiam ad pœnalis loca parare tormenta vidit. Primam namque turmam ad decipiendum homines in hac communi vita contendere, secundam egredientes de corporali ergastulo animas in aere continuo inhianterque persequi, et ad tormenta tradere aspexit. Et in ipsis pœnalibus puteis Cuthburgam simulque Wialan quondam reginali potestate fruente, demersas, alteram usque ad ascellas, id est, Cuthburg capite tenus humeroque præclaram, cæteris membris maculis conspersam: alteriusque, id est, Wialan, supra caput flammam extendere totamque animam simul cremari intuebatur. Ipsos autem pœnarum ministros in facies illarum, proprias carnales voluntates, quasi lutum ferventem, injicere, et horribilem ululatum, quem quasi per totum mundum resonasse miserabiliter vocibus earum audiebat. Illic quoque ipsum exsulem aliquando comitem, qui dicitur Ceola Snoding, incurvato dorso, capite, pedibus-

A que uncis ad infixum: abbatem quoque tuum in ipso loco supra dicto duplici fumo, Æthilbealdumque quondam regalem tyrannum, simulque infantium numerosam multitudinem sub Danielo episcopo maxime sine baptismo morientium tristem et mœrentem aspexit formulam; uniuscujusque secundum specialem effigiem animæ pristinis comparem membris, speciebus vero diversis: alias claritate solis, alias lunæ, alias stellarum radiis proprie communiterque fulsisse cognovit. De ipsis autem vivis qui supersunt adhuc contemptoribus tam profuturæ revelationis, Danielo milite Bregwulfo collegiisque eorum stupris communibus, emeritisque pœnis qualia se vidisse testabatur, nobis silendum reor. In fine autem hujus visionis, inenarrabilem sonitum per trina illa cœlestium luminum spatia, et omnes aumarum multitudines in his manentium resultantem, superius tanquam vocem tobarum multarum in inferiora descendentem mirabiliterque vincentem audivit; statimque post hæc recedente acroamate, angelicis ducibus, et germana simul monentibus, atque memoriter amorem Creatoris mente fideli retinuisset, corpori reddita est. Tamen, inter carnales angustias, aliquandiu innumerabilem multitudinem spirituum immundorum lugubriter gementem vidit, quia detectas suas nequicias hominibus, quas exercuerunt, divino munere esse cognoverant. Ad confirmationem autem hujus ostensionis, ægritudinis suæ salutem, quæ prius, pene toto corpore simul colligato, per biennium extensa est (quod factum nunc cum misericordia Dei late cognoscimus) prædixit: nec hoc solum, sed et familiaribus singillatim specialia cæterisque incognita, et non ipsis tantum, sed regi, reginæque, episcopisque et multis, quorum nomina longum est scripto continere, manifeste innotuit. Jejunium quoque, pro communibus totius familiæ prædictæ reatibus 11 dierum spatium continens, ex ipsius Iudicis imperio, indixit, venturamque vindictam hominibus in propriis communiter corporibus pro negligentia extraneorum forinsecus per creaturam monitionum Dei, cæteraque his similia multa prædixit, et antea hanc miseram vitam, dum ex superiore contemplatione reversa fuerat, vitiiis asperbiæ, invidiæ, cupiditatis, detractionis, cæterisque, quasi nigerrimo populo, contractam, et sine lumine remansisse æternæ claritatis conspexisse se lugens protestabatur. Vale in Christo, et mei sine intermissione in orationibus fraterno amore reminiscere.

EPISTOLA XCVIII.

DANIEL FORTHERIO. [ANN. INCERT.]

Patri Dei familiæ, et digno nobis consecratorum Forthere, Daniel sanctæ plebis famulus.

Recitatis supplicatoriis nobis allatis litteris de diaconatu electi fratris mei Merwalt, et quamvis posterius ordinaliter constituto tempore eis venisset, qui presbyterii et diaconi ordinem fuerant adepti, non distulimus eum. Quanquam incognita et importuna petitio visa, prævaluit tamen pia fratrum postulatio, eo quod nihil defuisse in eo meriti

una vobiscum conspeximus ad ordinem diaconi promoveri. Postposita nobis distentione, et sua deposita pertinacia, etsi sero, tandem consentaneus effectus est, ad officiumque honoris susceptus est. Ideo cum advertitis vobis satis in eo factum, et voti compotes assecuti honorifice jam eum in levitarum numero constitutum habetote, eique in magisterio perfecta devotione concurrите, ut fiduciam in Christo Jesu acquirere valeatis. Longe vos in fide catholica et felicibus successibus florere faciat omnipotentis Dei gloria.

EPISTOLA XCIX.

... BALDHARDO. [ANN. INCERT.]

In nomine Domini nostri Jesu Christi et in sancta Trinitate dilectissimo fratri unico Balduino perennem in Christo salutem.

Notum sit tibi quod venerant ad me verba legationis tuæ per fidelem nuntium nomine Aldred, similiter et munera, quæ cum intima charitate amplexi. Et nunc fateor tibi, quod implere desidero, auxiliante Domino, omnia quæ præcepisti mihi, si dignetur voluntas tua venire ad me, quia nullo modo fontem lacrymarum acquiescere non possum, quando video et audio alios ituros ad amicos suos. Tunc recolo quod a parentibus in juventute derelicta fui, et sola hic permansi; et tamen a Domino derelicta non fui, sed gratias ago Deo de immensa ejus pietate, quam sæpe non merentibus, per misericordiam suam viscera, donare consuevit, et sic nos incolumes servavit. Et nunc, frater mi, adjuro te atque deprecor, ut auferas tristitiam ab anima mea, quia valde nocet mihi. Dico enim quævis unius diei spatium sit, et iterum perrexeris, jubente Domino, in voluntate tua, tamen recedit tristitia ab anima mea, et dolor de corde meo. Sin autem displicet tibi implere petitionem meam, tunc Deum testem lavoco, quod in me nunquam sit derelicta dilectio nostra. Et nunc vere dico tibi quod meliora nescio, si venire vis illuc, quam hic maneam. Sin autem aliud aliter tibi melius placet, tunc indicare possum quod mens mea desiderat ut eveniam illuc ubi requiescunt corpora parentum nostrorum, et temporalem vitam ibi finire, et pervenire ubi perfecta mansio esse cernitur, et regio vivorum, et gaudia angelorum sine fine lætantium. Vale in Christo.

Munuscula quamvis parva, tamen cum maxima charitate onerata, quæ tibi direximus per fidelem nuntium nomine Aldred, id est, vittam unam, accipies.

Pro me quæro oramina
Tua formosa famina,
Uti nova ac vetera
Christus aboleat crimina;
Ut sim armata angelicis
Dextro ac lævo lateris.
* Have, chære crucicola,

* Have. Sic et in carm. 3 post epist. 69, et in sancto Augustino, epist. 43; et videtur ab Hebræo verbo חַיִּי, *chaich*, id est, vive, sis salvus. Et multa

Fine tenus feliciter
Precum: pandent præcipua,
Tuæ sophæ [sic] entia.
Uti dira discrimina.
Cum immensa clementia,
Vallata legionibus
Dialique majestate,
Salutate a sorore,
Famam serva simpliciter.

EPISTOLA C.

BERTHYTHA BALDHARDO. [ANN. INCERT.]

Dilectissimo fratri in Domino et in carne charissimo Balduino, Berthyth in Christi nomine salutem.

Tædet animam meam vitæ meæ propter amorem fraternitatis nostræ. Ego enim sola derelicta, et destituta auxilio propinquorum. *Pater enim meus et mater mea dereliquerunt me, Dominus autem suscepit me.* Multæ sunt aquarum congregationes inter me et te; tamen charitate jungamur, quia vera charitas nunquam locorum limite frangitur. Sed tamen dico quod unquam non recessit tristitia ab anima mea, neque per somnium mente quiesco, quia *fortis est, ut mors, dilectio.* Nunc ergo rogo te, dilectissime frater mi, ut venias ad me, aut me facias venire, ut te conspiciam, antequam moriar, quia nunquam discedit dilectio tua ab anima mea. Salutem te in Christo, frater, soror tua unica. Oro pro te, sicut pro me, diebus ac noctibus, horis atque momentis, ut sanitatem semper habeas cum Christo.

Vale vivens feliciter,
Tibi salus per sæcula,
Vivamus soli Domino
Ut sis sanctus simpliciter,
Tribnatur per culmina.
Vitam semper in sæculo.

Profecto ipsum precibus peto, profusis fletibus solo tenus, sæpissime subrogare auxilia, ut simus digni gloria, ubi resonant carmina angelorum lætissima, æthæris lætitia clara Christi clementia celsæ laudis in sæcula. Valeamus, angelicis victrices junge milibus, paradisi perpetuis perdurantes in gaudiis, Elongue el. et Michael, Acaddai, Adomai, Allevalia, Allelota.

EPISTOLA CI.

LATITO N. .... [ANN. INCERT.]

Reverendissimo atque sanctissimo N. ego minimus, nomine Latito, sine fine salutem in Domino.

Audire de te quod iter vis incipere, hortor ut non defeceris. Eia fac quod incepisti. Memento Saxonicum verbum: *Ost dæd lata domæ foreldit sigi sit haguem suurlit thiana.* Sed tamen tale quid in te haud scio. Non est hic operandum; sed tende ubi messis est, Deo adjuvante, sicut Salvator dicit: *Messis quidem multa, operarii autem pauci,* et cætera. De me quid dicam minimo, qui sub regula alterius vivo,

colligit exempla Cujacius, l. 1. Obser., c. 15. Verum pro *have* scribitur *habe* secundum orthographiam, quæ in multis notata est, generalis nota 7. Sen.

nihil habens lucri, sicut omnium moris est hic habitantium, nihil habentium, nisi quotidiana stipendia? Sed tamen non doleo propter nimiam paupertatem, quomodo Dominus consolavit nos dicens: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum regnum caelorum.*

EPISTOLA CII.

ANONYMUS ANONYMO. [ANN. INCERT.]

Reverendissimo fratri atque charissimo in Christo N. sine fine salutem.

Deprecor te ergo ut mihi minimo digneris solatium praebere, atque necessitatibus meis piissima mente subvenire, libellis de quibus mentio facta fuerat, id est, quod necesse habeo.

EPISTOLA CIII.

ANONYMUS ANONYMO. [ANN. INCERT.]

In nomine Domini nostri Jesu Christi, ego huic fratri, nomine N. libentissime concedo, ut ad monasterium venerandi abbatis, in quo primitus praedictus frater Deo debitam servitutem devovit, cum pace congregationis nostrae, revertatur, ibique Christo fideliter servire nitatur.

EPISTOLA CIV.

BERTHWALDUS FORTHERIO. [ANN. INCERT.]

Reverendissimo atque sanctissimo coepiscopo Fortherio Berthwaldus, famulorum Dei famulus, salutem in Domino.

Quomodo petitio mea, qua precatus sum coram te, venerabilem abbatem Beorwaldum de concedenda unius captivae puellae, quae propinquos apud nos habere monstratur, redemptione, in irritum, contra quod credidi, cessit, et denuo eorumdem precibus inquietos utilissimum duxi ad te per ejusdem puellae germanum, vocabulo Eppa, has litteras destinare: per quas obsecro ut ipse omnino obtineas a praedicto abbate, quatenus pro eadem puella trecentos accipiat solidos de manu praesentium geruli, et ei tradat illam lucusque perducendam, quo possit reliquum vitae suae spatium cum consanguineis suis, non in servitutis tristitia, sed in libertatis transigere laetitia. Quam rem dum ad effectum tua perduxerit benevolentia, et a Deo mercedem, et a me gratiarum actiones habebis. Frater quoque noster Beorwaldus nihil, ut aestimo, de eo quod in ea juste possedit amittit. Quod ante debui facere, obsecro ut cum tui memoriam in crebris orationibus feceris, mei nihilominus meminisse digneris. Incolumem reverentiam tuam aeo prolixiore Jesus Christus Dominus noster custodiat.

EPISTOLA CV.

M... N... [ANN. INCERT.]

Fratri unico atque amantissimo N. II. ultima ancillarum Dei in Christo salutem.

Quid est, frater mi, quod tam longum tempus intermisisti? Quod venire tardasti? Quare non vis cogitare quod ego sola in hac terra, et nullus alius frater visitet me, neque propinquorum aliquis ad me veniat? Et si ideo facis, quia adhuc nihil potui, secundum quod mens tua diligenter voluisset, aliquid beneficii impendere, tamen charitatis atque affi-

nitatis jura, nullo alio suadente, aut mentem tuam mutando, debes oblivisci. O frater, o frater mi, cur potes mentem parvitatibus meae assiduo mœrore, fletu atque tristitia die noctuque, charitatis tuae absentia affligere? Nonne pro certo scies, quia viventium omnium nullum alium praepono tuae charitati? Ecce non possum omnia per litteras tibi indicare. Jam ego certum teneo, quod tibi cura non est de mea parvitate.

EPISTOLA CVI.

ANONYMUS ANONYMO. [ANN. INCERT.]

Venerando ac diligendo fratri in Christo optabilem sempiternae ospitatis salutem.

Fateor charitati tuae quod nunquam falsis verborum fabulis fidem accommodare volui, nec de tuae devotae charitatis fidelitate aliquas dirae derogationis aristas accrescere credebam, sed magis tuae dilectionis benevolentiam meminisse reor sententiae Salomonis, qua dicit: *Ne moliaris amico tuo malum, cum ipse fiduciam habuerit in te.* Et nunc credula cordis praecordia gesto de tuae devotionis perseverantia. Gratias tibi refero pro adminiculo divinae Scripturae quod mihi benigne transmittere curasti; idque obsecro, ut quando potueris me adjuvare in membranis scribendis, transmittas; et quodcumque mihi mandaveris, tibi necessarium in corporali solatio, libenter ac fideliter faciam; et licet locorum spatio longe separemur, tamen spirituali charitate adunati simus. Vale semper in Domino, meaeque parvitatibus memor in tuis sacris orationibus esse digneris.

EPISTOLA CVII.

WETBERTUS ANONYMO. [ANN. INCERT.]

Dilectissimo fratri et compresbytero N. Wethbert exiguum in Christo aeternae charitatis salutem.

Intimae charitatis obnixis precibus flagito ut mei in tuis sacrosanctis orationibus memor esse digneris, quia mundanae tentationis malleo, vanis rebus turbantibus, percutior.

EPISTOLA CVIII.

CONGREGATIO TRIUM MONAST. COENIGILSO ET ALIIS.

[ANN. INCERT.]

Fratribus in Christo charissimis Coengilso, et Ingeldo abbatibus, et singulariter cognato nostro Wichtberto presbytero, omnis congregatio trium monasteriorum, id est, Aldhuni patris reverendissimi, Cneuburgae Christi famulae, nec non et Coenurgae, abbatissarum, perennem atque insolubilem in Domino salutem.

Libenter namque atque gratanter vestrae salutationis munuscula suscepimus, Deoque adjuvante, iisdem digna recompensare desideramus, et eam quam circa nos scripsistis habere in orationibus communionem, bono animo et pura fide erga vos indesinenter habere, horis quibus intimastis, consentimus. Nomina quoque nostrarum defunctorum sororum ego Cneuburg memorialiter te habere, o Wethberte presbytere fidelis, deprecor, et omnibus circumquaque amicis transmittere, quarum prima fuit Quoengyth soror mei germana, et Edlu, quae

EPISTOLA CXII.

ELFLEDA ADOLANÆ. [ANN. INCERT.]

Dominæ sanctæ atque a Deo honorabili Adolanæ abbatissæ Elfleda, ecclesiasticæ familiæ famula, semperternæ ospitalitatis salutem in Domino.

Ex quo nos formam vestræ sanctitatis ab adventantibus ex illis partibus, rumore celebri referente, cognovimus, in primis nos vestram visceraliter, juxta præceptum dominicum, ex intimo pectore amorem cepisse, Domino dicente: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem*; quapropter precibus subnixis suppliciter poscimus, ut sacrosanctis flammigerisque oraculis vestris nos apud omnipotentem Dominum defendere dignemini, siquidem vobis vicem reddere nostra humilitas minime pigebit, apostolo Jacobo hoc ipsum præcipiente ac dicente: *Orate pro invicem, ut salvemini*. Insuper et summæ sanctitati vestræ ac solitæ pietati N. devotam ancillam Dei, ac religiosam abbatissam, charissimam fidelissimamque filiam nostram ab annis adolescentiæ pro

A Christi charitate, et pro honore sanctorum apostolorum, Petri videlicet et Pauli, ad ipsorum sancta limina ire cupientem, sed a nobis pro necessitate atque utilitate animarum sibi commissarum hactenus detentam, obnixè omni cum diligentia commendamus, et precamur, quatenus cum affectu veræ charitatis in sinum clementiæ piæ a vobis suscipiatur cum his qui secum comitantur, ut diu desideratum ac sæpe cœptum iter, Deo auxiliante, adiuvente etiam vestra pietate, tandem aliquando perficere possit. Quam ob rem iterum iterumque repetendo petimus, ut cum vestris indiculis missisque ad almissimam urbem Romam, prospero cursu suffragante sancto ac signifero apostolorum principe Petro, dirigatur; et si quando præsens, Deo volente, adfuerit, quidquid viva voce, qualibet occasione stimulante; pro sui itineris necessitate suggesserit, paratam apud vos invenit. Orantem pro nobis sanctitatem vestram divina gratia tueri dignetur.

II. JURAMENTUM,

QUO S. BONIFACIUS SE GREGORIO II PAPÆ ASTRINXIT.

In nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi, imperante domino Leone Magno imperatore, anno 7^a post consulatum ejus, sed et Constantini Magni imperatoris ejus filii anno 4, indictione 6. Promitto ego Bonifacius, Dei gratia episcopus, tibi, beate Petre apostolorum princeps, vicarioque tuo beato Gregorio papæ, et successoribus ejus, per Patrem et Filium, et Spiritum sanctum, Trinitatem inseparabilem, et hoc sacratissimum corpus tuum, me omnem fidem et puritatem sanctæ fidei catholicæ exhibere, et in unitate ejusdem fidei, Deo operante, persistere in quo omnis Christianorum salus esse sine dubio comprobatur, nullo modo me contra unitatem communis et universalis Ecclesiæ, suadente quopiam, consentire, sed, ut dixi, fidem et puritatem meam atque concursum, tibi et utilitatibus tuæ Ecclesiæ, cui a Domino Deo *potestas ligandi solvendi-*

^a *Post consulatum ejus.* Mabillon, ad h. l., p. 56; Birmondus et Codicibus Rhemensi et Pithæano reponit anno 6, probatque ex eo quod Leo Isaurus imperium inierit viii Kal. April. et mox, ut conjectura est, consulatum proximis Kalendis, an. Christi 717, obtinuerit, indictione 15; Bonifacius autem consecratus sit prid. Kal. Decemb., indict. 6; proindeque anno imperii et consulatus Leonis 6, Christi 722, Sirmondo favet Marianus Scotus in Chronico. Verum retinendus videtur annus Leonis 7, et indictio 6, non a die 25 Sept., sed a Kalendis Januariis hoc loco numeranda. Quippe Bonifacius ex primo itinere Romano se recepit in Germaniam sub finem anni 719; tum Willibrordo adhaesit per annos tres; deinde Saxones et Hessesonem convertit ad fidem, quo negotio maximum intra unum annum expleto, Romam evocatus, a Gregorio II, episcopalem consecrationem accepit an. 723 indict. 7, ut Pagius animadvertit. Wurd.

^b *Præsumpsit.* Sicut papæ appellatio, quæ episco-

que data est, et prædicto vicario tuo atque successoribus ejus, per omnia exhibere. Sed et si cognovero antistites contra instituta antiqua sanctorum Patrum conversari, cum eis nullam habere communionem aut conjunctionem; sed magis, si valero prohibere, prohibeam; si minus, hoc fideliter statim Domino meo apostolico renuntiabo. Quod si, quod absit, contra hujus professionis meæ seriem aliquid facere quolibet modo, seu ingenio, vel occasione, tentavero, reus inveniar in æterno judicio, ultionem Ananæ et Saphiræ incurram, qui vobis etiam de rebus propriis fraudem facere ^b præsumpsit: hoc autem indiculum sacramenti ego Bonifacius exiguus episcopus manu propria scripsi, atque ponens supra sacratissimum corpus sancti Petri, ita ut præscriptam, Deo teste et iudice, feci sacramentum, quod et conservare ^c promitto.

^d *plis omnibus communis primo fuit, postmodum solum summo pontifici ascripta legitur, ita et apostolici Gregor. M., lib. v, epist. 57: Cum multi sint apostoli, pro ipso tamen principatu, sola apostolorum principis sedes in auctoritate convaluit.* Rupertus Tuitiensis, lib. 1 de Divin. Offic., c. 27: *Aliorum quidem apostolorum successores patriarchæ sunt dicti; Petri autem successor, pro excellentia principis apostolorum, apostolicus nominatur.* Wurd.

^c *Promitto.* Sunt qui plenis buccis deprædicant Ecclesiam Romanam esse centrum unitatis, et tamen radii sunt subinde a centro ad circuitu peripheriam tendentes. Hi præfatam fidei professionem juratam suggillant, ut pote primitus a Bonifacio depositam, cum scire debent ex historia Ecclesiastica illam sub Gelasio papa circa finem sæculi v jam usitatam. Insuper prudentiasime egit Gregorius II papa hanc professionem exigendo, cum Bonifacius, licet a Daniele episcopo Angliæ commendatus, Romæ plane ignotus, e regno longe dissito advena mittent-